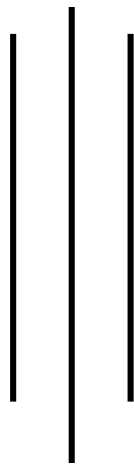

भरतपुर महानगरपालिका
वस्तुगत विवरण
२०७८

भरतपुर महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
भरतपुर, चितवन
बागमती प्रदेश, नेपाल

विषयसूचि

प्रकाशकीय

१. परिचय.....	१
१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि.....	२-८
२. भौगोलिक स्वरूप.....	९
३. महानगरको जनसांख्यिक विवरण	१०-१४
४. महानगरको आर्थिक अवस्था.....	१५-२३
५. महानगरको पूर्वाधारको अवस्था.....	२४-२९
६. कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्र.....	३०-३६
७. सहकारी गतिविधी.....	३७-३८
८. शिक्षा सम्बन्धी विवरण.....	३९-४५
९. स्वास्थ्य अवस्था.....	४६-४८
१०. सूचना तथा संचारको अवस्था.....	४९-५१
११. पर्यटकीय अवस्था.....	५२-५६
१२. महानगरका स्थानीय मौलिकता र संस्कृति.....	५७-५८
१३. फोहोरमैला व्यवस्थापनको अवस्था.....	५९
१४. कानुनी मामिला क्रियाकलाप.....	६०
१५. सामाजिक विकास, सामाजिक परिचालन तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्र.....	६१-६५
१६. महानगरपालिकाका वडाहरुमा कार्यरत रहेका संघ संस्थाहरु.....	६६
१७. अन्य	६७
१८. भरतपुर महानगरका उपलब्ध सुविधा/अवसर.....	६८
१९. चुनौतीहरु.....	६९
२०. अपेक्षित अवस्था.....	७०
२१. भरतपुर महानगरपालिकाको नक्सा.....	७१
२२. अनुसूची.....	७२

तालिका सूची

तालिका १: स्थापनाकाल देखिको जनसंख्या विवरण

तालिका २: साविक भरतपुर नगरपालिकाको वडागत जनसंख्या विवरण

तालिका ३: साविक उपमहानगरपालिका वडाहरू-

तालिका ४: साविक चित्रवन नगरपालिकाको वडा विवरण

तालिका ५: साविक नारायणी नगरपालिका

तालिका ६: महानगरका हालका वडाहरू

तालिका ७: महानगरका हालका मुख्य मुख्य वस्तीहरू

तालिका ८: राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जनसंख्या वितरणको अवस्था

तालिका ९: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार भरतपुर महानगरपालिकाको जनसंख्या

तालिका १० : राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार चितवन जिल्लाको जनसांख्यिक विवरण

तालिका ११: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार चितवन जिल्ला अन्तर्गतका स्थानीय तहहरूको जनसांख्यिक विवरण

तालिका १२: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार महानगरपालिकाको जनसंख्या

तालिका १३: उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका १४: आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको अवस्था

तालिका १५: जातीयताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

तालिका १६: शीर्षकगत आय संकलन विवरण (आ.व. २०७८/०३/३१ सम्म)

तालिका १७: महानगरको २०७३/०७४ देखि २०७७/०७८ सम्मको आम्दानी विवरण

तालिका १८: महानगरभित्र संरक्षित सार्वजनिक जग्गाको विवरण

तालिका १९: महानगरको जग्गाको विवरण

तालिका २०: भरतपुर महानगरपालिकामा भएका नक्सापासका विवरणहरू

तालिका २१: घर नक्सापासका विवरण (आ.व. २०७७/०७८)

तालिका २२: सडक संजालको विद्यमान अवस्था

तालिका २३: भवन निर्माण तथा अन्य पूर्वाधार निर्माण

तालिका २४: विमानस्थल

तालिका २५: बसपार्कहरू

तालिका २६: फनपार्कहरू तथा पिकनिक स्थल

तालिका २७: खेलमैदान तथा रंगशाला

तालिका २८: विविध

तालिका २९: एक वडा एक उत्पादनका प्राथमिकता
तालिका ३०: वनको अवस्था
तालिका ३१: वडागत सहकारी
तालिका ३२: विद्यालयहरूको विवरण (सामुदायिक तथा संस्थागत)
तालिका ३३: सामुदायिक विद्यालय तथा बालकेन्द्रको विवरण
तालिका ३४: संस्थागत विद्यालयको विवरण
तालिका ३५: स्वास्थ्य संस्थाहरू (सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक, निजी)को विवरण
तालिका ३६: सरकारी स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको विवरण (वडागत)
तालिका ३७: छापा (दैनिक)
तालिका ३८: छापा (अर्ध साप्ताहिक)
तालिका ३९: छापा (साप्ताहिक)
तालिका ४०: छापा (मासिक)
तालिका ४१: एफ.एम.रेडियो
तालिका ४२: टेलिभिजन
तालिका ४३: पर्यटकीय होटल तथा रिसोर्टको विवरण
तालिका ४४: चाडपर्व जात्रा र मेलाहरूको विवरण
तालिका ४५: मेला तथा जात्रा
तालिका ४६: स्थानिय धार्मिक स्थल, मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च को विवरण
तालिका ४७: सार्वजनिक पाटी पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण
तालिका ४८: महानगरले विगत पाँच वर्षमा निर्माण गरेका ऐन नियमहरू
तालिका ४९: बालक्लबहरूको विवरण
तालिका ५०: बाल सञ्जालको अवस्था
तालिका ५१: परिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था
तालिका ५२: नगरस्तरीय बाल संजाल
तालिका ५३: आ.व. २०७७/०७८ को व्यक्तिगत घटना दर्ता
तालिका ५४: वसाई सराई सम्बन्धी विवरण
तालिका ५५: सामाजिक सुरक्षाको किसिम

अनुसूची: भरतपुर महानगरपालिका भित्र रहेका भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित परिवारहरूको वडागत विवरण

प्रकाशकीय

पूर्वतर्फ रत्ननगर नगरपालिका, कालिका नगरपालिका र ईच्छाकामना गाउँपालिका, पश्चिमतर्फ विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र नवलपरासी जिल्ला उत्तर तर्फ तनहुँ जिल्ला र ईच्छाकामना गाउँपालिका तथा दक्षिण तर्फ चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नै रहेको भरतपुरमहानगरपालिका समुद्री सतहबाट १४० मिटर देखि ३९० मिटर उचाई सम्म अवस्थित रहेको छ । २७°३२' ५८" देखि २७°४५' ४०" उत्तरी अक्षांश र ८४°९' ४१"

देखि ८४°२९' ५" पूर्वी देशान्तरमा पर्दछ। नारायणी र राप्ती दुई नदीको किनार, विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत राष्ट्रिय निकुञ्ज, रामसार क्षेत्रमा सूचीकृत बीसहजारी ताल, पवित्र तिर्थस्थल देवघाट लगायतका सम्पदाहरु यहाँका पर्यटकीय आकर्षण हुन्। फराकिला सडक, समथर भूभाग र केही पहाडी क्षेत्र जोडिएको भरतपुर नेपालका ६ वटा महानगरपालिका मध्ये एक सम्भावनायुक्त महानगरपालिका हो। विगत ५ वर्षको विकासको गतिलाई हेर्दा पनि यहाँको विकासको क्रम अन्य महानगर र नगरपालिकाको भन्दा आशा लाग्दो देखिन्छ। सडक सञ्जाल क्षेत्रमा भएको द्रुत विकासले यसको प्रारम्भिक प्रतिविम्ब देखाई सकेको सन्दर्भमा अबका केही वर्षमा चौतर्फी विकासको प्रतिफलको अपेक्षा गर्न सकिन्छ। भरतपुर प्राकृतिक प्रदत्त रूपमा पनि ऐतिहासिक, भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक दृष्टिकोणले निकै सम्भावना बोकेको महानगर हो। प्राकृतिक श्रोत साधन र पर्यटकीय गन्तव्यका दृष्टिले पनि भरतपुरको उत्तिकै सम्भावना छ। नेपालको संविधानले निर्धारण गरेका तीन तहका सरकारहरु मध्ये स्थानीय तहको सरकार जनताका दैनिकीसँग नजिक रहेको र जनतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने सरकार हो। स्थानीय सरकार गठन पछि महानगरपालिकाको वस्तुस्थितिको अवस्थालाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्दै आएको छ। यस आर्थिक वर्षमा पनि महानगरपालिकाले वस्तुगत विवरण अद्यावधिक गरी प्रकाशन गर्न गइरहेको छ। वस्तुगत विवरण तयार गर्नुको उद्देश्य स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालीन योजनाहरु तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने लगायतका जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ। सो अनुसार स्थानीय तहको दीर्घकालीन आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा र नतिजा अनुगमनको लागि क्षेत्रगत स्थिति सहित स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण आवश्यक रहेको छ। स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ ले प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट नतिजामूलक ढंगले बनाउनुपर्ने र योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्नुपूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिति देखिने गरी वस्तुस्थिति विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी स्थानीय तहको वस्तुगत विवरणको तयारीलाई महत्व दिइएको छ। नगर क्षेत्रको विकासको विद्यमान अवस्था, संभावना र स्रोतको सम्बन्धमा आवश्यक सूचना व्यवस्थापन गर्न महानगरपालिकाको समग्र स्थिति झल्किने वस्तुगत विवरण तयार पार्नु यसको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। साथै यसमा विशिष्ट उद्देश्यहरुमा

- महानगरको जनसांख्यिक, भू-जैविक, भौतिक, मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, वातावरण र संस्थागत क्षेत्रको विषयगत र वस्तुगत स्थिति चित्रण हुनेगरी विवरण तयार गर्ने
- महानगरपालिका, विषयगत कार्यालय तथा शाखा, संघसंस्थाहरुबाट विवरण, अध्ययन, सर्वेक्षण तथा प्रगति प्रतिवेदनबाट प्राप्त आधारभूत तथा संस्थागत तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गरी विषयगत रूपमा एकीकृत वस्तुगत विवरण तयार गर्ने
- महानगरपालिकाको विकास निर्माणको लागि, एकीकृत एव विषयगत रूपमा आवधिक, अर्ध-वार्षिक, वार्षिक योजना, रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक समग्र तथा यथासक्य खण्डीकृत सूचना विवरण उपलब्ध गराउने।

महानगर र महानगरका प्रत्येक वडा समेतको वर्तमान भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषण, आर्थिक अवस्थाको जानकारी, वडास्तरमा जनसंख्याको अवस्था, भाषा एवम् साक्षरता दरमा देखिएको प्रतिविम्ब लगायतका समग्र भौतिक एवम् आर्थिक-सामाजिक र साँस्कृतिक परिसूचकहरुको आधारमा विवरण तयार पारिएको

छ। अद्यावधिक गरेको सर्वेक्षण फारम र त्यसको आधारमा गरिएको तथ्याङ्क विश्लेषणले महानगरको विषयमा बुझ्न चाहने र अध्ययन अनुसन्धान गर्नेहरूको लागि थोरै भएपनि यो प्रकाशनले सन्दर्भ सामग्री समेतको काम गर्ने छ। यो वस्तुस्थिति अद्यावधिक गर्ने क्रममा सहयोग गर्नुहुने भरतपुर महानगरपालिकाका प्रमुख रेनु दाहाल, उप प्रमुख पार्वती शाह ठकुरी, २९वटै वडाका अध्यक्षहरू, महानगरका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत रामबन्धु सुवेदी, महाशाखा प्रमुखहरू, विषयगत कार्यालयका प्रमुख लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरू र सम्पूर्ण वडा अध्यक्ष तथा वडा सदस्य र वडा सचिव लगायत वडामा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं। साथै हाम्रो यस सर्वेक्षण र विश्लेषणको काममा साथ र सहयोग गर्नुहुने सर्वेक्षक, प्रतिवेदक, विश्लेषक र सम्पादनको जिम्मेवारी निभाउनु हुने सम्पूर्णमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं ।

तथ्याङ्क संकलन गर्न प्रयोग गरिएका विधिहरू

- सर्वेक्षकको छनौट तथा छनौट पश्चात निश्चित फर्मेट, स्वीकृत प्रश्नावली र गर्ने तरिकाको बारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम
- महानगर, विषयगत कार्यालय, महाशाखा, शाखा, वडा सचिवहरूलाई निश्चित फर्मेट, स्वीकृत प्रश्नावली र गर्ने तरिकाको बारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम
- वडा कार्यालयहरूमा निश्चित फर्मेट वितरण
- महानगर, वडा कार्यालय, विषयगत कार्यालय शाखामा भैरहेको विवरण, प्रगति प्रतिवेदनहरूको अध्ययन
- सर्वेक्षकहरूबाट निश्चित प्रश्नावलीको आधारमा रही प्रत्येक वडाको जानकारी सङ्कलन
- सूचना इन्ट्री तथा तथ्याङ्क विश्लेषण- प्रत्येक वडा, विषयगत शाखा कार्यालयबाट समावेश प्राप्त तथ्याङ्कहरू श्रोतहरू, सूचना एवम् विवरणलाई विश्लेषण गरिएको - बाटो, पुल, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, श्रोत केन्द्र, सेवा केन्द्र, संघ/संस्था अवस्थितिको सूचना गरिएको
- वस्तुगत विवरण खाका प्रतिवेदन तयारी - महानगरका विषयगत कार्यालयहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूमा आधारित, वडाहरूबाट सङ्कलित तथ्याङ्क तथा जानकारीमा आधारित, महानगरको सम्बन्धित विवरण, प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययनमा आधारित वस्तुगत विवरणलाई स्थानीयतहको वस्तुगत विवरण सूचना व्यवस्थापन प्रणालीबाट स्तरीय ढाँचामा खाका प्रतिवेदन तयार गरिएको । प्राप्त विवरणहरूलाई लेखन, तालिका, ग्राफ, चार्ट र नक्सामा प्रस्तुत गरिएको
- सुझाव सङ्कलन-तयार गरिएको खाँका प्रतिवेदनमा सम्बन्धित शाखाबाट सुधारको लागि सुझाव सङ्कलन गरिएको
- अन्तिम प्रतिवेदन- सुधारको लागि सुझाव सङ्कलन गरिए पश्चात अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको ।

१. परिचय

चितवन जिल्लाको सदरमुकाम रहेको भरतपुर नेपालकै एवम् भौगोलिक हिसाबले मुलुककै केन्द्रमा अवस्थित नवीनतम बसोवास रहेको एक सुन्दर शहर हो। २०७३ फागुन १७ गते नेपाल सरकारको निर्णयबाट भरतपुर महानगरपालिकाको स्थापना भयो। नारायणी र राप्ती नदीको संगम स्थल गोलाघाट देखि वडा नम्बर २९ पहाडी परिवेश रहेको भरतपुर महानगर धार्मिक, ऐतिहासिक, भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक हिसाबले निकै सम्भावना बोकेको छ। जम्मा ४३२.९५ वर्ग कि.मि क्षेत्रफल रहेको भरतपुर महानगरपालिका समुद्र सतह देखि १४० मिटर देखि ३९० मिटर उचाइमा रहेको छ। पूर्वमा रत्ननगर नगरपालिका, कालिका नगरपालिका र ईच्छाकामना गाउँपालिका पश्चिममा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र नवलपरासी जिल्ला उत्तर तनहुँ जिल्ला र दक्षिण चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नै रहेको प्राकृतिक श्रोत साधन, जैविक विविधता तथा पर्यटनका दृष्टीले पनि सम्पन्न छ भने विविध सामाजिक तथा साँस्कृतिक विशेषताहरू पनि बोकेको पाइन्छ जसले यस महानगरपालिकालाई आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि योगदान दिइरहेको छ। भौगोलिक रूपमा सुगम भएको कारण आवश्यक भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको अवस्था राम्रो छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, गरिबी तथा अन्य सूचकहरू पनि तुलनात्मक रूपमा देशकै अन्य महानगरपालिका र नगरपालिकाको तुलनामा मजबुत देखिन्छ। सहकारीको उद्गम स्थल, शिक्षा र स्वास्थ्यको हब बन्ने प्रशस्त सम्भावना रहेको भरतपुर महानगरपालिका क्षेत्रमा दुई वटा सुविधा सम्पन्न मेडिकल कलेजहरू, नमूना भरतपुर अस्पताल, बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल र डेढ दर्जनको हाराहारीका निजी अस्पताल र नर्सिङ्ग कलेजहरू यहाँको स्वास्थ्य र मेडिकल सिटीको परिकल्पनाका आधार हुन्। कृषिप्रधान देश भएका नाताले यहाँको कृषि तथा वन विश्वविद्यालय यो महानगरको अर्को अमूल्य गहना हो। महानगरपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि आवश्यक कानूनहरू निर्माण गरी प्रमाणीकरण गरीसकेको छ। महानगरले विगत पाँच वर्षमा २३ वटा ऐन, ५ वटा नियमावली, १० वटा निर्देशिका, ६२ वटा कार्यविधि, १० वटा मापदण्ड र २ अन्य ऐन गरी जम्मा ११२ वटा कानूनहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

• ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

विशेषगरी गण्डकी प्रदेश अन्तरगतका कास्की, लमजुङ, तनहुँ, गोरखा, बागलुङ्ग, पर्वत, स्याङ्जा जिल्लाबाट चितवनमा ठूलो जनसंख्या बसाई सरेर आएको छ। वि.सं. सालको राप्ती दुन परियोजनाबाट २०१३ साल देखिमात्र व्यवस्थित बसोवास शुरू भएको यो नगरमा नेपालका ७७ जिल्लाकै बासिन्दाको बसोवास रहेको पाईन्छ। आदिवासी थारु, दराई, कुमाल, चेपाङ बाहेक प्रायः अन्य सबै जातजाती अन्यत्रबाट बसाई सरी आएका समुदाय छन्। मूलतः हैजा महामारी नियन्त्रण भएपछि नै बसाई सरेर प्रक्रियामा निकै तीव्रता ल्यायो। शुरुवातको अवस्थामा यहाँका रैथाने मानिएका आदिवासी बासिन्दा थारु, बोटे, दराई बजारको छेउछाउमा बसोवास गरेका थिए भने, बसाईसराई गरेर आउनेहरू महानगरको सम्पूर्ण क्षेत्रमा छरिएर रहेको पाईन्छ। विशेषगरी नारायणगढ क्षेत्रमा बन्दिपुरबाट बसाई सरी आउने नेवार जातीको बाहुल्यता रहन गयो। २०३५ सालमा साविक भरतपुर गाउँ पञ्चायत र नारायणगढ गाउँपञ्चायतको पुरै भाग र कल्याणपुर गाउँ पञ्चायतको केही भाग मिलेर भरतपुर नगर पञ्चायत बनेपछि भरतपुर र नारायणगढ क्षेत्र गाउँ पञ्चायतबाट नगर पञ्चायत बन्न पुगेको थियो। बहुदलीय व्यवस्थाको पुनर्स्थापना पछि २०४८ सालमा भरतपुर नगर पञ्चायत भरतपुर नगरपालिका बन्न पुग्यो। २०४८ देखि २०५३ सालसम्म चितवन जिल्लामा भरतपुर एउटामात्र नगरपालिका रह्यो। २०५३ माघ ११ गते रत्ननगर नगरपालिकाको घोषणापछि लामोसमय सम्म चितवन जिल्ला दुई नगरपालिका र ३६ गाउँपालिका भएको जिल्लाको रूपमा परिचित रह्यो। भरतपुर नगरपालिका नेपाल सरकारको २०७१ मंसिर १३ गतेको निर्णयपछि साविकका मंगलपुर, फूलवारी, शिवनगर, गितानगर, पटिहनी गाउँविकास समितिलाई समाहितगरी उपमहानगरपालिकामा स्तर वृद्धि भएको भरतपुर २०७३ फागुन १७ गते नेपाल सरकारको अर्को निर्णयबाट भरतपुर महानगरपालिका बन्न पुग्यो। भरतपुर उपमहानगरपालिका बन्दैगर्दा नगरपालिका बन्न पुगेका पश्चिम चितवनका चित्रवन र नारायणी दुई नगरपालिका, दिव्यनगर गाउँपालिका र साविक कविलास गाउँपालिका भरतपुर महानगरपालिकामा समाहित भए।

साविक भरतपुर नगर पञ्चायत

स्थापना: वि.सं. २०३५साल फागुन २५ गते नगर पञ्चायतको रूपमा

वडा संख्या: १२

जनसंख्या: २७६०२ (२०३८ को जनगणना अनुसार)

क्षेत्रफल: ६०३८ हेक्टर

साविक भरतपुर गाउँ पञ्चायत र नारायणगढ गाउँ पञ्चायतको पुरै भाग र कल्याणपुर गाउँ पञ्चायतको केही भाग मिलेर भरतपुर नगरपञ्चायत बनेपछि भरतपुर र नारायणगढ क्षेत्र गाउँ पञ्चायतबाट नगर पञ्चायत बन्न पुगेको थियो।

साविक भरतपुर नगरपालिका

स्थापना: वि.सं २०४८

वडा संख्या: १४

कुल क्षेत्रफल: ७७८८.१

तापक्रम: अधिकतम ४० डिग्री सेल्सियस न्यूनतम ७ डिग्री सेल्सियस

जम्मा जनसंख्या: १,४३,८३६ (२०६८)

जनसंख्या वृद्धिदर: ५.०३ प्रतिशत

घरधुरी संख्या: ३६९३९

वडागत क्षेत्रफल हेक्टरमा र जनसंख्या जनगणना २०६८ अनुसार भरतपुर नगरपालिकामा स्थापनाकाल देखिको जनसंख्या वृद्धिदर विवरण

तालिका १: स्थापनाकाल देखिको जनसंख्या विवरण

क्र.स	जनगणना वर्ष	जन संख्या विवरण
१	२०३८	२७६०२
२	२०४८	५४६७०
३	२०५८	८९३२३
४	२०६८	१४७७७७ मध्ये ३९४९ संस्थागत जनसंख्या
५	२०७८	३६९३७७ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार)

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

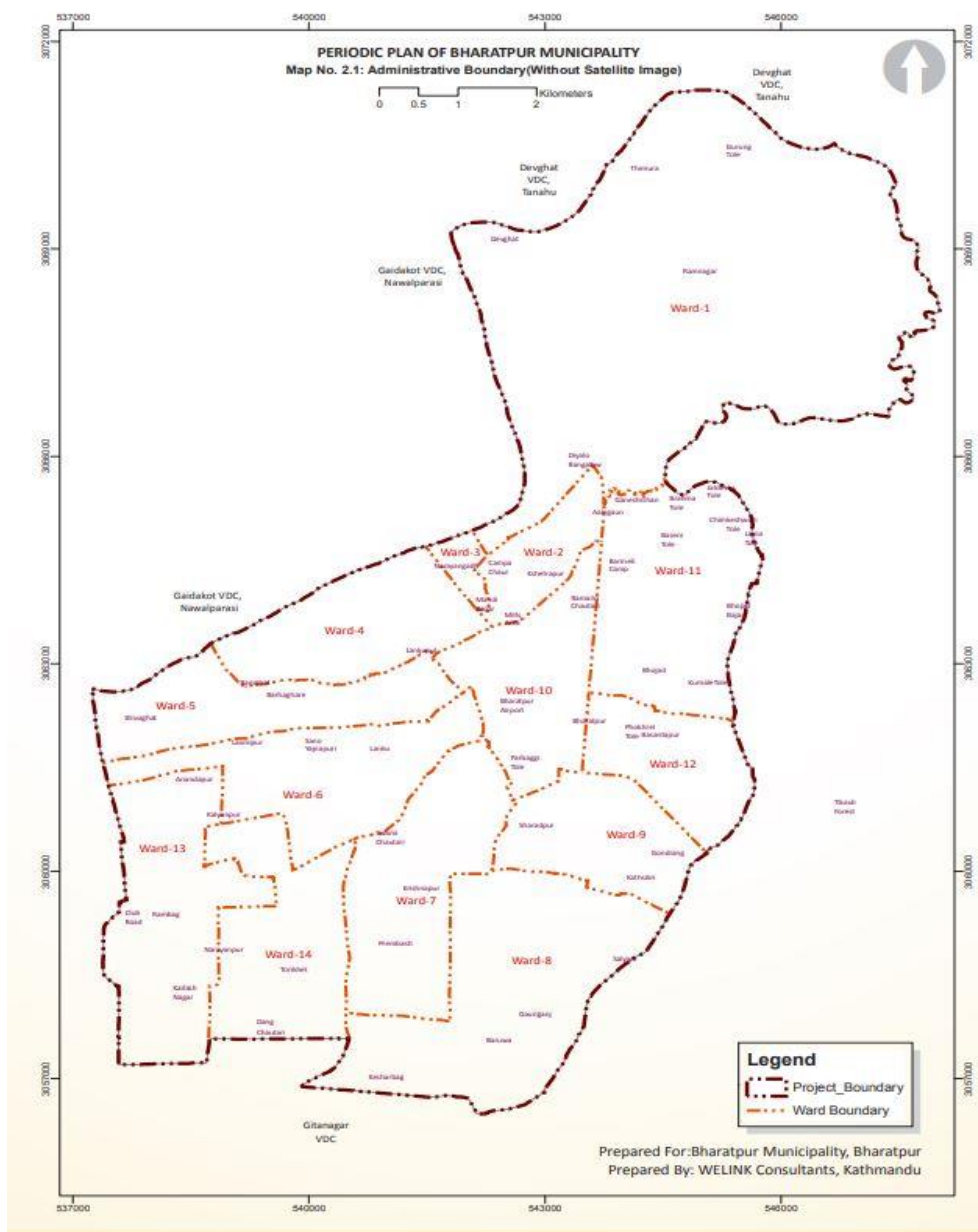
तालिका २: साविक भरतपुर नगरपालिकाको वडागत जनसंख्या विवरण

वडा नं	क्षेत्रफल/ हेक्टर	जम्मा घरधुरी	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला
१	२३१६.८	१५००	६११५	३०९८	३०१७
२	१७६.४	४१६४	१६२१८	८०३५	८१८३
३	४६.९	१००२	४४५१	३२६३	२०८८
४	३९८.५	३५२९	१४४६१	७७६०	६७०१
५	४०२.८	१६८०	६८७३	३३१५	३५५८
६	४८१.४	१९५४	७६०९	३५९५	४०१४
७	५२०.६	२६९०	१०५०५	५०८७	५४१८
८	८०३.१	१५६६	६८४५	३२८७	३५५८
९	३३९.८	२३४३	९११६	४३४०	४७७६
१०	३९३.६	६४७७	२१८४४	११०४२	१०८०२
११	५८९.५	५३१४	२१००४	१०१७९	१०८२५
१२	२९५.७	२८३७	१०९३९	५३६४	५५७५
१३	५६४.३	९३०	३७६२	१७८३	१९७९
१४	४५९.८	९५३	४०९४	१९२७	२१६७

जम्मा	७७८८.१	३६९३९	१४३८३६	७११७५	७२६६१
संस्थागत जनसंख्या			३९४१	३०३०	९११

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

साविक भरतपुर नगरपालिकाको नक्सा

साविक भरतपुर उप-महानगरपालिका

स्थापना वि.स २०७१ मंसिर १६ गते

तालिका ३: साविक उप-महानगरपालिका वडाहरू

साविकको नगरपालिकाका वडाहरू	उप-महानगरपालिकाको वडा
----------------------------	-----------------------

साविक नगरपालिका वडा १	वडा-१
साविक नगरपालिका वडा २	वडा-२
साविक नगरपालिका वडा ३	वडा-३
साविक नगरपालिका वडा ४	वडा-४
साविक नगरपालिका वडा ५	वडा-५
साविक नगरपालिका वडा ६	वडा-६
साविक नगरपालिका वडा ७	वडा-७
साविक नगरपालिका वडा ८	वडा-८
साविक नगरपालिका वडा ९	वडा-९
साविक नगरपालिका वडा १०	वडा-१०
साविक नगरपालिका वडा ११	वडा-११
साविक नगरपालिका वडा १२	वडा-१२
साविक नगरपालिका वडा १३	वडा-१३
साविक नगरपालिका वडा १४	वडा-१४
साविक मंगलपुर वडा १, २ र ३	वडा-१५
साविक मंगलपुर वडा ४ र ६	वडा-१६
साविक मंगलपुर वडा ५ र ९	वडा-१७
साविक मंगलपुर वडा ७ र ८	वडा-१८
साविक फुलवारी गा. वि. स. (१ देखी ९ वडा)	वडा-१९
साविक गितानगर गा. वि. स. वडा १, २ र ३	वडा-२०
साविक गितानगर गा. वि. स. वडा ४, ५ र ६	वडा-२१
साविक गितानगर गा. वि. स. वडा ७, ८ र ९	वडा-२२
साविक शिवनगरगा. वि. स. वडा १, २, ३ र ४	वडा-२३
साविक शिवनगर गा. वि. स. वडा ५, ६ र ७	वडा-२४
साविक शिवनगर गा. वि. स. वडा ८ र ९	वडा-२५
साविक पटिहानी गा. वि. स. वडा १, ६ र ९	वडा-२६
साविक पटिहानी गा. वि. स. वडा २ र ३	वडा-२७
साविक पटिहानी गा. वि. स. वडा ७ र ८	वडा-२८
साविक पटिहानी गा. वि. स. वडा ४ र ५	वडा-२९

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

तालिका ४: साविक चित्रवन नगरपालिकाको वडा विवरण

साविक गा. वि. स.	साविक चित्रवन नगरपालिका
साविक शारदानगर गा. वि. स. वडा ३, ४ र ६	वडा-१
साविक शारदानगर गा. वि. स. वडा २	वडा-२
साविक शारदानगर गा. वि. स. वडा १	वडा-३

साविक शारदानगर गा. वि. स. वडा ७ र ८	वडा-४
साविक शारदानगर गा. वि. स. ५ र ९	वडा-५
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा १	वडा-६
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा २	वडा-७
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा ३ ४ र ९	वडा-८
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा ५	वडा-९
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा ६ र ७	वडा-१०
साविक गुन्जनगर गा. वि. स. वडा ८	वडा-११
साविक दिव्यनगर गा. वि. स. वडा १ ८ र ९	वडा-१२
साविक दिव्यनगर गा. वि. स. वडा ६ र ७	वडा-१३
साविक दिव्यनगर गा. वि. स. वडा २ ३ र ५	वडा-१४

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

तालिका ५: साविक नारायणी नगरपालिका

साविक गा. वि. स.	साविक नारायणी नगरपालिका
साविक मेघौली गा. वि. स. वडा १, २ र ३	वडा-१
साविक मेघौली गा. वि. स. वडा ४, ६ र ७	वडा-२
साविक मेघौली गा. वि. स. वडा ५, ८ र ९	वडा-३
साविक शुक्रनगर गा. वि. स. वडा १ र २	वडा-४
साविक शुक्रनगर गा. वि. स. ४, ५, ६ र ९	वडा-५
साविक शुक्रनगर गा. वि. स. वडा ३, ७ र ८	वडा-६
साविक पार्वतीपुर गा. वि. स. वडा १, ५ र ६	वडा-७
साविक पार्वतीपुर गा. वि. स. वडा २, ३, ४ र ७	वडा-८
साविक पार्वतीपुर गा. वि. स. वडा ८ र ९	वडा-९
साविक जगतपुर गा. वि. स. वडा १ र २	वडा-१०
साविक जगतपुर गा. वि. स. वडा ३, ४, ५ र ६	वडा-११
साविक जगतपुर गा. वि. स. वडा ७, ८ र ९	वडा-१२

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

२०७३ फागुन २७ गते नेपाल सरकारको अर्को निर्णयबाट भरतपुर महानगरपालिका बन्न पुग्यो। भरतपुर उप-महानगरपालिका बन्दै गर्दा नगरपालिका बन्न पुगेका पश्चिम चितवनका चित्रवन र नारायणी दुई नगरपालिका, दिव्यनगर गाउँपालिका र साविक कविलास गाउँपालिका भरतपुर महानगरपालिकामा समाहित भए।

तालिका ६: महानगरका हालका वडाहरू

साविकको वडाहरू (नारायणी र चित्रवन नगरपालिका, भरतपुर उप-महानगरपालिका)	महानगरको हालको वडा
--	--------------------

साविक उप-महानगरपालिका वडा १ र ३	वडा-१
साविक उप-महानगरपालिका वडा २	वडा-२
साविक उप-महानगरको वडा ४	वडा-३
साविक उप-महानगरका वडा ५ र ६	वडा-४
साविक उप-महानगरका वडा १३ र १४	वडा-५
साविक उप-महानगरका २१ र २२ वडा	वडा-६
साविक उप-महानगरपालिका वडा ७	वडा-७
साविक उप-महानगरपालिका वडा ८	वडा-८
साविक उप-महानगरपालिका वडा ९	वडा-९
साविक उप-महानगरपालिका वडा १०	वडा-१०
साविक उप-महानगरपालिका वडा ११	वडा-११
साविक उप-महानगरपालिका वडा १२	वडा-१२
साविक उप-महानगरको वडा २० र २८	वडा-१३
साविक उप-महानगरको वडा २४, २५ र २९	वडा-१४
साविक उप-महानगरको वडा १५, १९ र २३	वडा-१५
साविक उप-महानगरको वडा १६ र १८	वडा-१६
साविक चित्रवन नगरपालिकाको वडा १, २ र ११	वडा-१७
साविक चित्रवनको वडा ७, ९ र १० नम्बर	वडा-१८
साविक चित्रवनको वडा ३, ४ र ६	वडा-१९
साविक चित्रवनको वडा ५ र ८	वडा-२०
साविक नारायणी नगरपालिका वडा १० र ११	वडा-२१
साविक उप-महानगरको वडा २६ र २७	वडा-२२
साविक नारायणी नगरपालिका वडा १० र ११	वडा-२३
साविक नारायणी नगरपालिका वडा १२	वडा-२४
साविक नारायणी नगरपालिका वडा ४, ५ र ६ (सिंगो साविक शुक्रनगर गाविस)	वडा-२५
दिव्यनगर गाउँपालिका (उप-महानगर हुँदाको दिव्यनगर वडा ४, ५ र ६)	वडा-२६
साविक चित्रवन वडा २ र ३	वडा-२७
साविक नारायणी नगरपालिका वडा १	वडा-२८
साविक कविलास गाउँपालिका सबै वडाहरू	वडा-२९

स्रोत: सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

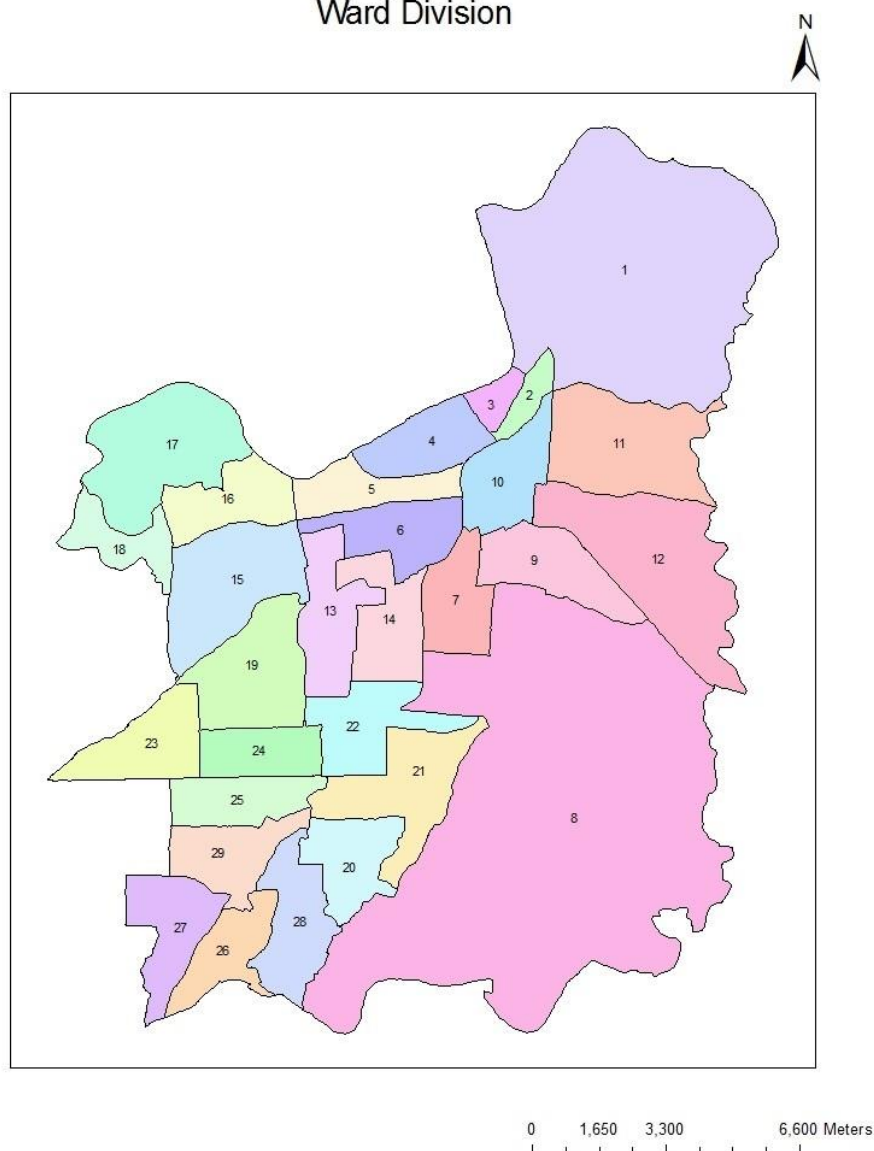
तालिका ७: महानगरका हालका मुख्य मुख्य वस्तीहरू

वडा नं.	मुख्य वस्तीहरु
१	रामनगर, ठिमुरा, देवघाट, पोखरा, बसपार्क, लिलाचोक, पुलचोक
२	तिनखोले, मेयरचोक, क्षेत्रपुर, मिल्स एरिया, रामेश्वरटोल, सहिदचोक, बेलचोक
३	न्यूरोड, नौघरे, बाह्रघरे
४	धर्मचोक, यज्ञपुरी, शिवघाट, रामघाट, बाह्रघरे
५	कैलाशनगर, तोरीखेत, आनन्दपुर, नारायणपुर, रामबाग
६	इन्द्रपुरी, चोकबजार, गितानगर, केशरबाग
७	तेह्रसालचोक, प्रेमवस्ती, सितारामचोक, कृष्णपुर
८	शरदपुर, गौरिगञ्ज, पारसनगर
९	कांडाघारी, सिमेन्टफ्याक्ट्री, साझाटोल, गोन्द्र्याड
१०	वीरेन्द्र क्याम्पस चोक, चौविस कोठी, हाकिम चोक, स्याउली बजार, रिजाल चोक
११	लामा टोल, जखडीमाई, गणेश थान, बसेनी, भोजाड
१२	नौरङ्गे, मिलनचोक, जागृतिचोक, कालिकाटोल, आस्थाटोल
१३	गंगानगर, उज्वलनगर, चम्पानगर, ब्रम्हपुरी
१४	शिवनगर, राधापुर, हनुमाननगर, पकौडी, सुन्दरबस्ति, शान्तिपुर
१५	श्रीपुर, मंगलपुरबजार, महिन्द्रचोक, फुलबारीचोक
१६	ब्रम्हपुर, मोहनपुर, विजयनगर, ढड्ढाघारी
१७	लगौडा, वनगाई, मोहनबस्ति
१८	राईगञ्ज, गाजिपुर, शशिनगर
१९	शारदानगरटाउन, मिलडाडा, किरणगञ्ज, शारदानगरहेल्थपोष्ट
२०	चन्द्रनगर, नयाँबजार, भिमनगर, चनौली, शंकरचोक
२१	सीतापुर, कञ्चनबस्ति, पार्वतीपुर, रंगिला (पुर्वरपश्चिम), रतनपुर, पहारीलोटार
२२	धनौजी, पटिहानी, टाउन, सितामाई, पदम-पोखरी
२३	जगतपुर, कसरा, खडगौली
२४	धुव्र, नयाबस्ती, देविथान
२५	शुक्रनगर, अमृतचोक, सोसी, अमृतनगर
२६	ज्योतीनगर, भगेडी, सिमरी, टाउन, मिलनचोक
२७	मेघौली, तेलौली, गौतमनगर, बुद्धनगर
२८	साझापुर, लौखुरी, गोलाघाट, जितपुर, अन्द्रौली
२९	जुगेडी, दासढुंगा, १५ किलो, चौकीडाँडा, कुससुमटार, लामागाउँ, सिमलताल, भोर्ले

स्रोत : सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु, भरतपुर महानगरपालिका

Bharatpur Sub-Metropolitan City

Ward Division

२. भौगोलिक स्वरूप

भौगोलिक रूपमा भरतपुर महानगरपालिका $२७^{\circ}३२'५८''$ देखि $२७^{\circ}४५'४०''$ उत्तरी अक्षांश र $८४^{\circ}९'४१''$ देखि $८४^{\circ}२९'५''$ पूर्वी देशान्तरमा पर्दछ। भरतपुर, नजिकका ग्रामीण तथा पहाडी बस्तीहरूबाट बसाई सरी आएका मानिसहरूको बस्ती हो। महानगरको भू-बनोट खास गरी नारायणी नदीको प्रभावको कारण जमिनको बनावटलाई हेर्दा दुई तहमा छुट्याउन सकिन्छ। तल्लो समथर सतह जुन वडा नं. १, २, ३ र ४ तथा ५ को केही भागमा पर्ने गर्दछ त्यहाँको माटो विशेषगरी नारायणीको बगरले गर्दा गाभेल मिश्रित रहेको छ भने माथिल्लो समथर सतहका वडाहरू बलौटे र पानीको प्राकृतिक नाला (घोल) भएको क्षेत्र वरिपरि चिम्ट्याइलो किसिमको रहेको छ। भौगोलिक

दृष्टिकोणले भरतपुरको माटो उर्वर मानिन्छ। यहाँको कृषि जमिन प्रायः सिंचित छ। समुद्री सतहबाट कम उचाइमा, तल्लो समथर भू-भागमा र महाभारत पर्वतको नजिकै परेको कारण भरतपुर क्षेत्रमा औसत तापक्रम बढी, आद्रतायुक्त जलवायु भएको पाइन्छ। यहाँ पुस, माघ महिनामा सबैभन्दा जाडो हुन्छ र न्यूनतम १० डिग्री सेल्सियस सम्म हुनेगर्छ भने वैशाख, जेठ र असारमा अधिकतम गर्मी हुन्छ र यस समयमा ४० डिग्री सेल्सियस सम्म तापक्रम पुग्ने गर्छ। यहाँको वार्षिक औसत तापक्रम २५ डिग्री सेल्सियस रहेको छ। भरतपुरमा वार्षिक औसत वर्षा १,५०० मिलिमिटर हुने गर्दछ जस मध्ये लगभग ७८ प्रतिशत वर्षा असार, साउन, भदौमा मनसुनी वर्षाको रूपमा हुने गर्दछ भने बाँकी महिना पश्चिमी वायु तथा अन्य कारणले हुने गर्दछ। साधारणतया वैशाख र जेठमा बढी सुख्खा हुने गर्दछ।

३. महानगरको जनसांख्यिक विवरण

महानगरको जनसांख्यिक विवरण केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को श्रोतमा नै रहेर सक्षिप्तिकरण गरिएको छ।

तालिका ८: राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जनसंख्या वितरणको अवस्था

क्र.स.	विवरण	जम्मा
१	जनसंख्या	२,८०,५०२
२	परिवार संख्या	६९,०३५
३	जनसंख्याको अनुपातिक वितरण	९,६७२.६८ / वडा
४	जनघनत्व	६६५.१०
५	औषतवृद्धिदर	२.०६
६	परिवारको औषत आकार	४.०६३
७	महिला पुरुष अनुपात	९१.४६

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

तालिका ९: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार भरतपुर महानगरपालिकाको जनसंख्या

जनगणना घर संख्या	७७८३८
परिवार संख्या	९८२८८
जम्मा जनसंख्या	३६९३७७
पुरुष	१७९७४४
महिला	१८९६३३

तालिका १०: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार चितवन जिल्लाको जनसांख्यिक विवरण

चितवन जिल्ला

जनगणना घर संख्या	१५३६६२
परिवार संख्या	१८२०८३
जम्मा जनसंख्या	७२२१६८
पुरुष	३५४०७१
महिला	३६८०९७
लैङ्गिक अनुपात	९६.१९
परिवारको औषत आकार	३.९७
जन घनत्व	३२६
वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर	२.१०%

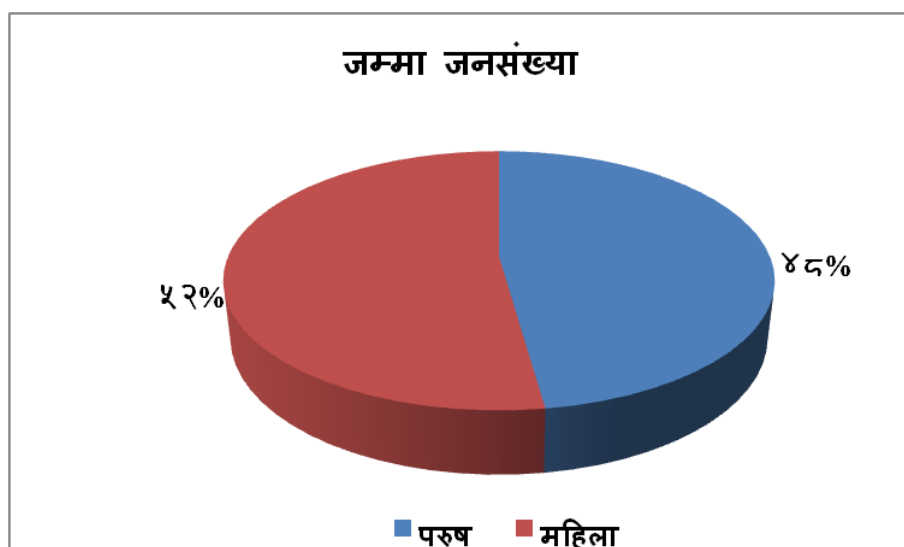
तालिका ११: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार चितवन जिल्ला अन्तर्गतका स्थानीय तहहरूको जनसांख्यिक विवरण

स्थानीय तह	जनगणना घर संख्या	परिवार संख्या	जम्मा	पुरुष	महिला
भरतपुर महानगरपालिका	७७८३८	९८२८८	३६९३७७	१७९७४४	१८९६३३
इच्छाकामना गाउँपालिका	५५१७	६१७४	२६९६५	१३५९९	१३३६६
कालिका नगरपालिका	११६२३	१२४६६	५२७७९	२५७४०	२७०३९
खैरहनी नगरपालिका	१४६५०	१६७५७	६८६७५	३३१०४	३५५७१
माडी नगरपालिका	९७१०	१०२२७	३८५५०	१८२५७	२०२९३
राप्ती नगरपालिका	१४३९०	१५४५९	६६४२६	३२६०९	३३८१७
रत्ननगर नगरपालिका	१९९०१	२२६७०	९०९७८	४४१२०	४६८५८

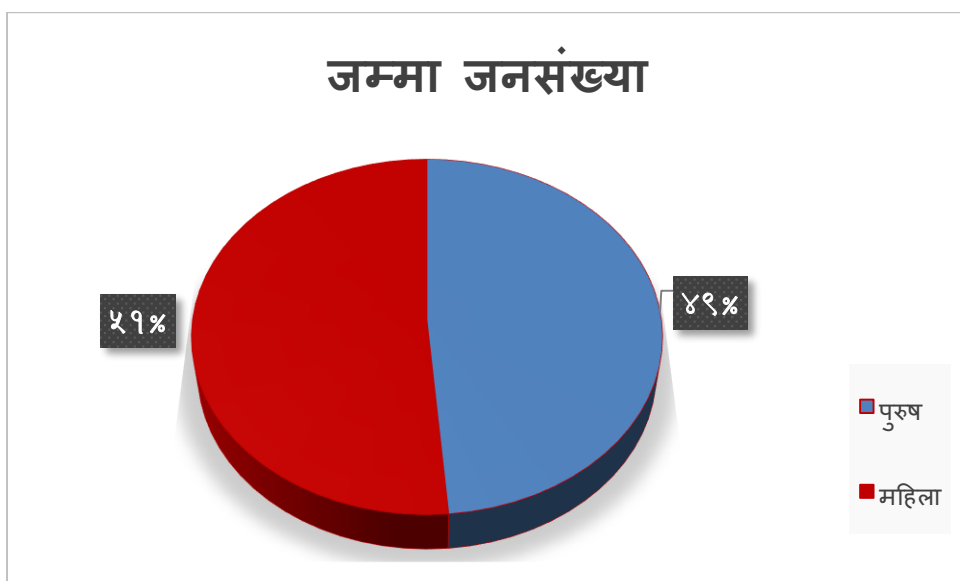
तालिका १२: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार महानगरको जनसंख्या वितरणको अवस्था

क्र.स.	विवरण	जम्मा
१	जनसंख्या	३६९३७७
२	परिवार संख्या	९८२८८
३	जनसंख्याको अनुपातिक वितरण	१२७३७/वडा
४	जनघनत्व	८५३.१६
५	परिवारको औषत आकार	३.७५
६	महिला पुरुष अनुपात	९४.७८

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

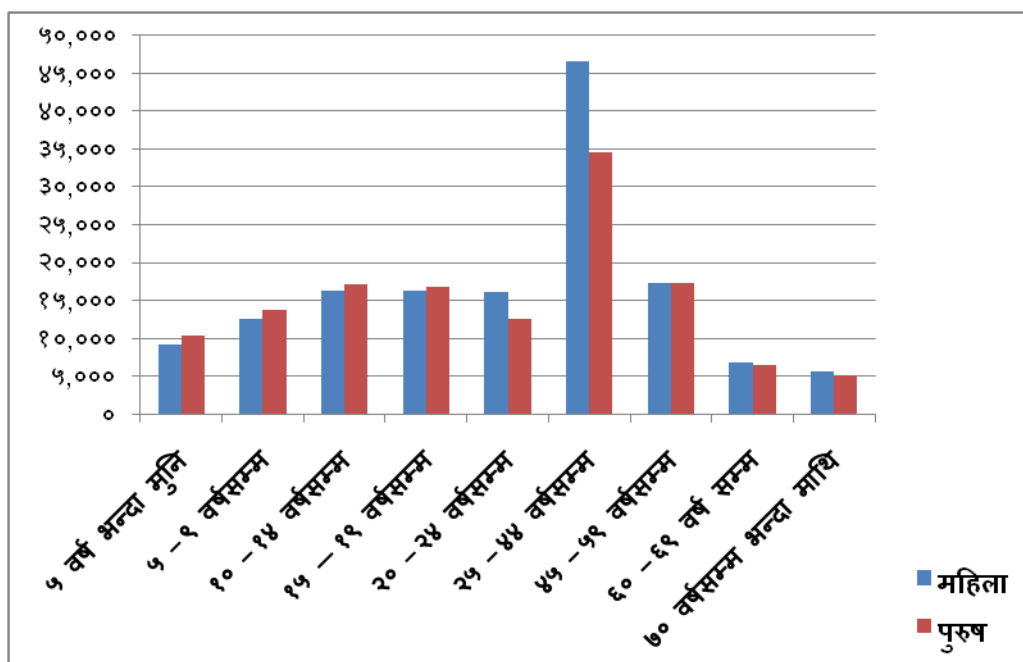
श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार

तालिका १३: उमेर तथा लिंगका आधारमा जनसंख्याको विवरण

क.स.	उमेर समूह	महिला	पुरुष	जम्मा	प्रतिशत
------	-----------	-------	-------	-------	---------

१	५वर्ष भन्दा मुनि	९,०९९	१०,२९८	१९,३९७	६.९२
२	५-९वर्ष सम्म	१२,५५८	१३,७५९	२६,३१७	९.३८
३	१०-१४वर्ष सम्म	१६,३०१	१७,१३४	३३,४३५	११.९२
४	१५-१९वर्ष सम्म	१६,२७३	१६,८६२	३३,१३५	११.८१
५	२०-२४वर्ष सम्म	१६,०७९	१२,५५७	२८,६३६	१०.२१
६	२५-४४वर्ष सम्म	४६,५६८	३४,५२२	८१,०९०	२८.९१
७	४५-५९वर्ष सम्म	१७,३०८	१७,२९१	३४,५९९	१२.३४
८	६०-६९वर्ष सम्म	६,७६१	६,४४१	१३,२०२	४.७०
९	७०वर्षसम्म भन्दा माथि	५,५३४	५,१३७	१०,६९१	३.८१
	जम्मा	१४६५०१	१३४००१	२८०५०२	१००

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

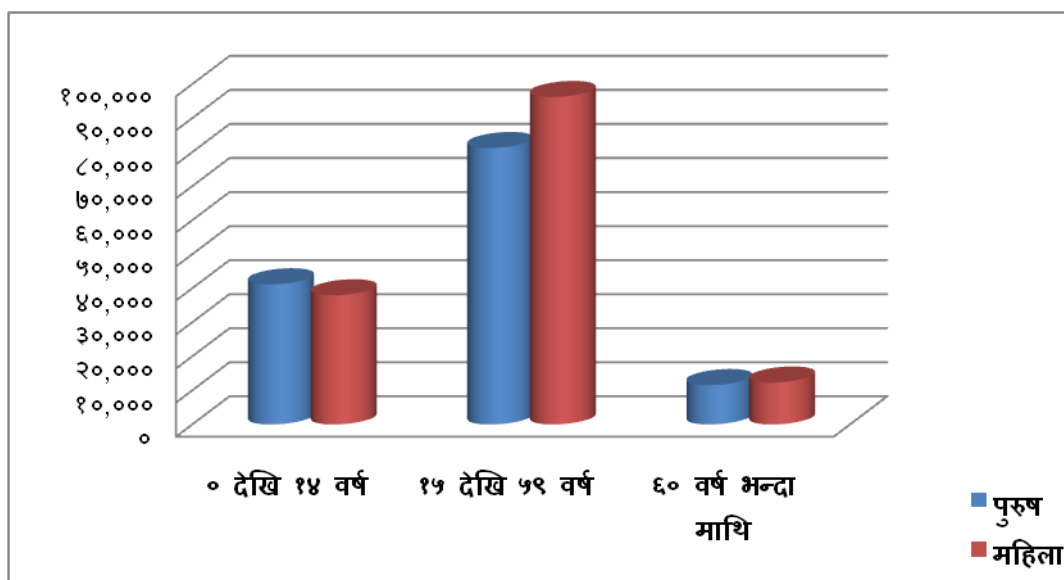

चित्र : उमेर तथा लिंगका आधारमा जनसंख्या

तालिका १४: आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको अवस्था

क्र.स.	उमेर समुह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	० देखि १४	४१,१९१	३७,९५८	७९,१४९	२८.२३
२	१५ देखि ५९	८१,२३२	९६,२२८	१,७७,४६०	६३.२६
३	६० भन्दा माथि	११,५७८	१२,३१५	२३,८९३	८.५१
	जम्मा	१३४,००१	१४६,५०१	२८०,५०२	१००

स्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

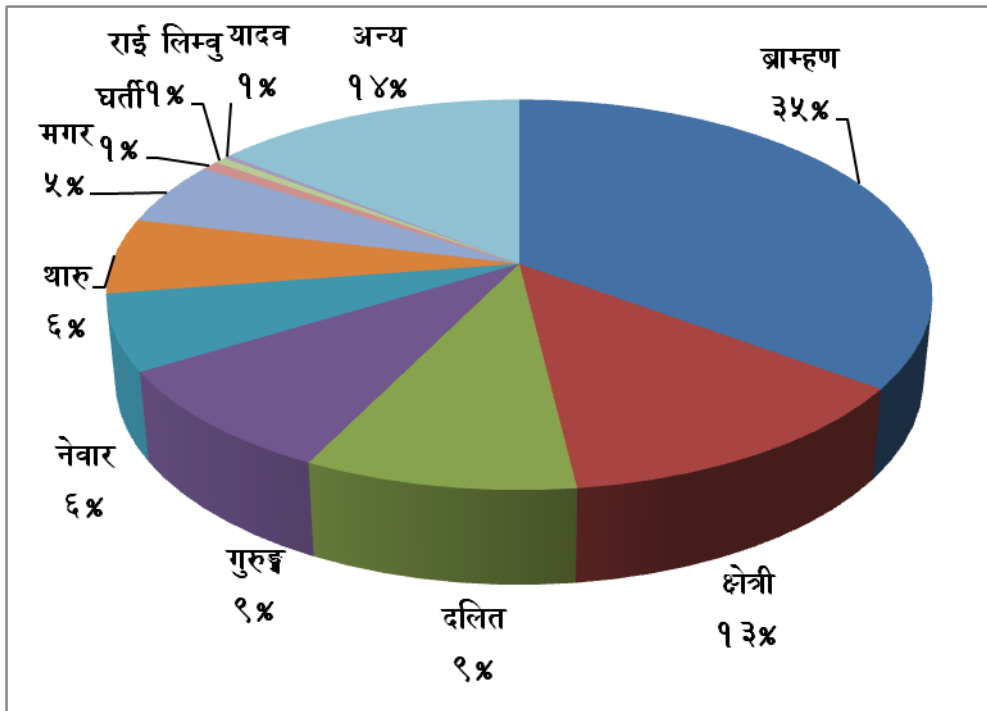

चित्र: ३ आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

तालिका १५: जातीयताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.स.	जाति	जनसंख्या	प्रतिशत
१	ब्राम्हण	९६,२५५	३४.३१
२	क्षेत्री	३५,३८५	१२.६१
३	दलित	२५,२३३	९
४	गुरुङ्ग	२४,४८५	८.७३
५	नेवार	१७,२४२	६.१५
६	थारु	१७,१५६	६.१२
७	मगर	१४,४९०	५.१७
८	घर्ती	२,१०२	०.७५
९	राई लिम्बु	१,४८४	०.५३
१०	यादव	८२३	०.२९
११	अन्य	३९,०७६	१३.९३
	जम्मा	२,८०,५०२	१००

स्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

चित्र ४: जातीयताको आधारमा जनसंख्या

४. महानगरको आर्थिक अवस्था

भरतपुर महानगरपालिका मुलुक कै केन्द्र बिन्दुमा रहेको र हरेक दृष्टिकोणले संभावना बोकेको महानगर भएकाले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रको समेत ध्यानार्कषण भएको छ। यँहा विभिन्न क्षेत्रमा लगानी गर्न सक्ने अवसरहरु विद्यमान छन्। भौगोलिक रुपमा सुगम भएका कारण आवश्यक भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको अवस्था राम्रो छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, गरिबी निवारण लगायतका सूचकहरु पनि देशका अन्य स्थानीय तहको तुलनामा मजबुत देखिन्छ। यू.एन.डि.पी.ले प्रकाशन गरेको नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०२० को सूचाङ्क अनुसार १८९ देशहरुमध्ये नेपाल १४७औँ स्थानमा रहेकोछ। विश्वमा नेपालको मानव विकास सूचाङ्क (Human Development Index) ०.५८७ रहेको छ। दक्षिण एसियामा सबैभन्दा अग्रस्थानमा श्रीलंका रहेको छ भने सबै भन्दा अन्तिममा अफगानिस्तान रहेको छ। देशको समग्र मानव विकास सूचकको अवस्था हेर्दा बागमती प्रदेशको मानव विकास सूचाङ्क राम्रो रहेको देखिएको छ जुन ०.६६१ रहेको छ भने गण्डकी प्रदेश ०.६१८ दोस्रो कर्णाली प्रदेश ०.५३८ सबभन्दा न्युन अवस्था रहेको छ। त्यसै गरी नेपालको लैगकि बिकास सूचाङ्क (Gender Development Index) ०.८८६ छ भने बागमती प्रदेशको ०.९२९ रहेको छ। भरतपुर महानगरपालिका हरेक दृष्टिकोणले मुलुककै केन्द्र बिन्दुमा रहेको र विभिन्न संभावना बोकेको

महानगर भएकाले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रको समेत ध्यान आर्कषण गरी विभिन्न क्षेत्रमा लगानीका अवसरहरू छन् । भौगोलिक रूपमा सुगमता भएको कारण आवश्यक भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको अवस्था राम्रो छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, गरिबी तथा अन्य सूचकहरू पनि तुलनात्मक रूपमा देशका अन्य महानगरपालिका र नगरपालिकाको तुलनामा मजबुत देखिन्छ ।

महानगरको मुख्य आम्दानी

महानगरपालिकाका सम्पूर्ण करदाताहरूको तथ्याङ्क तथा अभिलेख विद्युतीय प्रणालीमा अद्यावधिक गरीनुको साथै राजस्व असुली कार्यमा विभिन्न निकायहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी कर परिचालनमा अभिवृद्धि गरीने कार्यक्रम रहेको छ । महानगरपालिका भित्र सञ्चालन हुनेगरी अनुमति लिएका संघ-संस्था एवं व्यापार व्यवसाय दर्ता र नवीकरण हुनु पूर्व महानगरपालिकामा अनिवार्य दर्ता हुनुपर्ने र खारेजी हुनु पूर्व महानगरपालिकाको सिफारिस अनिवार्य लिनुपर्ने व्यवस्थालाई कडाइपूर्वक लागू गरीएको छ । निजी क्षेत्र, उद्योग वाणिज्य संघ, उद्योग संघसँगको समन्वयमा वैज्ञानिक कर प्रणाली लागू गरी अगाडि बढाइएको छ । कर तिर्नु कर्तव्य मात्र होइन गौरव पनि हो भन्ने सोच विकास गर्नस्वयंकर निर्धारण पद्धति मार्फत करदातालाई नै पहिलो कर प्रशासकको रूपमा लिने गरी करसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्दै कर प्रशासनलाई चुस्तदुरुस्त बनाउने प्रयास गरीएको छ । महानगरका सबै वडा कार्यालयहरूबाट एकीकृत सम्पत्ति कर तथा अन्य विविध कर तिर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ । घरजग्गा खरिद बिक्री, रजिष्ट्रेशन, नक्सापास, सिफारिसबाट प्राप्त हुने राजश्व, गिटी बालुवा र ढुंगाको ठेक्काबाट हुने आम्दानी, घरबहालकर, एकीकृत सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर महानगरको आम्दानीका स्रोत हुन् । यसबाहेक यहाँको धार्मिक, ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक पर्यापर्यटन, होटल तथा रेस्टुरेन्ट, फनपार्क, शिक्षासेवा, स्वास्थ्यसेवा र उद्योगहरूबाट संकलन हुने शुल्क महानगरको आम्दानीको स्रोत र सम्भावनाका क्षेत्र हुन । नगरवासीले आफूले तिरेको कर महानगरको विकासको लागि भन्ने अवधारणा लिई तयार गरेको महानगर आर्थिक ऐन २०७६ मा रहेर संकलित कर पनि आम्दानीको मुख्य स्रोत रहेको छ । महानगरले २०७८/०९/०९ सम्ममा लक्षित गरी विभिन्न क्षेत्रहरूबाट कर, दस्तुर, शुल्क संकलित आन्तरिक राजस्व रकम रु. १,०५,५०,८०,१८९.८५ रहेको छ । चालु आ.व.मा महानगरको घरजग्गा रजिष्ट्रेशनमा सबैभन्दा बढि राजस्व संकलन भएको छ भने महत्वपूर्णपक्ष यहाँका नागरिकले भौतिक पूर्वाधार विकासको क्षेत्र (सडक, पुल, सडक बत्ती जस्ता क्षेत्र) मा जनसहभागिता जुटाएर महानगरको विकास योजनालाई साथ दिँदै आएका छन् । यसलाई समेत पूँजीकृत गर्दा महानगरको विकासमा यहाँका बासिन्दाको ठूलो योगदान देखिन्छ ।

तालिका १६: शीर्षकगत आय संकलन विवरण (आर्थिक वर्ष २०७७/०८/०१ देखि २०७८/०३/३१ सम्म)

क्र.स	आय शीर्षक नाम	संकलित रकम (रु.)
१	सम्पत्तिकर	५,३५,७१,१६०.०७
२	भूमिकर/ मालपोत	३,४२,३४,११९.८०
३	घरवहाल कर	७,५५,५०,८२८.५८
४	शिक्षा सेवा शुल्क निजि शैक्षिक	१,४६,०००.००
५	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	७,०७५.००
६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	५,७३,७६४.००
७	अन्य मनोरन्जन कर	४,०००.००
८	व्यवसाय रजिस्ट्रेशन दस्तुर	६,४८,५३,१०८.९२
९	सरकारी सम्पत्ति वहाल बाट प्राप्त आय	३८,१३,८९४.२८
१०	घर जग्गा रजिस्ट्रेशन	५२,४१,७३,६३३.००
११	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	६,७४,१५०.००
१२	विद्युत सेवा शुल्क	५,२३,००२.००
१३	अन्य सेवा शुल्क	३,९३,१३,०९९.९२
१४	पार्किङ शुल्क	१,०५,४१,४२६.००
१५	नक्सा पास दस्तुर	७,२०,४६,७४१.४१
१६	सिफारिश दस्तुर	६,४५,८४,२५८.६७
१७	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	६,९५,३७९.००
१८	नाता प्रमाणित दस्तुर	१८,८७,२४८.००
१९	अन्य दस्तुर	३,५६,१२,८२२.६३
२०	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२,०५,५२,६९८.००
२१	साना सवारी कर	१००.००
२२	अन्य राजस्व	५,१६,९४,८८९१.५७
२३	बेरुजु	२६,७८९.००
	जम्मा	१,०५,५०,८०,१८९.८५

स्रोत: राजस्व व्यवस्थापन महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

भरतपुर महानगरपालिकाको आ.व. २०७३/०७४ देखि २०७७/०७८ सम्मको आम्दानी विवरण
तालिका १७: महानगरको २०७३/०७४ देखि २०७७/०७८ सम्मको आम्दानी विवरण

आर्थिक वर्ष	राजस्व संकलित रकम (रु.)
२०७३/०७४	४०,५२९६,८३२
२०७४/०७५	४६,९०,५९,५०७
२०७५/०७६	९,०४,९२,५२,३९८
२०७६/०७७	९२,३३,९६,५८३
२०७७/०७८	९,०५,५०,८०,९९०

सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण तथा व्यवस्थापन (राजस्व शाखा)

हाल आएर महानगरको आफ्नै संरक्षण तथा स्वामित्वमा रहेको कुल जग्गा ६६ विघा २ कठ्ठा १ धुर मात्र जग्गाको आम्दानी मूलक उचित व्यवस्थापन पनि प्रमुख आम्दानीको स्रोत हुने देखिन्छ । अन्य जग्गाहरु स्थापना कालदेखि नै प्रयोगमा आइरहेका छन् ।

तालिका १८: महानगरभित्र संरक्षित सार्वजनिक जग्गाको विवरण

क्र.स.	वडा नं र स्थान	जग्गा क्षेत्रफल	कैफियत
१	वडा नं २ पुङ्गी खोला नजिक	६ कठ्ठा १० धुर	
२	- वडा नं ३ सानो मझुवा क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने - शान्तिमार्ग स्थित	करिव ३५ विगाहा ११ कठ्ठा ११ धुर मध्ये अटोल्याण्ड निर्माणका लागि २२ विगाहा उपलब्ध गराउन सिफारिस गरिएको । ६ धुर जग्गा संरक्षण गरिएको	
३	वडा नं ४ अन्तर्गत त्रिचोकमा	३ कठ्ठा १० धुर संरक्षण	
४	वडा नं ४ र ५ सिमानामा रहेको बुढाथोकी घोलमा	५ कठ्ठा १३ धुर	

५	वडा नं १० भरतपुर १०/ग कि न ६६९ को	६ धुर	चित्रसेन टोल विकास संस्थाले संरक्षण गरेको
६	वडा नं ११ लामा गाउँमा	६ कठ्ठा	
७	वडा नं १२ धनगडा मन्दिर पूर्व स्थित	३ कठ्ठा १५ धुर	
८	वडा नं १९ • बाल उद्यान • शहिद स्मारक कलेज र शारदा मा वि बीचको खेल मैदान	४ विगाहा ६ विगाहा	
९	वडा नं २० गौचरण फुटवल रंगशाला प्रस्तावित	३ कठ्ठा १० धुर	
१०	वडा नं २१ • मुस्कान चोक— रंगिला— कृष्णचोक जाने बाटो मनिपुरमा लगभग • औद्योगिक ग्राम निर्माण स्थल • पार्वतीपुर स्वास्थ्य चौकिको पश्चिम आधारभूत विद्यालय रंगिलाको पूर्वतर्फ • पार्वतीपुर खानेपानीबाट पश्चिम शिवालय मन्दिरभन्दा पूर्व खेल मैदान क्षेत्रफल • आधारभूत रंगिला बाल उद्यान पश्चिम विन्दबासिनी मन्दिर वरिपरि	१७ कठ्ठा ५ विगाहा १२ पार्वतीपुर ३ विगाहा २ विगाहा करिव ५ विगाहा	
११	वडा नं २२ • घडगाई:स्वारी खोला लगभग • राप्ती किनार अम्रेला स्ट्रिट • दुर्गा मन्दिर पदमपोखरी	४ विगाहा १० कठ्ठा ३.५ कठ्ठा ५ कठ्ठा २ धुर	
१२	वडा नं २३ • खड्ग्यौली चोकदेखि कुमारी चोकबीचको अन्दाजी • शितलपानी कुलो • घैलाघारी ताल • विराल टोल • खड्ग्यौली चोक वन जाने बाटो • आलमघाट र सिसौ घारी • पशुपती मन्दिर परिसर	१९ कठ्ठा १८ कठ्ठा २ विगाहा १० कठ्ठा ३ कठ्ठा ५ कठ्ठा १ विगाहा ३ कठ्ठा २ विगाहा १५ कठ्ठा ११ धुर	
१३	वडा नं २४ • देविस्थान नजिक • बयरघारी विद्यालय नजिक	३ कठ्ठा १ कठ्ठा	

१४	वडा नं २५ - जब्का (आदिवासी) चौर - शिवालय मन्दिर वरिपरी - रातापुर तीन मुहाने - तारा चोकबाट सोशी जाने बाटो तर्फ - भगौडी रातापुर टो. वि. स. (बासुदेव महत्तोको घर अगाडी)	१९ कठ्ठा १८ कठ्ठा ५ कठ्ठा ३ कठ्ठा २ कठ्ठा	
----	--	---	--

स्रोत: राजश्व व्यवस्थापन महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका १९: महानगरको जग्गाको विवरण

क्र. स.	जग्गाको विवरण				जग्गा प्राप्त हुँदाको		प्राप्तीको प्रकृया (खरिद/अधिग्रहण/हस्तान्तरण)	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गरेको छ)	कैफियत
	कित्ता नं.	क्षेत्रफल	इकाई	किसिम	मिति	मूल्य			
१	२८	२-१३-१६	विगा	दोयम		६४,५६०,००।००	नेपाल सरकार	भरतपुर महानगरपालिका मुल भवन क्षेत्र	
२	५९८	०-१-५	विगा	दोयम	२०५२।३।३०	५०,०००।००	खरिद	६ नं. वडा कार्यालय	
३	५९८	०-१-१०	विगा	दोयम	२०५७।१।२३	५०,०००।००	खरिद	८ नं. वडा कार्यालय	
४	५८०	०-१-१०	विगा	दोयम	२०५२।३।३०		दान पत्र	११ नं. वडा कार्यालय	
५	७१०	०-१-१०	विगा	दोयम	२०५२।३।३०	३,२५,०००।००	खरिद	१२ नं. वडा कार्यालय	
६	१९०,७७	०-१-१० ०-१-१०	विगा	दोयम	२०५२।३।३०	४७,५००।००	खरिद	१३ नं. वडा कार्यालय	
७	६४९,६४८	०-१-१५ ०-०-५	विगा	दोयम	२०५२।३।३०	५७,५००।००	खरिद	१४ नं. वडा कार्यालय	
८	२४३५	३-०-०	विगा	दोयम	२०५७।१।२३	९०,००,०००।००	खरिद	केन्द्रीय बसपार्क	
९	११२५, १५०६, १५०७	०-१-१० ०-१-१५.५, ०-०-२.२५	विगा	दोयम	२०५२।३।३०		बकश पत्र	तरकारी बजार	
१०	६३	०-२-३.७५	विगा	दोयम	२०५२।३।३०	२,१०,०००।००	खरिद	पुरानो सञ्जी मण्डी/ मल्टीप्लेक्स बन्ने	

११	३८८०	०-३-०	विगा	दोयम	२०६३।३	१५,००,०० ०।००	खरिद	खानेपानी बोरिङ्ग	
	४०७४	०-२-४			२०६३। ४।२६				
१२	३५	२-०-१३	विगा	दोयम	२०५२। १२।२०	५९,०००।० ०	खरिद	नगर वन क्षेत्र	
१३	२७८७	०-०-१०.५	विगा	दोयम	२०५२। १०।२४	२,७२,०००। ००	खरिद		
१४	३८९	०-०-१०	विगा	दोयम	२०६९। २।१८	१५,००,०० ०।००	खरिद		
	७४४	०-०-१६.५							
	७६०	०-०-३	विगा	दोयम	२०६९। ६।२४		दान पत्र	शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक-१	
१५		०-१-१०	विगा	ऐलानी			ऐलानी	१ नं. वडा कार्यालय	
१६			विगा	ऐलानी			ऐलानी	२ नं. वडा कार्यालय	
१७			विगा	ऐलानी			ऐलानी	३ नं. वडा कार्यालय	
१८			विगा	ऐलानी			ऐलानी	४ नं. वडा कार्यालय	
१९			विगा	ऐलानी			ऐलानी	५ नं. वडा कार्यालय	
२०			विगा	ऐलानी			ऐलानी	७ नं. वडाकार्यालय	
२१			विगा	ऐलानी			ऐलानी	९ नं. वडाकार्यालय	
२२			विगा	ऐलानी			ऐलानी	१० नं. वडाकार्यालय	
२३	८७६	०-११-१३.२५		ऐलानी			ऐलानी	१६ नं. वडा कार्यालय	
२४		३-०-०		ऐलानी			ऐलानी	२२ नं. वडा कार्यालय	
२५		०-३-०		ऐलानी				१५ नं. वडा कार्यालय	
२६		०-१-१०							

		०-१०-०		ऐलानी			ऐलानी	१४ नं. वडा कार्यालय	
२७		१-१६-०		ऐलानी				२९ नं. वडा कार्यालय	
		०-१६-१८		ऐलानी					
२८	२३०, १४५, १३९, १७, १४०, २३२	१५-३-१३.५	खेत/दोयम	ऐलानी			खरिद	गर्दी(माडी) वडा नं.१मा रहेको	
२९	१२०२	६६०.३२ वर्ग मिटर		ऐलानी			दानपत्र	१७ नं. वडा कार्यालय	
३१	१२०४	६०९.५१ वर्ग मिटर		ऐलानी			राजीनामा	१७ नं. वडा कार्यालय	
३२	३५१	०.४-१९.५		ऐलानी			राजीनामा	२७ नं. वडा कार्यालय	
३३	६५८९	४-४-०-०		ऐलानी			राजीनामा	सिटिहल बनाउने प्रयोजन	
३४	७,५,३,९ र १३	१-१६-००		ऐलानी			खरिद	मदन पार्क	जि.स.स. बाटप्राप्त
३५		०-०५-००		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र गुञ्जनगर	
३६		०-०४-००		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र जुगेडी	
३७		०-०२-००		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र शारदानगर	
३८		०-०२-००		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र शारदानगर	
३९		०-०२-००		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र शारदानगर	
४०		०-०१-१०		ऐलानी			ऐलानी	कृषि सेवा केन्द्र शारदानगर	
४१	६२१	९६५.१	ब.मी. दोयम					२५ नं. वडा कार्यालय	
४२	२३८ ७/२ ३८९	९३. ८७/ ४१४ .०७	ब.मी.				दानबाट प्राप्त	स्वास्थ्य सेवाकेन्द्र वडा नं ५	

४३	१७३ १	६७७ .२६	ब.मी.		११/ ८/२ ०७६			१३ नं बडाकार्यालय	
----	----------	------------	-------	--	-------------------	--	--	----------------------	--

श्रोत: आन्तरिक व्यवस्थापन शाखा

तालिका २०: भरतपुर महानगरपालिकामा भएका नक्सापासका विवरणहरू

आर्थिक वर्ष	नक्सा दर्ता संख्या	नक्सापास संख्या
२०३५ देखि २०५८ सम्म	११५४१	१०४८७
२०५८ देखि २०५९ सम्म	११७३	१०२१
२०५९ देखि २०६० सम्म	११०४	९३६
२०६० देखि २०६१ सम्म	८४२	७१९
२०६२ देखि २०६२ सम्म	९५६	८६६
२०६२ देखि २०६३ सम्म	१०१२	८८१
२०६३ देखि २०६४ सम्म	१०७९	९५७
२०६४ देखि २०६५ सम्म	११६५	९५६
२०६५ देखि २०६६ सम्म	१७३४	१३२६
२०६६ देखि २०६७ सम्म	१९६५	१३८७
२०६७ देखि २०६८ सम्म	१८९६	१३०१
२०६८ देखि २०६९ सम्म	१८२५	१२७७
२०६९ देखि २०७० सम्म	१८३३	१०४२
२०७० देखि २०७१ सम्म	१५८०	८५५
२०७१ देखि २०७२ सम्म	१४०४	११०२
२०७२ देखि २०७३ सम्म	१६१८	१३१५
२०७३ देखि २०७४ सम्म	३५६४	२६०५
२०७५ देखि २०७६ सम्म	१८७०	१२४४
२०७६ देखि २०७७ सम्म	१५७७	११२०
२०७७ देखि २०७८ सम्म	१९५४	९९२
२०७८ को फागुन ३० सम्म	१६५५	९७२
जम्मा	४५४८६	३५११०

स्रोत:भवन तथा
भवन संहिता एवं
निर्माण इजाजत
शाखा, भरतपुर
महानगरपालिका

तालिका २१: घर नक्सापासका विवरण(आर्थिक वर्ष २०७७/०७८)

	नक्सादर्ता तथा पास संख्या
२०७७ देखि २०७८ सम्म	
नक्सा दर्ता	१९५४

नक्सा पास	९९२
निर्माण सम्पन्न	१३७०
नामसारी	२५२
कित्ता संशोधन	२३
प्रतिलिपि प्रमाणित	६२
नक्सा संशोधन	११०
नक्सा दर्ता	१६५५
नक्सा पास	९७२

स्रोत: भवन तथा भवन संहिता एवं निर्माण इजाजत शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

५. महानगरको पूर्वाधारको अवस्था

महानगरपालिकाको वृहत गुरुयोजना निर्माण गरी एकीकृत विकास गर्न विभिन्न क्षेत्रका राष्ट्रिय एवम् अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रका विज्ञहरूसँग विभिन्न चरणमा छलफल तथा अन्तर्क्रिया सम्पन्न गरी अल्पकालीन गुरुयोजना बमोजिम कामहरू अगाडि बढाइएको र दीर्घकालीन गुरुयोजनाको निर्माणको काम भैरहेको छ। महानगरपालिकामा आ.व. २०७४/७५ देखि २०७८ फाल्गुन मसान्तसम्मको पाँच वर्षका अवधिमा कुल कालोपत्रे पिच सडक निर्माण ६२२ कि.मि., मर्मत तथा पुनः निर्माण भएको २०४ कि.मि, ग्राभेल सडक निर्माण १६५ कि.मि., ग्राभेल सडक स्तरोन्नति २९५ कि.मि., कच्ची सडक १९० कि.मि. र ढलान तथा मोजाइक सडक २४ कि.मि. निर्माण तथा विस्तार भएको देखिन्छ।

महानगरले यस अवधिमा महानगरका १३ वटा नयाँ वडा कार्यालय भवन निर्माण गरेको छ भने १४ वटा वडा कार्यालयको मर्मत तथा तला थप कार्य सम्पन्न भएको छ।

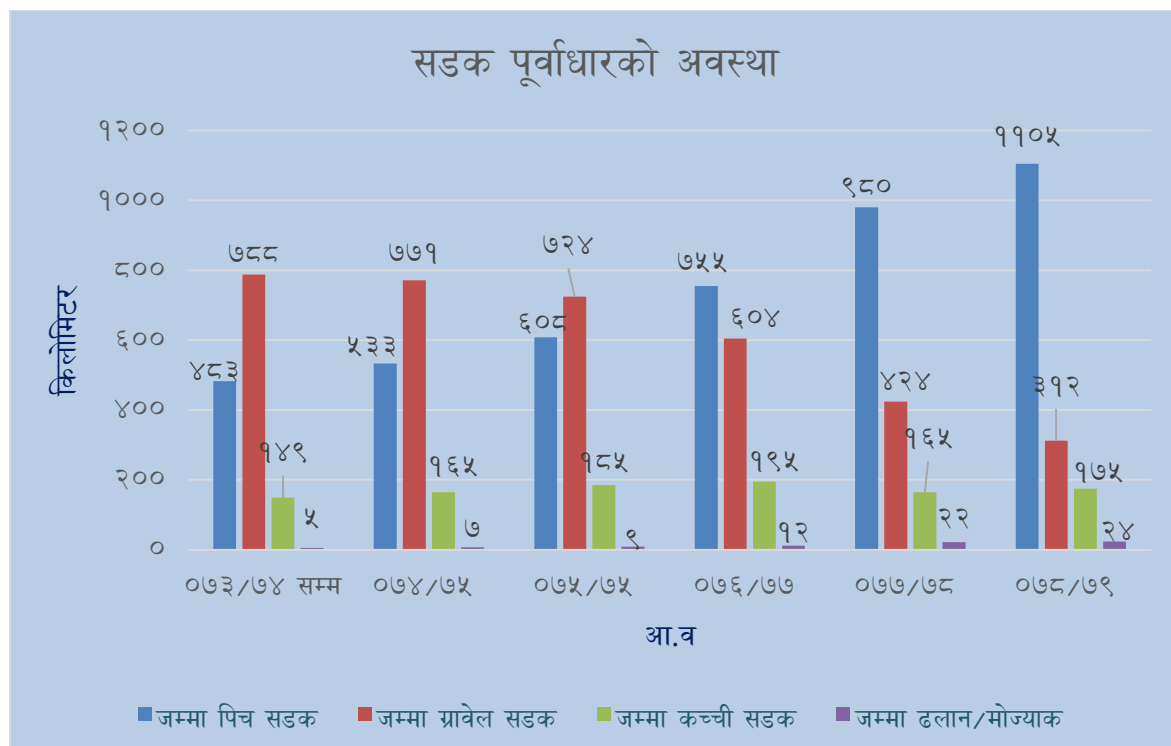
सडक संजालको विद्यमान अवस्था

भरतपुर महानगरपालिकामा पूर्व पश्चिम राजमार्ग ४.५ किमि रहेको छ जुन २, ३, ९, १०, १२ वडामा अवस्थित छ भने रिद्धि खोलासम्म २६ किमि मुग्लिन नारायणगढ सडक खण्ड पर्दछ जुन १, २, २९ वडाहरूमा अवस्थित रहेको छ ।

तालिका २२: सडक संजालको विद्यमान अवस्था

आ.व/सडकको प्रकार	पिच सडक			ग्राभेल सडक			कच्ची सडक		अन्य सडक	
	पिच सडक निर्माण	कुल जम्मा	मर्मत/पुन निर्माण भएको	ग्राभेल सडक निर्माण	ग्राभेल सडक स्तरोन्नती	कुल जम्मा	नयाँ ट्रयाक निर्माण	जम्मा कच्ची सडक	जम्मा ढलान/मोज्याक	ढलान/मोजाइक थप
०७३/७४ सम्म		४८३				७८८		१४९	५	५
०७४/७५	५०	५३३	३४	३४	७१	७७१	५०	१६५	७	२
०७५/७६	७५	६०८	३०	३०	५८	७२४	५०	१८५	९	२
०७६/७७	१४७	७५५	४५	३०	५१	६०४	४०	१९५	१२	३
०७७/७८	२२५	९८०	७०	५५	५५	४२४	२५	१६५	२२	१०
०७८/७९	१२५	११०५	२५	१५	६०	३१२	२५	१७५	२४	२
५ वर्षको कुल सडक निर्माण	६२२		२०४	१६४	२९५		१९०		७९	२४

स्रोत: शहरी विकास पूर्वाधार विकास महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका २३: भवन निर्माण तथा अन्य पूर्वाधार निर्माण

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम/ आ.व	०७४/०७५	०७५/०७६	०७६/०७७	०७७/०७८	०७८/०७९	कुल जम्मा
१	नयाँ वडा कार्यलय भवन निर्माण	०	१	५	५	२	१३
२	वडा कार्यलय मर्मत/तला थप	०	०	४	५	५	१४
३	भ्यु टावर निर्माण	०	०	१	१	०	२
४	गुम्बा/मन्दिर/मस्जिद/चर्च निर्माण	३	१५	१४०	३००	१५०	६०८
५	सामुदायिक विद्यालय निर्माण/मर्मत	१	५	४०	५०	५०	१४६

६	स्वास्थ्य भवनहरू निर्माण/मर्मत	१	११	१	३	१०	२६
७	पार्क निर्माण	०	३	१	१७	४	२५
८	कल्भर्ट निर्माण	२	४	९	१०	७	३२
९	फुटपाथ पेटी निर्माण	३	३	६	८	८	२८
१०	खानेपानी निर्माण(धारा)	०	०	०	१३०	१००	२३०
११	साइकल लेन	०	०	०	२	४	६
१२	विपन्न परिवार घर निर्माण	०	०	१५	१७	५	३७
१३	मेसजाली जङ्गली जनावर सुरक्षा	०	२	४	६	४	१६
१४	सिंचाई कुलो	०	०	३	६	२	११
१५	सुरक्षित आवास निर्माण	०	०	६५	१७४	६५१	८९०
१५	सिंचाई बोर्डिङ	०	३	१२५	१२५	१२५	३७८
१६	सडक मार्किङ		३	१०	७०	४०	१२३

तालिका २४: विमानस्थल

क्र.स.	विवरण	स्थान	विमानस्थल अवस्था
१	भरतपुर विमानस्थल	भरतपुर १०	संचालनमा रहेको
२.	मेघौली विमानस्थल	भरतपुर २७	हाललाई स्थगन

स्रोत: भरतपुर नागरिक उड्डयन कार्यालय, भरतपुर

तालिका २५: बसपार्कहरू

क्र.स.	बसपार्कको नाम	बस पार्क रहेको ठेगाना
१	नारायणगढ, पोखरा बसपार्क	भरतपुर-१, नारायणगढ
२	केन्द्रिय बस टर्मिनल	भरतपुर-९, जिल्ला प्रशासन कार्यालय चोक
३	जगतपुर बसपार्क	भरतपुर-२३, जगतपुरनयाँबस्ती
४	मेघौली बसपार्क टर्मिनल	भरतपुर-२७, पर्साढाप
५	जितपुर बसपार्क	भरतपुर-२८, जितपुर
६	देविस्थान बसपार्क	भरतपुर-२४, देवीस्थान
७	चितवन मिनि बसपार्क	भरतपुर-४, छाहारी बसपार्क लंकु

८	ट्रक पार्क	भरतपुर-३
९	अन्य पार्किङ्	४ वटा (२ वटा गणेश हल छेउ, १ पुलचोक, लायन्स चोक)

स्रोत: शहरी विकास पूर्वाधार विकास महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका २६: फनपार्कहरू तथा पिकनिक स्थल

क्र. स.	पार्क तथा फनपार्क रहेको वडा नं.	पार्क तथा फनपार्कको नाम	स्थान
१	२	जलदेवी पार्क	आँपटारी
२	२	सप्तकन्या जल देवी मन्दिर	गणेश स्थान चोक
३	४	जेम्सफन पार्क	धारापानी टोल विकास संस्था
४	७	चिल्ड्रेन पार्क	नगर प्लटिङ
५	८	जानकी चिल्ड्रेन पार्क	जानकी टोल
६	९	पूजाफनपार्क	संगमटोल
७	११	नव जागृति फनपार्क	कमलादेवी प्रगतिपथ
८	१२	धनगढा एकीकृत विकाश	नौरङ्गे
९	१२	राईनो ताल	रामवेल सामुदायिक वन
१०	१२	राईनो चिल्ड्रेन पार्क	रामवेल सामुदायिक वन
११	१५	वि. पि. स्मृति पार्क	भवानपुर
१२	२१	रतनवाल पार्क	रतनपुर
१३	२१	पहारो पार्क	पहारिलोटार
१४	२१	कायनपार्क	कन्चनवस्ती
१५	२३	शहीदस्मृती पार्क	गौचरन
१६	२४	देवीस्थान पार्क	देवीस्थान
१७	२७	शिवालय पार्क	शिवालय टोल
१८	२८	गोलाघाट पार्क	गोलाघाट
१९	२९	कविलाश फन पार्क एन्ड रिसोर्ट	जुगेडी

स्रोत: सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका २७: खेलमैदान तथा रंगशाला

क्र.स.	वडा नं.	टोल	क्षेत्रफल
१	२	क्याम्पास चौर	५-०-०
२	९	पञ्चशिल गुम्बा साइड	१-१५-०
३	१०	कभर्डहल, गेष्टहाउस चौर	३-१५-०
४	१०	प्रहरी तालिम केन्द्र खेल मैदान	११-०-०

५	१३	राइनो खेल मैदान	१-११-०
६	१४	राधापूर खेल मैदान राधापूर	१-१०-०
७	१४	हनुमान नगर गौचरण	२-०-०
८	१४	सुन्दरवस्ति खेल मैदान	१-०-०
९	१५	भगवानपुर गौचरण	१-०-०
१०	१६	निमार्णाधिन गौतमबुद्ध अन्तराष्ट्रिय क्रिकेट रंगशाला रामपुर	२०-६-०
११	१८	गुन्जनगर खेल मैदान	४-०-०
१२	२०	चन्द्रनगर फुटवल रंगशाला	१०-०-०
१३	२१	पूर्व रंगीला खेलमैदान	५-०-०
१४	२१	पश्चिम रंगीला खेलमैदान	५-०-०

स्रोत:सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु, भरतपुर महानगरपालिका

६. कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्र

भरतपुर महानगरपालिका कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन तथा बजारीकरणमा नेपालकै अग्रणी स्थानमा रहेको छ। महानगरको व्यवस्थित कर प्रणालीले पनि यहाँका उत्पादनले महानगरको आर्थिक अवस्थामा सन्तोषजनक योगदान दिएको देखिन्छ। कृषिमा आधारित पर्यापर्यटनको उत्तिकै सम्भावना छ, महानगर देशकै मध्य भागमा रहेको तथा सडकको सहज पहुँचका कारण देशको सबै क्षेत्रसंग सडक संजालीकरण रहेकोले यहाँको कृषिजन्य उत्पादनहरुले समुदायको आर्थिक सशक्तिकरणमा उपलब्धिमूलक योगदान दिइरहेको छ। भरतपुर महानगरपालिकाले कृषिक्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखेर कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा व्यवसायीकरण, विविधीकरण र आधुनिकीकरण गर्दै खाद्य सुरक्षाको स्थिति मजबुत बनाई थप रोजगारी सिर्जना गर्ने नीतिका साथ कृषि विकास कार्यक्रम संचालन गरेको छ। यसका लागि भरतपुर महानगरपालिकाले कृषि नीति तथा अवधारणा तयार गरी प्रक्रियागत रूपमा कार्यक्रमहरु तय गरेको छ। कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको छ। दुग्ध उत्पादक किसानहरुलाई नगद अनुदानको व्यवस्था, तरकारी, फलफुल, माछा, खाद्यान्न उत्पादनमा लागेका किसानहरुलाई औजार, सिचाई लगायतमा अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ। कृषकहरुको आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी बिउबिजन आत्मनिर्भर कार्यक्रम, सिचाई कार्यक्रम, व्यवसायिक तरकारी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम, मेयरसंग युवा कृषक कार्यक्रम, कृषि यान्त्रिकीकरण कार्यक्रम, अभियानमुखी मकै तथा तोरी उत्पादन कार्यक्रम, प्राङ्गारिक खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन रहेका छन्। घाँसमा आधारित पशुपालन प्रवर्धनको लागि हिउदे घाँस, जै घाँस वितरण, पशुसेवा कार्यक्रमतर्फ पशुपालक किसानहरुलाई प्रोत्साहन गर्न दूध उत्पादनको आधारमा प्रतिलिटर ३ रुपैया अनुदान, गोठ र खोर सुधार कार्यक्रम, मेडिकल उपचार, खोप तथा सर्भिलेन्स कार्यक्रम,

पशुपालनसँग सम्बन्धित डेरी, औषधी पसल, मासुपसल अनुगमन, निरीक्षण लगायत विविध कार्यक्रम रहेका छन्। किसान र किसान समूह र कृषक सहकारीहरूलाई महानगरले अनुदानहरू दिइरहेको छ। भरतपुर महानगरपालिकामा कृषक समूह (कृषि तथा पशु) १८४ वटा रहेका छन्। कृषि सहकारी, रासायनिक मल बिक्रेता, खाद गोदाम घर, तोरी मिल अनुदान, मकैको बिउ अनुदान जस्ता कार्यक्रमहरू रहेका छन्। भरतपुर महानगरपालिकाको समन्वय र निजी क्षेत्रको लगानीमा भरतपुर २ क्षेत्रपुरमा भरतपुर महानगरीय फलफूल तथा तरकारी बजार निर्माण भई सञ्चालनमा आइसकेको छ।

कृषि योग्य भू-भाग

भरतपुर महानगरपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ४३२.९५ वर्ग कि.मि. मध्ये १३९.४० वर्ग कि.मि. जमिन खेतीयोग्य रहेको छ। भरतपुर महानगरपालिकामा विशेष गरी बिजवृद्धि (धान, मकै, गहुँ, खाद्यान्न उत्पादन, माछापालन, तरकारी खेती, केरा खेती, मौरी पालन, तोरी खेती, च्याऊ खेती, राजमा खेती व्यवसायिक रुपमा गरिदै आएको छ। भरतपुर महानगरपालिकाले धान, गहुँ र मकै बिउ मध्य नेपालका विभिन्न जिल्लामा निर्यात गर्दै आएको छ। यी बाहेक भरतपुर महानगरपालिकामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गतका तीनवटा जोन (तरकारी, मौरी, केरा), एकवटा ब्लक (माछा) र विभिन्न बालीका १७ वटा पकेट कार्यक्रम संचालनमा आएका छन्। बसोबासको बढी चाप भएको भरतपुरमा जथाभावी जग्गा प्लटिङ्ग गर्ने र खेती योग्य जमिनमा ग्राभेल गरी घडेरी बनाउने बढ्दो प्रवृत्तिले कृषि योग्य भूमि विस्तारै कम हुँदै गएको देखिन्छ।

कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन

कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा महानगरको अवस्था उपलब्धीमुलक रहेकोछ। यहाँको मुल उत्पादन कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा मकै र गहुँ जस्ता अन्नबाली र तिनका बिउ उत्पादन, मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी उत्पादन, कुखुरा उत्पादन तथा कुखुरासंग सम्बन्धित चल्ला, अण्डा, मासु, र दाना उत्पादन), दुध तथा दुग्धजन्य पदार्थको उत्पादन ,केराउउत्पादन ,माछा पालन,मौरी पालन, केराखेती, गाजर, तोरी उत्पादन ,राजमा खेती, पुष्पखेती/नर्सरी ,च्याऊखेती आदी व्यवसायिक रुपमा रहेका छन। भरतपुर महानगरपालिकामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना संचालनमा छ जस अन्तर्गतका तरकारी क्षेत्रको राम्रो प्रभाव रहेको छ । महानगरको १८, २१, २३, २४, २५, २६ प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण आयोजना अन्तरगतको तरकारी जोन रहेको छन् । वटा नं.१ मा केरा जोन कार्यक्रम रहेको छन्। पोल्ट्रीको विशेष पकेट क्षेत्र नभए पनि पोल्ट्रीमा चितवन जिल्ला र भरतपुर महानगरपालिकाले देशमै अगुवाई गरेको छ। महानगरले १ वडा एक उत्पादनको प्राथमिकता अनुसार कार्यहरु गर्दै आइरहेको छ।

कृषि पूर्वाधार

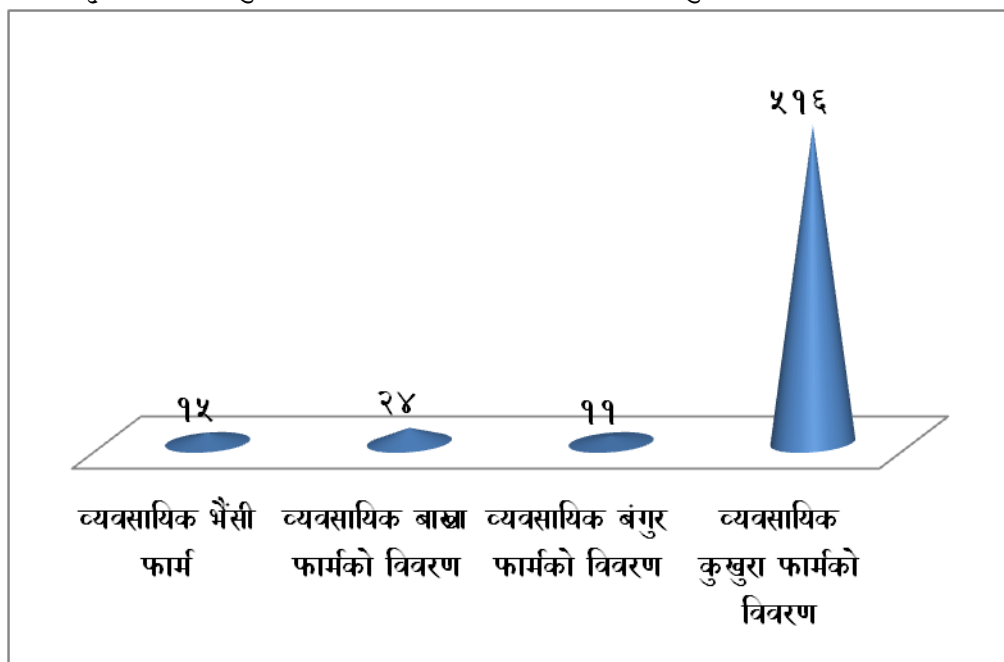
महानगरमा कृषि सडक, कृषि सिचाई जस्ता कृषि पूर्वाधारहरु राम्रा अवस्थामा छन् भने तरकारी संकलन तथा बिक्रीकेन्द्र, तरकारी संकलन केन्द्रहरुको पनि उचित पूर्वाधारहरु रहेका छन्। महानगरले कृषि प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उत्पादनमुखी बनाउन विविध कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् । महानगरपालिकामा हाल आएर कृषि उत्पादनलाई प्रवर्द्धनको लागि हरेक वडाहरुमा हाटबजारको शुरुआत तथा व्यवस्थापन गरेको छ र यो बजार क्रमशः बढ्दो अवस्थामा छ। कृषि बजार कै रुपमा २ वटा ठूला तरकारी संकलन तथा बिक्री केन्द्र, समुदाय स्तरीय तरकारी संकलन केन्द्रहरु रहेका छन्। कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालयको कृषि उपज बजार निर्माण तथा सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत तीनवटा कृषि उपज बजार निर्माण तथा सुधार (वडा नं १८ चनौली, वडा नं २४ केरुङ्गा, वडा नं ३ नारायणघाट बालकुमारीमा रहेका छन्।

तालिका २८: विविध

क्र.स	विवरण	जम्मा	कैफियत
१	व्यवसायिक भैंसी फार्म	१५	
२	व्यवसायिक बाख्रा फार्मको विवरण	२४	
३	व्यवसायिक बंगुर फार्मको विवरण	११	
४	व्यवसायिक कुखुरा फार्मको विवरण	५१६	
५	दुध संकलन, चिस्यान केन्द्र तथा उद्योगहरुको विवरण	८८	
६	मासु पसलहरुको विवरण	३४४	
७	ह्याचरीको विवरण	२९	

८	पशुपंक्षी दाना उद्योगहरूको विवरण	२६	
९	एग्रोभेटहरूको विवरण	१००	

स्रोत: कृषि तथा पशुपंक्षी व्यवसाय प्रवर्द्धन शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

चित्र ८: व्यवसायिक फार्म

तालिका २९: एक वडा एक उत्पादनका प्राथमिकता

विवरण	वडा नं.
तरकारी	१६, २३, २४, २५, २६
गाजर	१५
खाद्यान्न उत्पादन र बीजवृद्धि	१३, १४, १८, १९, २०, २१, २२
केरा	१, २३, २७, २८
अमिला जातका फलफुल	२९
मौरी	२१, २५, २६, २७, २८, २९
माछापालन	१८, १९, २०, २२, २३
तोरी	५, १९, २३, २५, २६
च्याउ	१५, १९, २२, २३
फापर	२७, २८
राजमा	१३
एग्रो टुरीजम	२७, २८, २९
अर्गानिक कृषि	६, १५, २५

स्रोत: कृषि तथा पशुपंक्षी व्यवसाय प्रवर्द्धन शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

कृषि विकास तर्फ अनुदानका कार्यक्रमहरू

दूध उत्पादन गर्ने कृषकलाई प्रति लिटर दूधमा रु ३ अनुदान

महानगरपालिकाले दूध उत्पादनलाई बढुवा दिनका लागि दूध उत्पादन गर्ने कृषकहरूलाई प्रति लिटर दूधमा अनुदान दिँदै आएको छ। प्रति लिटर दूधमा २५ (पच्चीस) पैसा अनुदान शुरू गरिएको अनुदानलाई कृषकको माग अनुसार वृद्धि गरी चालु आ.व. बाट प्रति लिटर रु ३ कायम गरिएको छ। चालु आ.व.मा १ करोड ७० लाख लिटर दूधको लागि रु ५ करोड १० लाख बजेट विनियोजन गरी वितरण प्रकृया शुरू गरिसकेको छ। यस कार्यक्रमबाट प्रति वर्ष करिब ७००० कृषक लाभान्वित भएका छन्।

मिल्किङ मेसिन, च्याप कटर, काउम्याट तथा अन्य उपकरण अनुदानमा वितरण

पशुपालन क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा यान्त्रीकरणको लागि महानगरपालिकाले १७ वटा मिल्किङ मेसिन, ५४ वटा स्टेनलेस स्टिलका मिल्क क्यान, ३२ वटा ईलेक्ट्रीक च्याफकटर, २ वटा पेलेट दाना मिल, २९ वटा हिल ब्यारो तथा ४३७ वटा काउम्याट लागत साझेदारीमा कृषकहरूलाई वितरण गरिएको छ भने यस आ.व. समेत ५०० काउम्याट वितरण गर्ने कार्यक्रम रहेको छ।

साना सिंचाइ तथा मझौला सिंचाइ निर्माणमा अनुदान

बाली सघनमा वृद्धि सँगै कृषिको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिका लागि सिंचाइ अनिवार्य आवश्यकता भएकोले महानगरले खेती योग्य जमिनमा सिंचाइ सुविधा पुर्याउनका लागि अनुदानको व्यवस्था गरेको छ। यसै व्यवस्था बमोजिम आ.व. २०७५/०७६ मा भरतपुर महानगर भित्रका सहकारी समूह मार्फत ५२ वटा साना सिंचाइ आयोजना सम्पन्न भएका छन्। त्यसै गरी आ.व. २०७६/७७ मा महानगरमा रहेका २९ वटै वडामा रहेका समूह सहकारी मार्फत १२५ वटा साना सिंचाइ आयोजना सम्पन्न भएका छन्। यस कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिँदै आ.व. २०७७/०७८ मा महानगरभरिका जम्मा १७३ साना सिंचाइ आयोजनाहरू र २० वटा मझौला सिंचाइ आयोजनाहरू सम्पन्न भएका छन्। आ.व. २०७८/०७९ मा १२५ वटा साना सिंचाइ र २५ वटा मझौला सिंचाइको लागि सम्झौता भई सम्पन्न हुने क्रममा रहेका छन्। साना सिंचाइका लागि प्रति आयोजना रु ८० हजार देखि रु १ लाख सम्म र मझौला सिंचाइका लागि प्रति आयोजना रु २ देखि ४ लाख सम्म अनुदान उपलब्ध गराइएको छ। यी कार्यक्रमले कृषि उत्पादनमा अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण र सकारात्मक प्रभाव पारेको पाइन्छ।

कृषिको यान्त्रीकरण

कृषि क्षेत्रमा मानव श्रमको अभावका कारण जग्गाहरू बाँझो रहने अवस्थाको सृजना तथा उत्पादन लागतमा समेत वृद्धि हुँदै गएको सन्दर्भमा यान्त्रीकरणबाट नै यसको समस्या समाधान गर्न सकिने तथा कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणका लागि समेत यन्त्र उपकरणको प्रयोग आवश्यक महशुस गरी

महानगरपालिकाबाट कृषकहरूले प्रयोग गर्ने यन्त्रहरू अनुदानमा उपलब्ध गराउने नीति लिएको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत निम्नानुसारका औजार उपकरणहरू अनुदानमा कृषकलाई उपलब्ध गराइएको छ।

- आ.व. २०७६/०७७ मा प्रशोधन कार्यमा प्रयोग हुने इलेक्ट्रिक ड्रायर २ वटा र तोरी मिल ३ वटा र कम्बाइन हार्भेस्टर १ वटामा अनुदान उपलब्ध गराइएको छ। इलेक्ट्रिक ड्रायरले कृषकले उत्पादन गरेका बेसार तथा अदुवा र जडीबुटी सुकाउने कार्यलाई सरल बनाएको छ भने प्रशोधन प्रकृत्यालाई सरल तथा छिटो छरितो बनाएको छ। यसबाट कृषकहरूले प्रत्यक्ष लाभ लिन सफल भएका छन्।
- आ.व. २०७७/०७८ मा धान रोप्ने मेसीन १, बिऊ प्रशोधन मेसीन ४, इलेक्ट्रिक ड्रायर १, ट्र्याक्टर ६ वटा, मिनिटीलर १ वटा अनुदानमा उपलब्ध गराइएको छ। धान रोप्ने मेसीन वितरणमा महानगरपालिका स्थानीय स्तरमा देशैभरिको पहिलो महानगर भएको छ। धान रोप्ने मेसिनको प्रयोगले कृषकको उत्पादन लागत घटउनमा सहयोग पुगेको छ। बिऊ प्रशोधन मेसिनको प्रयोगले गुणस्तरीय बिऊको उपलब्धतालाई सहज बनाएको छ।
- आ.व. २०७८/७९ मा बिऊ प्रशोधन मेसिन ४, ट्र्याक्टर ४, धान थ्रेसर ६, मिनी टिलर २, पावर टिलर २, रोटाभेटर ३, सेल्फप्रोपेलर रिपर २, कर्न थ्रेसर १, कम्बाइन मिल १, पोर्टेबल पावर स्प्रेयर १ र हाँगा काट्ने कैची ४ वटाको लागि अनुदान उपलब्ध गराइएको छ।

फलफूल तथा तरकारीका नर्सरी स्थापनामा सहयोग

महानगरभित्र फलफूल तथा तरकारीका गुणस्तरीय विरुवाहरू सहजरूपमा कृषकहरूलाई उपलब्ध होस् भनी फलफूल तथा तरकारीका नर्सरी स्थापनामा महानगरपालिकाले जोड दिदै आएको छ। आ.व. २०७७/०७८ मा एक वटा एक नर्सरी कार्यक्रम अन्तर्गत १० वटा नर्सरी स्थापनाका लागि अनुदान सहयोग गरिएको छ। सोही आ.व. मा संघीय सशर्त अनुदान तर्फबाट वडा नं. १५ मा एक वटा नयाँ नर्सरी स्थापना गरिएको छ। त्यसैगरी आ.व. २०७८/०७९ मा एक वटा एक नर्सरी स्थापना गर्ने कार्यक्रम अन्तर्गत थप १० वटा नर्सरी स्थापनाका लागि लाभग्राहीसँग समझौता भै कार्य प्रारम्भ भैसकेको छ भने महानगर वडा नं. ८ मा एउटा आधुनिक तथा वृहत नर्सरी स्थापनाको लागि कार्य भइरहेको छ। नर्सरी स्थापनाबाट कृषकहरूले सहज तथा सरल रूपमा गुणस्तरीय विरुवाहरू प्राप्त गर्न सकेका छन्।

पुरानो नर्सरी सुदृढीकरण: यस कार्यक्रम अन्तर्गत वडा नं १२ मा पुरानो नर्सरीलाई सुदृढीकरणको लागि अनुदान उपलब्ध गराइएको, जसबाट नर्सरीको क्षमता विकासमा सहयोग पुगेको ।

मेयरसँग युवा लक्षित कार्यक्रम

यस कार्यक्रमबाट युवाहरूलाई कृषि पेशा तर्फ आकर्षित गर्नका लागि र वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरूलाई स्वरोजगार हुनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले सञ्चालन गरिएको छ। आ.व. २०७६/०७७ मा ४० जना युवा, २०७७/७८ मा ४० जना युवाहरू गरी कुल १२० जना युवाहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन्। यो कार्यक्रमबाट रोजगार सृजना हुनुका साथै तरकारी तथा च्याउ र मह उत्पादनमा समेत वृद्धि भएको छ।

उन्नत बिउ तथा मूल बिउमा अनुदान

ऊन्नत बिउको प्रयोगमा वृद्धि गर्न सकेमा मात्र पनि उत्पादनमा १५ देखि २० प्रतिशत वृद्धि गर्न सकिन्छ। त्यसैले उन्नत बिउको प्रयोग तथा उत्पादनमा महानगरपालिकाले कृषकहरूलाई सहूलियत प्रदान गर्न अनुदानको व्यवस्था गरेको छ। महानगरपालिका क्षेत्रमा हुने मुख्य खाद्यान्न बालीहरूको उन्नत बीउमा अनुदान वितरण गर्दै आएको छ। यस आ.व. मा बिउ उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले मुल बिउ उत्पादन गर्ने कृषकहरूलाई प्रति के.जी. बिउ उत्पादनमा अनुदान दिनको लागि रु ६० लाख बजेट विनियोजन गरी प्रस्ताव आह्वान गरी छनौटको चरणमा रहेको छ। यसबाट करिब १० हजार कृषक परिवार लाभान्वित हुने अपेक्षा राखिएको छ।

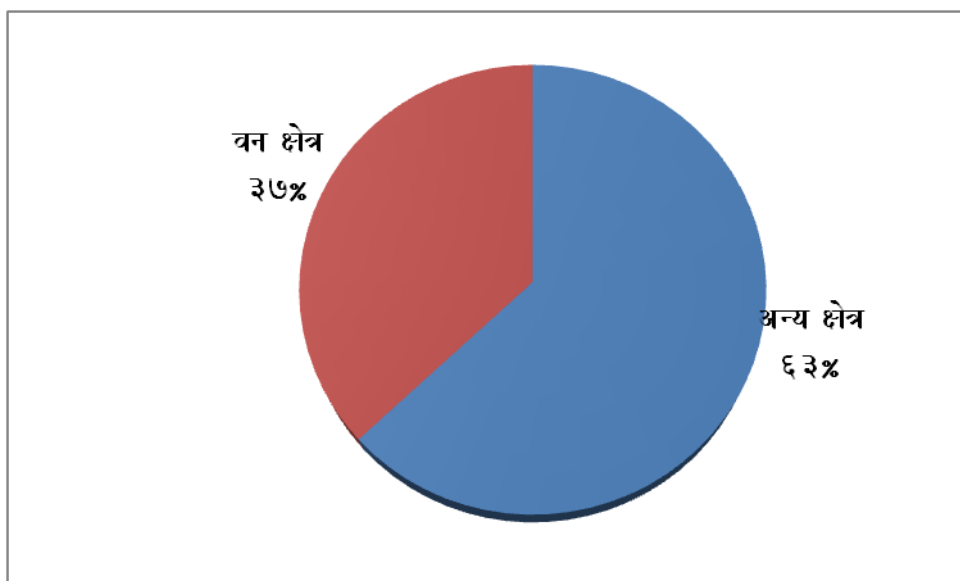
सङ्कलन केन्द्र तथा हाटबजार निर्माण तथा सुधारमा सहयोग
उत्पादित तरकारी तथा फलफूलको बजारीकरणमा सहजता ल्याउनका लागि आ.व. २०७५/०७६ मा एक वटा तरकारी संकलन केन्द्र निर्माणमा अनुदान उपलब्ध गराइएको छ। आ.व. २०७७/७८ मा केरुङ्गा ताजा तरकारी तथा फलफूल उत्पादक सहकारी संस्था र पञ्चतत्त्व सहकारी संस्थालाई प्रति संस्था रु १५ लाख का दरले अनुदान उपलब्ध गराइ तरकारी सङ्कलन केन्द्रको स्थापना गरिएको छ। यसका साथै खाद्य गोदाम नहुँदा धेरै खाद्य सामग्री नष्ट हुने समस्याबाट पीडित कृषक र फर्महरूलाई सहयोग गर्न कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७७/०७८ मा वडा नं.२१ को समाज उत्थान कृषि सहकारी संस्थालाई रु २५ लाख अनुदान प्रदान गरी खाद्य गोदाम तथा प्रशोधन घर निर्माण गरिएको छ।

महानगरको पशु सेवा सजांल

- पशु सेवा शाखा: भरतपुर -सम्पूर्ण सेवा केन्द्रहरू र वडा नं. ७,९,१०,११,१२
- पशु सेवा केन्द्र , लकुं-वडा नं. १,२,३,४,२९
- पशु सेवा केन्द्र, मंगलपुर-वडा नं. ५,१५,१६
- पशु सेवा केन्द्र, शारदानगर-वडा नं. १७, १९
- पशु सेवा केन्द्र, गुन्जनगर-वडा नं. १८, २०, २६
- पशु सेवा केन्द्र, मेघौली-वडा नं. २४,२५,२७,२८
- पशु सेवा केन्द्र, पटिहानी-वडा नं. २१, २२, २३
- पशु सेवा केन्द्र ,गितानगर-वडा नं. ६, ८, १३, १४

वन तथा निकुञ्जको अवस्था

महानगरको जम्मा क्षेत्रफल ४३२.९५वर्ग कि. मि. को ३७ प्रतिशत अर्थात १६०.१९वर्ग कि. मि वन क्षेत्र रहेको छ।

चित्र ९: वनको क्षेत्रफल

तालिका ३०: वनको अवस्था

क्र.स.	विवरण	कैफियत
१	धार्मिक वन	४ वटा (ओमशान्ति धार्मिक वन-३ हे, महाबौद्ध गुम्बा धार्मिक वन-१.४४ हे, गणेशस्थान धार्मिक वन-२.४३ हे, बागेश्वरी धार्मिक वन-३.९ हे)
२	सरकारी संरक्षित वन	वरन्डाभार वन क्षेत्र
३	सामुदायिक वन	१९ वटा
४	कबुलियती वन	२२ वटा
५	निजी वन	७९

स्रोत: डिभिजन वन कार्यालय, चितवन

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज

प्राकृतिक स्थलहरू मध्ये चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज जैविक विविधताको दृष्टिकोणले विश्वमार्ग प्रख्यात नेपालको पहिलो र विश्व सम्पदा सूचीमा समेत सूचीकृत राष्ट्रिय निकुञ्ज हो। यस निकुञ्जमा ४३ किसिमका जनावरहरूको बसोबास रहेको छ। विश्वमै लोप हुने अवस्थामा पुगेको दुर्लभ एकसिंगे गैडाको बासस्थान पनि यसै निकुञ्ज भित्र छ। त्यस्तै दुर्लभ वन्यजन्तुको रूपमा सूचीकृत बाघले पनि यसै निकुञ्जलाई आफ्नो प्यारो बासस्थान बनाएको छ। ९५२ ६३.वर्ग कि.मी. क्षेत्रमा फैलिएको निकुञ्ज भित्र हात्ती प्रजनन केन्द्र, गिद्ध

तथा घडीयाल गोही प्रजनन तथा संरक्षण केन्द्र, विक्रम बाबा मन्दिर, लामी ताल, तमोर ताल रहेका छन्। ४०० भन्दा बढी थरिका चराहरू पाइने निकुञ्ज अनुसन्धानकर्ताहरूका लागि पनि आर्कषक थलोको रूपमा मानिन्छ। भरतपुर महानगरपालिकाको पश्चिम र दक्षिण भूभागमा अवस्थित चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज अवलोकन गर्न वर्षेनी पर्यटकहरू आउने गर्दछन्। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रमा हाल आएर प्लाष्टिक निषेध गरेको छ। नन

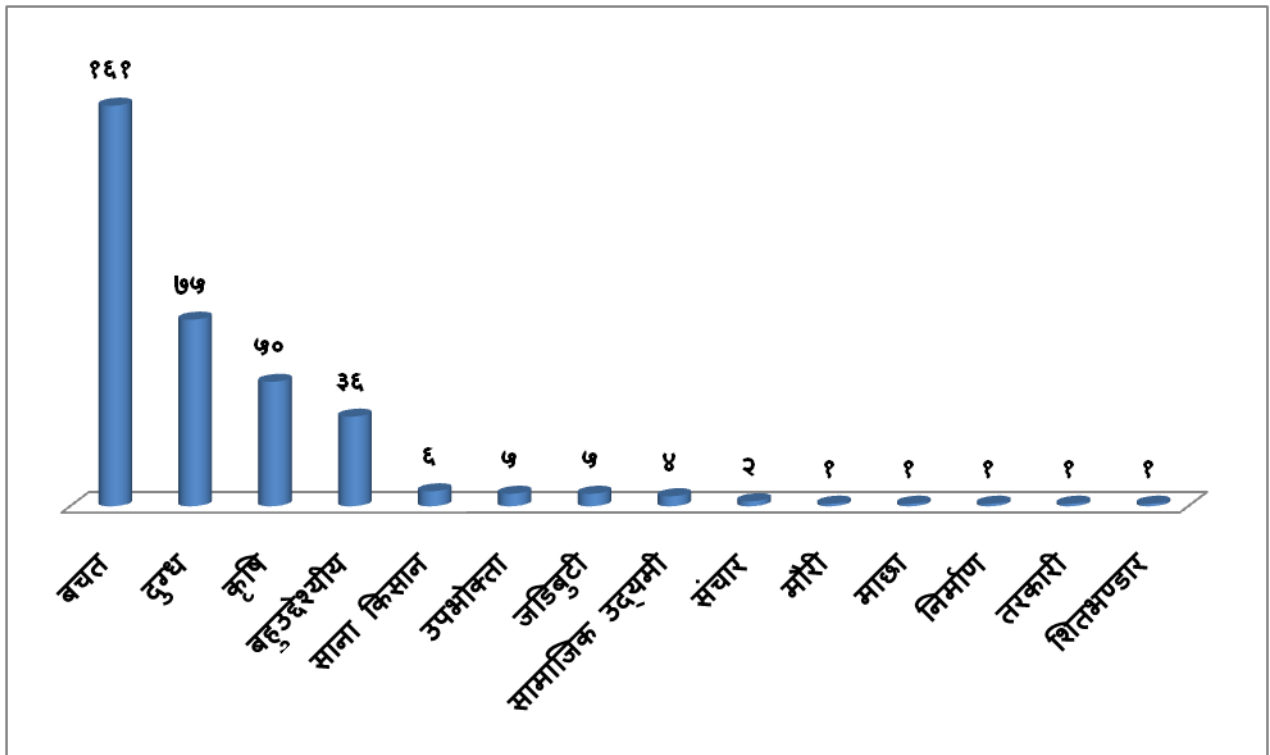
७.सहकारी गतिविधी

भरतपुर महानगरपालिका वडा नं. १९ शारदानगरमा विक्रम संवत् २०१३ चैत्र २० गते स्थापित “बखान ऋण सहकारी” नेपालकै पहिलो सहकारी हो। भने हाल नेपाल सरकारबाट यो सहकारीलाई म्युजियमको रूपमा स्थापित गर्ने क्रियाकलापहरू भैरहेको छ। हाल भरतपुर महानगरमा सञ्चालित सहकारी मध्ये बचत तथा ऋण १४९, दुग्ध ७४, कृषि ५९, बहुउद्देशीय ३८, तरकारी ७, उपभोक्ता ६, जडीबुटी ६, सामाजिक उद्यमी ४, संचार २, मौरी १, माछा १, निर्माणकर्मी १ र शीतभण्डार १ गरी जम्मा ३५० सहकारी संस्थाहरू रहेका छन् भने यी मध्ये ३४ वटा प्रदेशको नियमन क्षेत्राधिकार र ३१६ वटा भरतपुर महानगरपालिकाको नियमन क्षेत्राधिकारमा सञ्चालित छन् जसमा झन्डै २ लाख ६० हजार जना सदस्य छन्। यस क्षेत्रले भरतपुर महानगरपालिकामा करिब तिन हजार पाँच सय जनालाई प्रत्यक्ष रोजगार दिनुका साथै हजारौंको संख्यामा अप्रत्यक्ष रोजगारी सृजना गरेको छ। महानगरीय क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरूको सेयर पूँजी करिब ४.५ अर्ब, बचत सङ्कलन करिब २२ अर्ब, ऋण लगानी करिब १९ अर्ब र संस्थागत पूँजी करिब १ अर्ब रहेको छ। वित्तीय क्षेत्रका अतिरिक्त भरतपुर महानगरपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरूले महानगरपालिकालाई दुग्धजन्य पदार्थमा आत्मनिर्भर बनाई सहकारी पशुपालन र सहकारी पशु आहार उत्पादनमा अब्बल देखिदै गएका छन्। त्यसैगरी अन्य उत्पादन र सेवा क्षेत्र जस्तै कृषि, फलफूल, शिक्षा, सञ्चारमा सहकारीहरूले महत्त्वपूर्ण योगदान गरेका छन्।

तालिका ३१: वडागत सहकारी

वडा नं.	जम्मा संख्या	सहकारी प्रकार													
		बचत	दुग्ध	कृषि	बहुउद्देश्यीय	साना किसान	उपभोक्ता	जडिबुटी	सामाजिक उद्यमी	संचार	मौरी	माछा	निर्माण	तरकारी	शितभण्डार
१	१७	१३	१		३										
२	११	९		१			१								
३	२१	१५		३	२									१	
४	१०	७		३											
५	९	३	४	१	१										
६	१८	७	४	२	४			१							
७	७	४	२		१										
८	७	२	२	२					१						
९	६	३	१	१				१							
१०	३५	२८			४		१			२					
११	१०	८		१				१							
१२	१०	८			१								१		
१३	६	१	४	१											
१४	१३	६	४		२	१									
१५	१४	४	४	४	२										
१६	१९	६	४	३	२	१	१	१	१						
१७	३		२	१											
१८	१५	३	४	३	३			१							१
१९	१०	४	४		२										
२०	१२	२	६	२		१						१			
२१	१६	५	४	५			२								
२२	१३	४	५	१	२	१									
२३	१४	६	२	६											
२४	६	१	२	२					१						
२५	१३	२	४	३	३						१				
२६	१३	३	४	२	३	१									
२७	१२	४	५	२	१										
२८	६	२	३	१											
२९	३	१				१			१						
जम्मा	३४९	१६१	७५	५०	३६	६	५	५	४	२	१	१	१	१	१

स्रोत:सहकारी तथा रोजगार प्रवर्धन शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

वडागत सहकारी

द. शिक्षा सम्बन्धी विवरण

महानगरपालिका भित्र उच्च शिक्षालाई सहज बनाउन संयोजनकारी नीति लिइएको छ। महानगरलाई शैक्षिक हबका रूपमा विकास गर्न चितवन इन्जिनियरिङ क्याम्पस, भरतपुर बहुप्राविधिक विद्यालय स्थापना गर्न नेतृत्व लिएको र महानगर आफैले स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो गौरव, हाम्रो भरतपुरको निर्माण गरी ०७७ को शैक्षिक सत्र देखि कक्षा १ बाट शुरू गर्ने गरी क्रमशः कक्षा ८ सम्म कार्यान्वयनमा ल्याउने लक्ष्य लिएको छ। महानगरले भरतपुरमा खुला विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने उद्देश्यका साथ सम्भाव्यता अध्ययनको कार्य सम्पन्न भएको र सो का लागि आवश्यक जग्गाको खोजी भइरहेको छ। शिक्षा क्षेत्रलाई व्यवस्थित गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी बनाउनका लागि आवश्यक नीति निर्माण र नियमन गर्दै लगेको साथै विशेष छात्रवृत्ति कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइएको छ। विद्यालयलाई अपाङ्गतामैत्री र छात्रामैत्री बनाउने गरी न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ। लक्षित वर्ग, विपन्न तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका बालबालिकाहरूको पढाइलाई सुनिश्चित गर्न बालबालिकासँग मेयर कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ। भरतपुर महानगरको साक्षरता दर ९८.५ % रहेको छ, जसमा महिला साक्षरता ९७.८ % छ भने पुरुष साक्षरता ९९.१ % रहेको छ।

तालिका ३२: विद्यालयहरूको विवरण (सामुदायिक तथा संस्थागत)

क्र.स.	प्रकार	बा.वि.के.	१-५	१-८	१-१०	१-१२	जम्मा
--------	--------	-----------	-----	-----	------	------	-------

१	सामुदायिक	११७	४३	२३	२०	३१	११७
२	संस्थागत/धार्मिक	९७	८	८	५	७६	९७
जम्मा		२१४	५१	३१	२५	१०७	२१४

स्रोत: शैक्षिक प्रशासन महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ३३: सामुदायिक विद्यालय तथा बालकेन्द्रको विवरण

वडा नं.	क्र.स.	विद्यालयको नाम	तह
वडा १	१	आदिकवि भानुभक्त मा.वि	०-१२
	२	रामनगर मा .वि.	०-१२
	३	सिताराम मा .वि.	०-१२
	४	ठिमुरा आधारभूत विद्यालय	०-७
	५	नदि किनार आ.वि	०-५
	६	बालकुमारी कन्या	०-१२
वडा २	२	बालकुमारी मा.वि	०-१२
वडा ३	१	चमेलीदेवी पिया वि.मा	०-१०
वडा ४	१	लक्ष्मी मा. वि., लंकु	०-१२
	२	श्री लंकु मा. वि., बाह्रघरे	०-१०
	३	आधारभूत वि. सानो यज्ञपुरी	०-५
	४	नवज्योति आधारभूत विद्यालय	०-१०
वडा ५	१	कैलाशनगर मा. वि.	०-१०
	२	राष्ट्रिय मा.वि, तोरीखेत	०-१०
	३	आधारभूत वि. भद्रकुमारी	०-६
वडा ६	१	अरुणोदय मा. वि.	०-१२
	२	श्री मा. वि, इन्द्रपुरी	०-१०
	३	सहिद स्मृति मा. वि.	०-१२
	४	देवज्योति आधारभूत	०-८
	५	सिदेश्वर आधारभूत वि.	०-५
वडा नं. ७	१	प्रेमवस्ती मा. वि.	०-१२
	२	राष्ट्रिय मा. वि. कृष्णपुर	१०
वडा नं. ८	१	गौरीगंज मा.वि. गौरीगंज	०-१०
वडा नं. ९	१	शरदपुर मा.वि	०-१२
वडा नं. १०	१	भरतपुर मा. वि.	०-१२
	२	नारायणी नमुना मा. वि.	०-१२
	३	चितवन मा. वि.	०-१२
	४	चित्रसेन आधारभूत विद्यालय	०-५

	५	भरतपुर बालमन्दिर अटिजम विशेष विद्यालय	१
वडा नं. ११	१	नयाँकिरण कमल कुसुम मा. वि.	०-१०
	२	सिद्धिविनायक मा. वि.	०-१२
	३	हिमालय आधारभूत विद्यालय	०-८
	४	नवजागृति आधारभूत विद्यालय	०-५
	५	स्वविवेक आधारभूत विद्यालय लामा टोल	०-५
	६	जखडीमाई आ. वि.	०-५
	७	सिद्धिजनकल्याण आ. वि.	०-५
वडा नं. १२	१	मोहन मा. वि.	०-१०
वडा नं. १३	१	हिमालय दण्डपाणि न्यौपाने मा. वि.	०-१२
	२	गंगानगर मा. वि.	०-१२
	३	आधारभूत वि. उज्ज्वलनगर	०-५
	४	आधारभूत वि. ब्रम्हपूरी	०-५
वडा नं. १४	१	नारायणी विद्यामन्दिर माध्यमिक विद्यालय	०-१२
	२	शक्ति आधारभूत वि. राधापुर	०-८
	३	आधारभूत विद्यालय हनुमाननगर	०-८
	४	आधारभूत विद्यालय सुन्दरबस्ति	०-८
वडा नं. १५	१	श्रीपूर मा. वि.	०-१०
	२	विश्वप्रकाश मा. वि.	०-१२
	३	रामपुर मा. वि.	०-१०
	४	गौतम आ. विद्यालय फुलवारी	०-८
	५	राष्ट्रिय आ. विद्यालय सूर्यनगर	०-८
	६	रा. आ. विद्यालय मंगलपुर	०-८
वडा नं. १६	१	दुर्गा शेषकान्त अधिकारी मा. वि.	०-१२
	२	श्री ढड्ढाघारी मा. वि.	०-१०
	३	आधारभूत वि. ब्रम्हपुर	०-८
	४	आधारभूत विद्यालय (मोहनपुर)	०-८
	५	बसुन्धरा आधारभूत वि.	०-५
	६	आधारभूत वि. शरणपुर	०-८
वडा नं. १७	१	आधारभूत विद्यालय लगौटा	०-५
वडा नं. १८	१	गुञ्जानगर मा. वि.	०-१२
	२	शशीनगर मा. वि.	०-१०
	३	भुवनवस्ती आधारभूत विद्यालय	०-८
वडा नं. १९	१	शारदा मा. वि.	०-१२
	२	किरण अमर जगं गुरुङ मा. वि.	०-१०

	३	श्री जिवनज्योति आ. विद्यालय	१-५
वडा नं. २०	१	भीमनगर मा. वि.	०-१२
	२	भिमचन्द्र आधारभूत विद्यालय	०-५
	३	आधारभूत वि. सिमलटाडी	१-३
वडा नं. २१	१	आधारभूत वि. कन्चनवस्ती	०-५
	२	अन्नपूर्ण मा. वि.	०-१२
	३	भानु मा. वि, पहारिलोटार	०-१२
	४	कालिका आधारभूत विद्यालय मनिपुर	०-८
	५	आधारभूत वि. रङ्गीला	०-५
	६	आधारभूत वि. सितापुर	०-५
वडा नं. २२	१	आ. वि. धनौजी	०-८
	२	अमर मा. वि.	०-१२
	३	आ. वि. विरेन्द्रनगर	०-५
वडा नं. २३	१	लक्ष्मी मा. वि, जगतपुर	०-१२
	२	सरस्वती मा. वि, मधुपुरी	१-१०
	३	कदम आधारभूत वि. खड्गौली	०-८
	४	आधारभूत विद्यालय घेलाघारी	०-५
	५	आधारभूत विद्यालय वेलहठा	१-३
वडा नं. २४	१	आधारभूत विद्यालय धुवनगर	०-५
	२	आधारभूत विद्यालय प्रगतिचोक	०-५
	३	सिद्धार्थ मा. वि, केरुङ्गा	०-१०
वडा नं. २५	१	प्रभात मा. वि.	०-१२
	२	जनज्योति पधम मा. वि.	०-१२
	३	राष्ट्रीय माध्यमिक विद्यालय सोसी	०-१०
	४	आधारभूत विद्यालय वयरघारी	०-५
	५	आधारभूत वि. लेबरनगर	०-५
वडा नं. २६	१	आर्दश मा. वि.	०-१२
	२	युवा मा. वि.	०-१०
	३	खट्रौली आधारभूत वि.	०-८
	४	रातापूर आधारभूत वि.	०-८
	५	नारायणी आ. वि.	०-५
	६	आ. वि. कोइलाहा	०-८
	७	आ. वि. भगडी	०-५
	८	जमनसिङ्ग स्मृति आ. वि.	०-५

	९	मजडिया आधारभूत	०-५
वडा नं. २७	१	जानकी मा.वि, मेघौली	०-१२
	२	श्री काजीमान आधारभूत विद्यालय	०-८
वडा नं. २८	१	साझापुर मा.वि.	०-१२
	२	सरस्वती मा.वि.	०-१२
	३	राष्ट्रीय आधारभूत वि.अन्द्रौली	०-५
	४	आधारभूत विद्यालय, सिसावास	०-८
	५	आधारभूत. वि. लौखरी	०-३
वडा नं. २९	१	आधारभूत विद्यालय कुसुमतार	०-५
	२	आधारभूत विद्यालय कमलपुर	०-४
	३	आधारभूत विद्यालय भार्ताड	०-५
	४	आधारभूत विद्यालय तान्द्राड	०-३
	५	आधारभूत विद्यालय स्याउले	०-५
	६	आधारभूत विद्यालय रातमाटे	०-५
	७	आधारभूत विद्यालय फेवाटार	०-३
	८	आधारभूत विद्यालय चौकी	०-८
	९	आधारभूत विद्यालय भोर्ले	०-३
	१०	आधारभूत विद्यालय ठोडेनी	०-५
	११	आधारभूत विद्यालय डुम्रे	०-३
	१२	कविलास माध्यमिक विद्यालय जुगेडी	०-१२
	१३	आधारभूत विद्यालय लामागाउँ	०-४

स्रोत:शैक्षिक प्रशासन महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ३४: संस्थागत विद्यालयको विवरण

क्रस	विद्यालयको नाम	वडा नं	सञ्चालित कक्षा
१	कविलास सामुदायिक ई.बो.स्कूल	२९	०-९
२	अलमाइटी एकेडेमी	२८	०-१०
३	नमूना ई.बो.स्कूल	२७	०-८
४	मिलीजुली आवासीय ई.बो.स्कूल	२७	०-१२
५	पारामाउन्ट ई.बो.स्कूल-प्रज्ञा एकेडेमी	२७	०-१०
६	ब्राइट फ्यूचर ई.बो.स्कूल	२७	०-१०

७	कालिका ई.बो.स्कूल	२६	०-१०
८	मदरल्याण्ड ई.बो.स्कूल	२५	०-१०
९	गोल्डेन फ्यूचर एकेडेमी	२५	०-१०
१०	सोमाड जिव एकेडेमी	२३	०-१०
११	ब्लु बर्ड ई.बो.स्कूल	२३	०-१०
१२	एभरेष्ट एकेडेमी	२२	०-८
१३	ब्राइट स्टार ई.बो.स्कूल	२२	०-१०
१४	जन प्रदिपन ई.बो.स्कूल	२२	०-१०
१५	प्याराडाइज ई.बो.स्कूल	२१	०-१२
१६	सनलाइट ई.बो.स्कूल	२१	०-१०
१७	लाली गुँरास ई.बो.स्कूल	२०	०-१०
१८	जेनिथ ई.बो.स्कूल	२०	०-१०
१९	सर्वोदय ई.बो.स्कूल	१९	०-१०
२०	जन प्रिय ई.बो.स्कूल	१९	०-१०
२१	मिलन ई.बो.स्कूल	१८	०-१०
२२	न्यू भिजन एकेडेमी	१८	०-१०
२३	हिमालय ई.बो.स्कूल	१८	०-१०
२४	परमानन्द स्मृति विद्याभवन	१८	६-१०
२५	न्यू चित्रवन ई.बो.स्कूल	१८	०-९
२६	नोवल ई.बो.स्कूल	१८	०-३
२७	ग्राण्डी ई.बो.स्कूल	१७	०-१०
२८	शान्ती ई.बो.स्कूल	१७	०-८
२९	कमल देवी ई.बो.स्कूल	१७	०-१०
३०	नारायणी विद्यामन्दिर	१६	०-१२
३१	बिजय कोअपरेटिभ ई.बो.स्कूल	१६	०-१०
३२	बेविलोन ई.बो.स्कूल	१६	०-८
३३	चितवन शिक्षा सदन	१६	०-८
३४	प्रगति शिक्षा सदन ई.बो.स्कूल	१५	०-१०
३५	उषा ई.बो.स्कूल	१५	०-१२
३६	सरस्वती सदन ई.बो.स्कूल	१४	०-१०
३७	ज्ञान ज्योति ई.बो.स्कूल	१४	०-१०
३८	विश्व ज्योति शिक्षा सदन	१४	०-१०
३९	नेपाल प्रहरी स्कूल	१४	०-५
४०	बाल विद्याश्रम ई.बो.स्कूल	१३	०-५
४१	गोल्डेन फ्यूचर ई.बो.स्कूल	१३	०-८
४२	हिल बर्ड	१२	०-१०

४३	एड्मेन्चर ई.बो.स्कुल	१२	०-१०
४४	ग्रिन ल्यान्ड ई.बो.स्कुल	१२	०-१०
४५	प्रेरणा ई.बो.स्कुल	१२	०-१२
४६	शान्ति विद्या मन्दिर ई.बो.स्कुल	११	०-१२
४७	नारायणी ई.बो.स्कुल	११	०-१२
४८	उदय मेमोरियल ई.बो.स्कुल	११	०-५
४९	नेपाल ई.बो.स्कुल	११	०-८
५०	मन शिक्षा मन्दिर ई.बो.स्कुल	११	०-१०
५१	ज्ञान दर्शन ई.बो.स्कुल	११	०-१०
५२	लोटस एकेडेमी	११	०-१०
५३	इडन गार्डेन ई.बो.स्कुल	१०	०-१२
५४	अरोमा ई.बो.स्कुल	१०	०-१२
५५	शान्ति बालवाटिका	१०	०-२
५६	अर्किड मा वि	१०	०-१२
५७	आमसाई ई.बो.स्कुल	१०	०-५
५८	अम्बर एभरेष्ट ई.बो.स्कुल	१०	०-१०
५९	ओम शान्ति एकेडेमी	१०	०-११
६०	स्टेप बाइ स्टेप ई.बो.स्कुल	९	०-१२
६१	गुरुकुल मा वि	९	०-१२
६२	सिर्जना ई.बो.स्कुल	९	०-१०
६३	डन एकेडेमी	९	०-१०
६४	सत्यम जेभियर्स ई.बो.स्कुल	८	०-१०
६५	पिस जोन ई.बो.स्कुल	८	०-१२
६६	एस ओ एस हर्मन माइनर	८	०-१२
६७	पोलार स्टार ई.बो.स्कुल	८	०-११
६८	अङ्कुरम एकेडेमी	७	०-११
६९	पारिजात ई.बो.स्कुल	६	०-१२
७०	अमर ज्योति ई.बो.स्कुल	६	०-१०
७१	नवयुग ई.बो.स्कुल	६	०-१०
७२	ग्रामोदय ई.बो.स्कुल	५	०-१०
७३	स्मल हेभन ई.बो.स्कुल	५	०-१२
७४	अर्विट युनिक ई.बो.स्कुल	५	०-११
७५	होली भिजन ई.बो.स्कुल	४	०-११
७६	वालमिकी शिक्षा सदन	४	०-१२
७७	सनराइज ई.बो.स्कुल	४	०-१२
७८	ग्लोरियस एकेडेमी	४	०-१०

७९	आदर्श ई.बो.स्कूल	४	०-१०
८०	विद्या विकास ई.बो.स्कूल	४	०-१०
८१	बैकुण्ठनाथ वैदिक प्रतिष्ठान	४	६-१०
८२	लिटिल फ्लावर ई.बो.स्कूल	३	०-१०
८३	भूकुटी ई.बो.स्कूल	३	०-१०
८४	सिद्धार्थ ई.बो.स्कूल	३	०-१०
८५	मुन लाइट ई.बो.स्कूल	३	०-१०
८६	सेन्ट्रल ई.बो.स्कूल	३	०-१०
८७	बकेना बाल बाटिका	२	०-६
८८	पवित्रा ई.बो.स्कूल	२	०-४
८९	स्मल हेभन मोडेल स्कूल	२	०-१२
९०	चितवन ई.बो.स्कूल	२	०-१२
९१	सन फ्लावर ई.बो.स्कूल	२	०-१०
९२	समता शिक्षा निकेतन	२	०-१०
९३	न्यू होराइजन ई.बो.स्कूल	२	०-१०
९४	एपेक्स एजुकेशन एकेडेमी	२	०-१०
९५	बाल कुमारी ई.बो.स्कूल	१	०-१०
९६	श्री राम जानकी ग्रागी कन्या गुरुकुलम	१	६-१०
९७	योगी नरहरिनाथ संस्कृत गुरुकुलम	२	६-१०

स्रोत:शैक्षिक प्रशासन महाशाखा, भरतपुर महानगरपालिका

९. स्वास्थ्य अवस्था

नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सबै नगरवासीसम्म पुर्याउनका लागि भरतपुर महानगरपालिका प्रतिवद्ध रहेको छ। गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच अभिवृद्धि गर्नका लागि महानगरपालिकाका सबै वडाहरूमा कम्तीमा १ वटा स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ। मेडिकल सिटीका रूपमा समेत परिचित भरतपुर महानगरमा भरतपुर अस्पताल वि.पि. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल, मेडिकल कलेजहरू लगायत दर्जनौँ निजी अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूले पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्मका विरामीहरूलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराएका छन्।

संघीय संरचना अनुसार भरतपुर महानगरपालिकामा जनप्रतिनिधिहरू पद बहाल भए पश्चात स्वास्थ्य क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिएका छन्।

तालिका ३५: स्वास्थ्य संस्थाहरू (सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक, निजी)को विवरण

क्र.स.	संस्था	संख्या
१	सरकारी अस्पताल	१ वटा केन्द्रीय स्तर भरतपुर अस्पताल- वडा नं.१०
२	क्यान्सर अस्पताल	१ वटा केन्द्रीय स्तर, बी.पी.कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल- वडा नं. ७
३	शिक्षण अस्पताल	२ वटा
४	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	१ वटा
	स्वास्थ्य चौकी	१३ वटा
५	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	१४ वटा
६	नगर स्वास्थ्य केन्द्र	३ वटा
७	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई	१ वटा
८	मातृशिशु स्वास्थ्य क्लिनिक	१ वटा
९	स्वास्थ्य क्लिनिक	१ वटा
१०	आयुर्वेद औषधालय	६ वटा
११	२४ घण्टे बर्थिङ्ग सेन्टर	५ स्थान-अस्पताल बाहेक (१४, १७, १९, २३ र २७ वडाका स्वास्थ्य संस्थामा)
१२	खोप क्लिनिक	८० स्थान
१३	गाउँघर क्लिनिक	३८ स्थान
१४	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीका	२०७ जना
१५	निजी स्वास्थ्य संस्थाहरू	२४ वटा ठुला, १६० वटा साना
१६	प्रयोगशाला सहितको स्वास्थ्य संस्था	१० वटा
१७	एम्बुलेन्स सेवा	५८ वटा

स्रोत: जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ३६: सरकारी स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको विवरण (वडागत)

क्र. सं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	वडा नं	संस्थाको प्रकार	कैफियत
१	ठिमुरा आ.स्वा.के.	१	आ.स्वा.के.	
२	आँपटारी आ.स्वा.के.	२	आ.स्वा.के.	
३	नगरवन आ.स्वा.के.	३	आ.स्वा.के.	
४	दुर्गाचोक (राममन्दिर) आ.स्वा.के.	४	आ.स्वा.के.	
५	कैलाशनगर (भीमलाल) आ.स्वा.के.	५	आ.स्वा.के.	
६	तोरिखेत न.स्वा.के.	५	न.स्वा.के.	
७	शहिद गणेश गीतानगर स्वा.चौ.	६	स्वा.चौ.	
८	कृष्णपुर आ.स्वा.के.	७	आ.स्वा.के.	
९	भरतपुर स्वा.चौ.	८	स्वा.चौ.	

क्र. सं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	वडा नं	संस्थाको प्रकार	कैफियत
१०	शरदपुर आ.स्वा.के.	९	आ.स्वा.के.	
११	मातृशिशु क्लिनिक	१०	सं. क्लिनिक	
१२	जलदेवी आ.स्वा.के.	११	आ.स्वा.के.	
१३	मुनाल आ.स्वा.के.	१२	आ.स्वा.के.	
१४	१३ नं आ.स्वा.के.	१३	आ.स्वा.के.	
१५	शिवनगर प्रा.स्वा.के.	१४	प्रा.स्वा.के.	
१६	फुलबारी स्वा.चौ.	१५	स्वा.चौ.	
१७	सुर्यनगर न.स्वा.के.	१५	आ.स्वा.के.	
१८	मंगलपुर स्वा.चौ.	१६	स्वा.चौ.	
१९	गुन्जनगर स्वा.चौ.	१७	स्वा.चौ.	
२०	शशीनगर आ.स्वा.के.	१८	आ.स्वा.के.	
२१	शारदानगर स्वा.चौ.	१९	स्वा.चौ.	
२२	भीमनगर आ.स्वा.के.	२०	आ.स्वा.के.	
२३	पार्वतीपुर स्वा.चौ.	२१	स्वा.चौ.	
२४	पटिहानी स्वा.चौ.	२२	स्वा.चौ.	
२५	जगतपुर स्वा.चौ.	२३	स्वा.चौ.	
२६	कसरा न.स्वा.के.	२३	न.स्वा.के.	
२७	ध्रुव आ.स्वा.के.	२४	आ.स्वा.के.	
२८	शुक्रनगर स्वा.चौ.	२५	स्वा.चौ.	
२९	दिव्यनगर स्वा.चौ.	२६	स्वा.चौ.	
३०	मेघौली स्वा.चौ.	२७	स्वा.चौ.	
३१	जीतपुर आ.स्वा.के.	२८	आ.स्वा.के.	
३२	कविलास स्वा.चौ.	२९	स्वा.चौ.	
३३	चौकीडाँडा सा.स्वा.ई.	२९	सा.स्वा.ई.	
३४	देवघाट क्लिनिक	१	क्लिनिक	
३५	देवघाट आ.औ.	१	आ.औ.	
३६	शिवघाट आ.औ.	४	आ.औ.	
३७	गुन्जनगर आ.औ.	१८	आ.औ.	
३८	पटिहानी आ.औ.	२२	आ.औ.	
३९	मेघौली आ.औ.	२७	आ.औ.	
४०	डालेटार आ.औ.	२९	आ.औ.	

स्रोत: जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

१० .सूचना तथा सञ्चारको अवस्था

भरतपुर महानगरपालिकालाई सूचनामैत्री बनाई स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूको विकास र प्रवर्द्धन गरीएको छ। महानगरलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउन महानगरको २९ वटै वडाहरूमा नेपाल टेलिकमको फाइबर जडान गरीएको छ भने सामाजिक सञ्जाल, वेबसाइट मार्फत महानगरका सूचनाहरूलाई अद्यावधिक गरीएको छ। केन्द्रीय बसपार्क र नारायणगढ बसपार्कमा फ्री वाइफाइको व्यवस्था मिलाइएको छ। महानगरका विभिन्न तथ्य तथ्यांकलाई डिजिटल प्रविधिमा प्रविष्ट गरी नीति निर्माण तथा शासकीय कार्यहरूलाई सरल बनाउने अभिप्रायले कार्य प्रारम्भ गरीएको स्मार्ट-सिटी मास्टर प्लानलाई आगामी आर्थिक वर्षमा कार्यान्वयनमा ल्याइने छ वडा कार्यालयहरूलाई प्रविधि मैत्री बनाई सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन सबै वडा कार्यालयहरूमा विद्युतीय नेट वर्किङको काम अगाडि बढिरहेको छ। नगरवासीहरूको जन गुनासो सुन्नका लागि टोलफ्री नम्बर र हेल्प डेस्कको स्थापना गरीएको छ।

तालिका ३७: छापा (दैनिक)

क्र.सं.	पत्रिकाको नाम	ठेगाना	सम्पादकको नाम	प्रकाशकको नाम	फोन नम्बर
१	चितवन पोष्ट	भरतपुर-४, नारायणगढ	प्रकाश अर्याल	चितवन पोष्ट प्रकाशन प्रा.लि.	०५६५९५६२१
२	पारदर्शी	भरतपुर-४	जनक अर्याल	पारदर्शी मिडिया सेन्टर	
३	कायाकैरन	भरतपुर-१०	विनोदबाबु रिजाल	कायाकैरन मिडिया नेटवर्क प्रा लि	०५६५३३१६६
४	लोकतन्त्र सन्देश	भरतपुर-१०,	सन्तोष देवकोटा	शहीद स्मृति प्रकाशन प्रसारण प्रा.लि.	०५६५२६५५४
५	सञ्चारपत्र	भरतपुर-१०	हरिप्रसाद पोखरेल	कृष्ण आचार्य	०५६५३३८३४
६	ड्रिम्स दैनिक	भरतपुर	प्रतिक्षा वस्तोला	ड्रिम्स इन्टरटेनमेन्ट मिडिया ग्रुप	

तालिका ३८: छापा

क्र.सं.	पत्रिकाको नाम	ठेगाना	सम्पादकको नाम	प्रकाशकको नाम	
१	चितवन खबर	भरतपुर-१२	इन्दिरा पन्त	हरि कार्की	०५६५२६१४०

तालिका ३९: छापा (साप्ताहिक)

क्र.सं.	पत्रिकाको नाम	ठेगाना	सम्पादकको नाम	प्रकाशकको नाम
१	चितवन साप्ताहिक	भरतपुर-१०	गोविन्दराज विनोदी	गणेशखर शर्मा
२	सचेत प्रयास	भरतपुर-२	रोशन विश्वकर्मा	सुदन नेपाली
३	जोश	भरतपुर-१२	गुणराज लामिछाने	हरिप्रसाद उप्रेती
४	चुरे सन्देश	भरतपुर-११	सुरेशचन्द्र अधिकारी	सुरेशचन्द्र अधिकारी
५	राजधानी आस्था	भरतपुर-१०	सरिता कुमारी नेपाल	नवराज ढकाल
६	अर्थ समाचार	भरतपुर-११	नारायण प्रसाद अधिकारी	नारायण प्रसाद अधिकारी
८	आक्रमण	भरतपुर-१०	होमनाथ न्यौपाने	टिकादत्त तिमिल्सिना
९	शुभेच्छा सन्देश	भरतपुर-२	मीनादेवी अधिकारी	शान्ता अधिकारी
१०	चितवन ज्योति	भरतपुर-११	कृष्णप्रसाद खनाल	नविनबाबु मरहट्टा
११	चित्रवन सन्देश	भरतपुर-९	सुमन गैरे	शोभाखर कुँडेल
१२	बिजनेस लहर	खैरहनी-९	परमेश्वर रिजाल	रामेश्वर रिजाल
१३	जनअर्पण	भरतपुर-३	गोपाल परियार	गोपाल परियार

तालिका ४०: छपा (मासिक)

क्र.सं.	पत्रिकाको नाम	ठेगाना	सम्पादक	प्रकाशक
१	नारायणी टुडे	भरतपुर-७	वीरेन्द्रमणी पौडेल	वीरेन्द्रमणी पौडेल
२	जीवनदर्शन	भनपा-१	लक्ष्मण भण्डारी	लक्ष्मण भण्डारी

तालिका ४१ एफ.एम. रेडियो

क्र.सं.	रेडियोको नाम	ठेगाना	प्रकाशन संस्था	अध्यक्ष
१	कालिका एफ. एम. ९५.२	भरतपुर-१०	कालिका एफ. एम. प्रा.लि.	विक्रम पाण्डे
२	हाम्रो एफ. एम. ९४	भरतपुर-११	हाम्रो एफ. एम. प्रा.लि.	भोजराज कौडाल
३	रेडियो त्रिवेणी १००.६	भरतपुर-२	त्रिवेणी एफ. एम. प्रा.लि.	तेजनारायण खरेल
४	सिनर्जी एफ. एम. ९१.६	भरतपुर-१०	सिनर्जी एफ. एम. प्रा.लि.	सहनलाल प्रधान
५	रेडियो ध्रुवतारा ८९.८	भरतपुर-१०	आमसञ्चार प्रतिष्ठान नेपाल	दिनेशकुमार थपलिया
६	रेडियो चितवन ९४.६	रत्ननगर-२	चितवन सामुदायिक सञ्चार सहकारी संस्था लि.	राजेन्द्र कुमार श्रेष्ठ

७	रेडियो अर्पण १०४.५	रत्ननगर-२	अरुण संचार सहकारी संस्था लि.	वेदप्रसाद आचार्य
८	रेडियो नारायणी १०५.२	भरतपुर-७	रेस नेपाल	गोविन्द देवकोटा
९	सामुदायिक रेडियो माडी १०७.६	माडी-५, वसन्तपुर	डीएमसी, माडी	देवनारायण शाह
१०	सिराइचुली एफ. एम. ९७.३	जुटपानी १	सिराइचुली मिडिया प्रा.लि.	पूर्ण बहादुर मगर
११	कालिका ९१	भरतपुर-१०	कालिका एफ.एम. प्रा.लि.	विक्रम पाण्डे
१२	ग्रेट एफ. एम. १०६.४	खैरहनी-८	कला पाठशाला मिडिया प्रा.लि.	बालकृष्ण अर्याल
१३	रेडियो सम्पदा ९०.५	गीतानगर		मुना गुरुङ
१४	रेडियो साहिनो	भरतपुर-१८	आमसञ्चार प्रतिष्ठान नेपाल	सृजना अर्याल
१५	रेडियो शिवशक्ति	भरतपुर-२४, शिवनगर	शिवशक्ति सामुदायिक संस्था	भीमप्रसाद पोखरेल
१६	रिलेशन	रत्ननगर		
१७	रेडियो भरतपुर	भरतपुर		
१८	रेडियो मनकामना	इच्छाकामना		
१९	इच्छाकामना	इच्छाकामना		
२०	स्वदेश एफ. एम.	माडी		देवअन्नजन शाहा
२१	रेडियो वाल्मिकी	माडी		ओम प्रकाश लामिछाने

स्रोत: नेपाल पत्रकार महासंघ, चितवन शाखा ग्रुप

तालिका ४२ टेलिभिजन

क्र.सं.	टेलिभिजनको नाम	ठेगाना	प्रकाशन संस्था	अध्यक्ष
१	बेसो	भरतपुर २	एकता संचार नेपाल प्रा.लि.	ऋषिराम पाण्डे
	आभास	भरतपुर २	ग्रीनलाइन मिडिया प्रा.लि	पवित्रा ढकाल
	टि.भी कालिका	भरतपुर १०	टि.भी कालिका प्रा.लि	विक्रम पाण्डे
	नमस्ते	भरतपुर २	सोनसम्राट मिडिया प्रा.लि	सुरज गुरुङ
	अभियान	भरतपुर १०	कलश टेलिभिजन	

११.पर्यटकीय अवस्था

भरतपुर प्रकृतिपदत्त नदी, वनक्षेत्र, सीमसार क्षेत्र, तराई र पहाडी भूभाग रहेको ऐतिहासिक, भौगोलिक, धार्मिक, सामाजिक, साँस्कृतिक स्थितिले पर्यटकीय सम्भावना बोकेको महानगर हो। भरतपुरमा विश्वसम्पदा सूचीमा सूचीकृत चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको अवलोकन, देवघाटधाम धार्मिक स्थलका साथै बीसहजारी ताल जस्ता विश्वरामसार सूचीमा सूचिकृत संरचनाको अवलोकन देखि जलमा आधारित सबै प्रकारका पर्यटकीय क्रियाकलाप गर्न सकिने महानगर हो। नेपाल सरकारको १०० वटा पर्यटकीय गन्तव्य मध्येको पटिहानी क्षेत्रलाई पनि पर्यटकीय गन्तव्य छनौट गरेसगैं यो क्षेत्रमा विशेषगरी आन्तरिक पर्यटकीय गतिविधि बढ्दो अवस्थामा छ। निजी क्षेत्रसँगको साझेदारीमा नारायणी नदी किनारामा निर्माणाधीन सामुद्रिक तट मोडल (Sea-beach model) सहितको मनोरञ्जन पार्क निर्माणको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव तयार भैसकेको छ भने उद्योग वाणिज्य संघको समेत सहकार्यमा करिव १ कि.मि. Walk Way को कार्य समपन्न भएको छ भने बाँकी काम छिट्टै अगाडि बढ्ने छ। महानगरपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान गरी ती ठाँउहरूमा पूर्वाधार निर्माणको लागि प्रक्रिया अगाडि बढाइएको, भरतपुर-२२ को घडगाँई मा अम्ब्रेला स्ट्रिट निर्माण गरीएको, गोलाघाट २९ नं. वडाको चौकीडाँडामा भ्यू-टावर निर्माणको काम सुरु भएको छ। धार्मिक पर्यटनको रूपमा देवघाटलाई विकास गर्ने र पर्यापर्यटकको केन्द्र जगतपुर, मेघौलीलाई बनाउने लक्ष्यका साथ कामहरू भैरहेका छन्। नारायणी नदी किनारको व्यवस्थापन, सौन्दर्य प्रवर्द्धन, घाट विकास, स्नान स्थल निर्माण, विभिन्न वाटर स्पोर्ट्स प्रवर्द्धन जस्ता कार्यका लागि निजीक्षेत्रसँग सहकार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ। महानगरका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान गरीएको छ। यहाँका पटिहानी, मेघौली, गोलाघाट, शिवघाट, चौकीडाँडा, बीसहजारी ताल, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका साथै पवित्र धार्मिक स्थल देवघाटधाम लगायतका क्षेत्रको पर्या-पर्यटन र पर्यटकीय विकास, स्थानीय आदिवासी संस्कृति संरक्षण एवं पर्यटकीय मनोरञ्जन केन्द्रहरूको विकासका पूर्वाधारमा तीव्रताका साथ कामहरू भएका छन्।

महानगरको पर्यटकीय स्थल

भरतपुर महानगरपालिकामा धार्मिक, ऐतिहासिक, केही पुरातात्विक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक स्थलहरू रहेका छन् भने हाल महानगरको विभिन्न स्थानमा मानव निर्मित पर्यटकीय स्थल पनि निर्माण भएका छन्।

- धार्मिक स्थलहरू

देवघाटधाम, गणेशधाम, कालिका मन्दिर शिवघाट, पटिहानीको सितामाई आदि धार्मिक स्थलको रूपमा रहेका छन्। यी मध्ये देवघाट क्षेत्रमा वर्षेनी ठूलो संख्यामा तीर्थयात्रीहरू आउने हुँदा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको लागि पवित्र तीर्थस्थलको रूपमा परिचित छ। यहाँ विशेष गरी माघे संक्रान्तिमा ठूलो मेला लाग्दछ।

देवघाट

चितवन र नेपालको मात्र नभई देवघाट समस्त हिन्दूहरूको महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको रूपमा परिचित छ। तनहुँ, चितवन र पूर्व नवलपरासीको त्रिवेणीमा रहेको यो तीर्थस्थल विशेष चाडपर्वहरूमा नेपालबाट मात्र नभई भारत लगायत अन्य मुलुकबाट पनि तीर्थ गर्नको लागि मानिसहरू आउने गर्दछन्। कालीगण्डकी र त्रिशुली नदीको संगमस्थलमा रहेको पवित्रतीर्थ स्थल नगरपालिकाको वडा नं. १ मा पर्दछ। विभिन्न किसिमका हिन्दू मठ मन्दिर, गुफा र प्राकृतिक सुन्दरताले भरिएको यो क्षेत्र धार्मिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले भरतपुरको लागि एक महत्वपूर्ण स्थल हो। देवघाट विकास क्षेत्रका कार्यक्रम ले यसलाई अझ व्यवस्थित र प्रवर्द्धनमा जोडदिएको छ।

गणेशधाम हुँदै गरेको गणेश स्थान क्षेत्र

भरतपुर वडा नं. ११ को बसेनीमा पर्ने यो अर्को एक धार्मिक स्थल हो। पाल्पाका राजा मणिमुकुन्द सेनको पालामा स्थापना भएको मानिने यो मन्दिर धार्मिक र ऐतिहासिक दृष्टिले महत्व राख्दछ। पछिल्लो समय यो मन्दिर क्षेत्रलाई गणेशधामको रूपमा स्थापित गर्न विविध कार्यक्रम अगाडि बढाइएको छ।

धनगढा मन्दिर

भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. १२ धनगढा मन्दिर राजा मुकुन्दसेनले स्थापना गरेको भन्ने भएको ऐतिहासिक मान्यता छ। धार्मिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रहेको छ। मन्दिर वरिपरि रहेका हरितपार्क, पोखरी, पुस्कालय यसका आर्कषण हुन।

• पुरातात्विक स्थलहरू

भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. २९ को कविलाश गढी रहेको छ। महानगरको पुरातात्विक स्थलहरू वारेमा अझै खोज अनुसन्धानको आवश्यकता रहेको छ।

• साँस्कृतिक स्थलहरू

यस महानगरमा विभिन्न आदिवासीहरूले बसोबास गर्दै आइरहेका छन्। ती मध्ये मुख्य रूपमा थारु, चेपाङ्ग, वोट, मुसहर, माझी, दराई, कुमाल आदिको रहन सहन भेषभूषा र जीवनशैली अध्ययन गर्नको लागि यो महानगरपालिका उपयुक्त साँस्कृतिक स्थलको रूपमा रहेको छ।

• प्राकृतिक स्थलहरू

भरतपुर महानगरपालिकाको प्राकृतिक स्थलहरूमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, बीसहजारी ताल, नारायणी नदी, ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन, वि.पि. शान्तिनगर वन, रानी पोखरी, कमल ताल आदि प्राकृतिक दृश्यावलोकनका लागि मनोरम स्थलको रूपमा लिन सकिन्छ।

नारायणी नदी

नारायणी नदी नारायणगढ सहरको उत्तर पश्चिम हुँदै बगेको र यो नदी भरतपुरको प्रमुख जलधार हो। यो नदीको किनारमा सूर्योदय एवम् सूर्यास्त हेर्न पर्यटक तथा भक्तजन सधैं नदी किनारमा पुगेका हुन्छन्। नारायणी नदीमा गोही र डल्फिन पाईन्छ। नारायणी नदी चराहरुको अवलोकनको लागि पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ। यहाँ बार्षिक स्वदेशी विदेशी गरि ४० हजार भन्दा बढि पर्यटकहरु नदी कै अवलोकन र व्याप्टिडमा आनन्द लिन आउने गरेको तथ्यांक छ। नारायणगढ बजार निकटको नदीतटीय क्षेत्र केही वर्ष यता साँझमा रमणीय बन्ने गरेको छ भने बिहानमा घुम्न आउने केन्द्रको रुपमा विकास भएको छ। यसले आन्तरिक र बाह्य पर्यटक आकर्षण गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना बोकेको छ।

शान्तिनगर वन

वडा नं.३ मा रहेको शान्ति नगर वन नारायणी नदीको दुई भंगालो टापुमा रहेको अर्को महत्वपूर्ण क्षेत्र हो। दुवै तर्फ नदीको भंगालाहरु रहेको यो स्थान व्यवस्थित गर्न सकेको खण्डमा यसले आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धनमा ठूलो टेवा दिन सक्ने देखिन्छ। महानगरले यस क्षेत्रलाई मनोरम पर्यटकीय क्षेत्र बनाउन बृहत योजना तयार गरेको छ।

ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन

प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण मा नमुनास्थल, आन्तरिक पर्यटन तथा पिकनिक स्थलको रुपमा ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन परिचित भइसकेको अवस्था छ। ज्ञानेश्वर सामुदायिक वन नारायणी नदीको किनारमा पर्दछ। यो क्षेत्र सानो गडीको रुपमा पनि परिचित हुदैछ।

राप्ती नदी

राप्ती नदी पुर्वी पश्चिम गरी चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको उत्तर तर्फ हुँदै महानगरको दक्षिण पूर्वी सीमा बनेर बगेको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज हुँदै बग्ने यो नदी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको लागि जंगली जनावर, जलचर, सरिश्रृप, उभयचर र पन्छीको अवलोकनको लागि महत्वपूर्ण मानिन्छ।

बीस हजारी ताल

बिस हजारी ताल जैविक विविधताको एक उदाहरणीय स्थान हो। मनोरम दृष्य, प्राकृतिक स्रोत, विविध चराहरुको वासस्थान, वन्यजन्तु, आदि यहाँका महत्वपूर्ण आकर्षण हुन्। विश्व सीमसारसूचीमा सूचीकृत सीमसारको अनुपम नमूना यो क्षेत्र साईबेरिया देखि आउने आगन्तुक चराहरुको लागि समेत विश्व प्रसिद्ध छ।

पर्यटकीय गन्तव्य मध्येको पटिहानी क्षेत्र

नेपाल सरकारको १०० वटा पर्यटकीय गन्तव्य मध्येको पटिहानी क्षेत्रलाई पनि पर्यटकीय गन्तव्य छनौट गरे सगैं यो क्षेत्रमा विशेष गरी आन्तरिक पर्यटकीय गतिविधि बढदो अवस्थामा छ। हालै मात्र सरकारले पर्यटकीय गन्तव्य पटिहानीमा पर्यटक सुरक्षाको लागि पर्यटन प्रहरी चौकी स्थापना गरेको छ। पटिहानी क्षेत्रको कमलपोखरी यहाँको अर्को एक आकर्षक स्थल हो।

- ऐतिहासिक स्थलहरू

भरतपुर महानगरपालिकाको पुरानो बजार नारायणगढ ऐतिहासिक स्थलको रूपमा रहेको छ। महानगरपालिकाको मुख्य व्यापारिक केन्द्रको रूपमा स्थापित यो बजारमा मुख्य गरी नेवार समुदायको बसोवास रहेको छ। त्यसैगरी ऐतिहासिक स्थल दियालो बंगला भरतपुर वडा नं. १, आँपटारी, नारायणी नदीको किनारमा पर्दछ। त्यसैगरी भरतपुर महानगरपालिका वडानं २९ मा पर्ने कविलासगढी पनि महत्वपूर्ण ऐतिहासिक पर्यटकीय स्थल हो । वडानं. १६ ज्ञानेश्वर सामुदायिक वनमा रहेको सानोगढी पनि ऐतिहासिक पर्यटकीय स्थलको रूपमा रहेको छ।

पर्यटकीय गतिविधि एवम पर्यटकीय संभावना

भरतपुर महानगरको ऐतिहासिक, भौगोलिक, धार्मिक, सामाजिक, साँस्कृतिक स्थितिले पर्यटकीय गतिविधिहरूको सम्भावना बोकेको हो। यो क्षेत्रहरूमा विशेषगरी आन्तरिक पर्यटकीय गतिविधि बढ्दो अवस्था छ। देवघाट धाममा बर्षेनी १ लाख भन्दा बढी आन्तरिक तथा बाह्य धार्मिक पर्यटक आउने गरेको पाइन्छ । नारायणी नदीको देवघाटदेखि गोलाघाटसम्म बार्षिक ५० हजार भन्दा बढी र चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको कसारा क्षेत्रमा करीब २० हजार आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूको आगमन हुने गरेको पाइन्छ । पर्यटकीय गन्तव्य पटिहानी क्षेत्रमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनको बढ्दो अवस्था छ । त्यसैगरी नारायणी र राप्ती नदीको समागम स्थल गोलाघाट देखि २९ नम्बरको चौकीडाँडाको पहाडी परिवेश, ऐतिहासिक, भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक स्थितिले गर्दा भरतपुर महानगरपालिकाले पर्यटनका लागि निकै सम्भावना बोकेको छ। भौगोलिक रूपले भरतपुर बजारबाट मात्र ८ र १० किलोमिटरको दुरीमा फरक प्रकृतिको हावापानी र वातावरण रहेको पाइन्छ । त्यसैले पनि महानगरले विविध प्राकृतिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विविधता बोकेको पाइन्छ। धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको अवस्थितिले यस महानगरपालिकालाई आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि योगदान दिइरहेको छ। बहुजाती र साँस्कृतिक हिसाबले पनि विविधता भएको महानगरका केही महत्वपूर्ण क्षेत्रमा होमस्टेको राम्रो सम्भावना रहेको छ। त्यसैगरी महानगर भित्र नै कृषि तथा वन विज्ञान विश्व-विद्यालय समेत रहेकोले अन्य महानगरले भन्दा भरतपुरले कृषि र यस क्षेत्रको विकासको लागि बहुआयामिक महत्व बोकेको छ। यसका अलावा दुईवटा ठूलो मेडिकल शिक्षा दिने कलेज, विशिष्टीकृत सेवा सहितको क्यान्सर अस्पताल, समुदायबाट संचालीत आँखा अस्पताल र यहाँ संचालनमा रहेका १८ वटा भन्दा बढी स्वास्थ्य शिक्षा र व्यवसायिक सीप सिकाउने केन्द्रका कारण चितवन त्यसमा पनि मुख्य गरी भरतपुर महानगर स्वास्थ्यको बहुआयामिक केन्द्र र शैक्षिक पर्यटनको हब बन्न सक्ने देखिन्छ।

महानगरभित्रका संभावित पर्यटकीय स्थलहरू

- पहाडी क्षेत्रमा भरतपुर २९ चौकी डाँडा र कविलासगढी
- देवघाटधाम क्षेत्र
- नारायणी नदी जलविहार र नदी तटीय अवलोकन

- दिव्यनगर थारु संग्रहालय र थारु सांस्कृतिक
- गोलाघाट (राप्ती नारायणी संगम क्षेत्र)
- मेघौली होमस्टे
- पटिहानी अम्रेला स्ट्रीट

पर्यटकीय पूर्वाधार

भरतपुर महानगर भौगोलिक रूपमा सुगमता भएको कारण आवश्यक भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको अवस्था सन्तोषजनक छ। वडा नं. २८ गोलाघाट देखि वडा नं. २९ चौकी डाँडासम्मको पर्यटकीय योजना रहेको महानगरले पूर्वाधारहरूको सुधार गर्दै आएको छ। निजीक्षेत्रले पनि संस्थागत रूपमै विभिन्न परियोजनाहरू संचालन गरिरहेका छन्। महानगरको ड्रिम योजना अन्तर्गतका अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान, व्यवस्थित सिटीहल, महानगरीय रिङ्ग र लिङ्क रोड, बहुउद्देश्यीय बहुतले सपिङ्ग कम्प्लेक्स, व्यवस्थित फोहर व्यवस्थापन योजना, पुलचोक देखि गोनूडाङ्गसम्मको ६ लेनको हरितमार्ग सहितको व्यवस्थित सडक, हाकिम चोक देखि कसरा पुलसम्मको हुलाकी मार्ग महानगरका पाइप लाईनमा परिसकेका महत्वपूर्ण विकासे योजनाहरू हुन्।

तालिका ४३: पर्यटकिय होटल तथा रिसोर्टको विवरण

क्र.स.	होटल तथा रिसोर्ट	वडा
१	कविलास रिसोर्ट	भरतपुर २९
२	प्रेसिडेन्सी रिसोर्ट	भरतपुर १
३	रोयल सेन्चुरी	भरतपुर १०
४	भरतपुर गार्डेन रिसोर्ट	भरतपुर १०
५	सेन्ट्रल प्लाम रिसोर्ट	भरतपुर ३
६	आइजलैण्ड होटल रिसोर्ट	भरतपुर १०
७	ग्लोबल होटल	भरतपुर १०
८	चितवन गार्डेन रिसोर्ट	भरतपुर १०
९	नारायणी सफारी रिसोर्ट	भरतपुर २२
१०	इनटेभो द वाइल्ड रिसोर्ट	भरतपुर २२
११	पटिहानी रिसोर्ट	भरतपुर २२
१२	कसरा रिसोर्ट	भरतपुर २२
१३	जङ्गल भिल्ला रिसोर्ट	भरतपुर २२
१४	जगतपुर लज	भरतपुर २३
१५	टाइगर लैण्ड रिसोर्ट	भरतपुर २३
१६	वाराही रिसोर्ट	मेघौली भरतपुर २८

१७	मेघौलि सेराइ रिसोर्ट	भरतपुर २८
१८	होटल सारङ्गा रिसोर्ट	भरतपुर २८
१९	चितवन मिड टाउन रिसोर्ट	भरतपुर

१२. महानगरका स्थानीय मौलिकता र संस्कृति

तालिका ४४: चार्डपर्व जात्रा र मेलाहरुको विवरण

क्र.स.	चार्डपर्व	मनाइने महिना	मनाउने जातजाति
१	बौद्धपूर्णिमा	वैशाख	बौद्धमार्गी
२	न्वागी	भदौ	चेपाङ्गसमुदाय
३	जनैपूर्णिमा,	साउन	हिन्दुधर्मालवम्बी
४	जितीया	भदौ	थारुसमुदाय
५	दशै, तिहार	असोज - कात्तिक	हिन्दु धर्मालवम्बी/ बौद्धमार्गी
६	छठपर्व	कात्तिक	थारुसमुदाय हिन्दु धर्मालवम्बी
७	तमुल्होसार	पुष	गुरुङसमुदाय
८	क्रिष्मस	पुष	क्रिष्चियन
९	माघी	माघ	थारुसमुदाय
१०	सोनामल्होसार	माघ	तामाङ

स्रोत: सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु , भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ४५: मेला तथा जात्रा

क्र.स.	मेला तथा जात्राहरु	मेला तथा जात्रा लाग्ने स्थान	लाग्ने महिना	मनाउने जातजाति
१	लाखेजात्रा, गाईजात्रा	नारायणघाट, पार्वतीपुर, फुलवारी, मंगलपुर	भदौ	नेवार
२	छठपर्व	नारायणी किनार	कात्तिक	मधेसी समुदाय
३	फुलतार्ने मेला	देवघाट, नारायणघाट नारायणी किनार, शिसुवार, काभ्रेघाट	कार्तिक	हिन्दु धर्मावलम्बी
४	ठूलो एकादशी	देवघाट	माघ	सबै जातजाती
५	खिचडा महोत्सव	दिव्यनगर सिस्वार	माघ	थारु समुदाय
६	माघे संक्रान्ती	देवघाट मेला	माघ	सबै जातजाती
७	चैते दशै	जगतपुर विक्रम बाबा मेला	चैत्र	सबै जातजाती

स्रोत: सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु , भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ४६: स्थानिय धार्मिक स्थल, मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च को विवरण

वडानं.	धार्मिक मठ मन्दिर, गुम्बा, चर्चर मस्जित
१	हरिहर मन्दिर, देवघाट, विश्वकर्मा मन्दिर, गौरेश्वर शिवालय मन्दिर, वागेश्वरी
२	रामेश्वरमन्दिर, लक्ष्मिनारायण मन्दिर, तिनखोले बौद्ध गुम्बा, मस्जित
३	बाह्रघरे दुर्गामन्दिर, राधेराधे धाम, चर्च
४	लक्ष्मिना रायण मन्दिर, देवी मन्दिर
५	कल्याणी देवी मन्दिर, उगैनछेदुङ्गु गुम्बा
६	लक्ष्मी नारायण, इच्छापूरण भगवति
७	श्रीकृष्ण आध्यामिक प्रतिष्ठान, श्री पन्चेश्वर महादेव मन्दिर, सम्बालिङ्गी गुम्बा, चर्च
८	ब्रम्हदेव मन्दिर, नागेश्वरशिव पन्चाएन, पारसनगर बौद्ध गुम्बा
९	शिवमन्दिर, काडा घारी पञ्चशिल महाबौद्ध गुम्बा
१०	मालिका मन्दिर, देवीमन्दिर, महाकालेश्वर मन्दिर
११	गणेशथान मन्दिर (धाम), पंचशिल गुम्बा, छेच्युथर्पीलिङ्गु गुम्बा
१२	धनगढा मन्दिर, निलकण्ठ मन्दिर
१३	कमल पोखरी मन्दिर, विश्वकर्मा बाबा मन्दिर
१४	शिवपञ्चायमन्दिर, मगरसमाजगुठी, छितामाई
१५	अर्थगणेश मन्दिर, टाशीक्षेलिङ्ग गुम्बा
१६	युछिरीङ गुम्बा, राधाकृष्ण मन्दिर, मस्जित, चर्च
१७	मनकामना मन्दिर, लखनथापा स्मृति प्रतिष्ठान
१८	तामाङ्गगुम्बा, माहासन्दुपुरी (गुम्बा), भिमेश्वर मन्दिर
१९	लक्ष्मी नारायण मन्दिर, टास्लिङ्गबौद्ध गुम्बा, चर्च
२०	र्यजाम्बुलिङ गुम्बा, श्रीगणेश शिव पार्वीति मन्दिर
२१	शितापुर गुम्बा, पञ्चरत्न बौद्ध, गुम्बाशिव मन्दिर
२२	शिवालय मन्दिर, पदमपोखरी शिव मन्दिर, चर्च
२३	घैलाघारी मन्दिर, विक्रमवावा थान, कसरा मन्दिर
२४	विशेश्वर महादेव मन्दिर, देवथलिङ्ग गुम्बा
२५	बौद्ध गुम्बा, शिवमन्दिर, गणेश मन्दिर
२६	भगडी परवेदेश्वर, शिवालयत्रिरल, हवाइयुक्बौद्ध गुम्बा
२७	राधाकृष्ण मन्दिर, भोजबारा मन्दिर
२८	द्रारेडुङगेदेवि मन्दिर, शिवालय मन्दिर
२९	जलदेवी, चन्द्रसूर्य गुम्बा

स्रोत:सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु, भरतपुर महानगरपालिका

१२. फोहोरमैला व्यवस्थापनको अवस्था

महानगरले फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि पाँच वर्षको अवधिमा हालसम्म निम्नलिखित कार्य सम्पादन गरेको छ।

- प्लास्टिकजन्य फोहोरको न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले प्लास्टिकजन्य फोहोरबाट ढक्की चकटी लगायतका विभिन्न किसिमका हस्तकला सामाग्रीहरू निर्माण सम्बन्धी ३ वटा तालिमहरू सञ्चालन गरिदै आएको जसबाट १०५ जनालाई तालिम दिएको।
- वडा नं १,१०, र २५ मा ३ वटा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिएको
- १ देखि २९ नं वडाहरूका गरिब वस्तिहरूमा ७१५ वटा शौचालय निर्माण गरिएको
- फोहोरको वर्गीकरण गरी फोहोर उत्सर्जन स्थानमा नै व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले वडा नं. १ देखि २९ सम्म ३३८१ थान कम्पोष्ट च्याम्बर वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ।
- वडा नं. २, ४, ८, १० र १२ मा धार्मिक, सार्वजनिक स्थानहरूमा ३०० थान डस्टबिन वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ।
- प्रदेश सरकारको सहयोगमा वडा नं.२९ मा ५१ थान सुधारिएको चुलो वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ।
- प्रदेश सरकार र वैकल्पिक उर्जाको सहयोगमा १३ वटा टोलमा १३ थान मिनि बायो ग्यास प्लान्ट जडान कार्य सम्पन्न भएको छ।
- वडा न. १५ मा फोहोरमैला सेवा केन्द्र स्थापना गरिएको छ।
- महानगरको अग्रसरतमा संघीय सरकारको लगानीमा वडा नं. १ र २८ मा शवदह गृह निर्माण कार्य निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको छ।
- क्षेत्रीय अस्पताल भरतपुरको बेवारिसे अवस्थामा आएका शवहरूको महानगरबाट स्रोत व्यवस्थापन गरी पाँच वर्षमा ६९६ वटा बेवारिसे लासहरूको व्यवस्थापन गरिएको छ।

वातावरण संरक्षणसँग सम्बन्धी देहायका कानुन निर्माण गरी अभिमुखीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

- वातावरण संरक्षण ऐन, २०७८
- हरियाली प्रवर्द्धन तथा वृक्षारोपण कार्यविधि, २०७८
- टोल सुधार समिति गठन कार्यविधि, २०७६

नर्सरी सम्बन्धी विवरण

महानगर र माली दाई संस्थाको सहकार्यमा कृषि वन नर्सरी संचालनमा रहेको छ । डिभिजन वन कार्यालयको पनि आफ्नै नर्सरी रहेको छ जसमा विशेष गरी वन सम्बन्धीका विभिन्न प्रकारका बिरुवाहरु पाईन्छन्। त्यसै गरी सामुदायिक वनहरुको पनि वन नर्सरी रहेको छ। निजी रुपमा भरतपुर महानगरमा विभिन्न नर्सरीहरु छन नजसमा मुख्यतः फूल, सजावटका बिरुवाहरुमा केन्द्रित छन्। मौला कालिका नर्सरी, आधार नर्सरी, तपस्या नर्सरी, मनकामना नर्सरी, सभ्यता नर्सरीहरु मुख्य रहेका छन्।

तालिका ४७: सार्वजनिक पाटी पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	सार्वजनिक वस्तु विवरण	स्थान	उपयोग	कैफियत
१	करिब १०० चौतारी	१ देखि २९ वडा	राम्रो	
२	करिब २५ वटा पाटी पौवा			

स्रोत: वडा कार्यालय

१३. कानुनी मामिला क्रियाकलाप

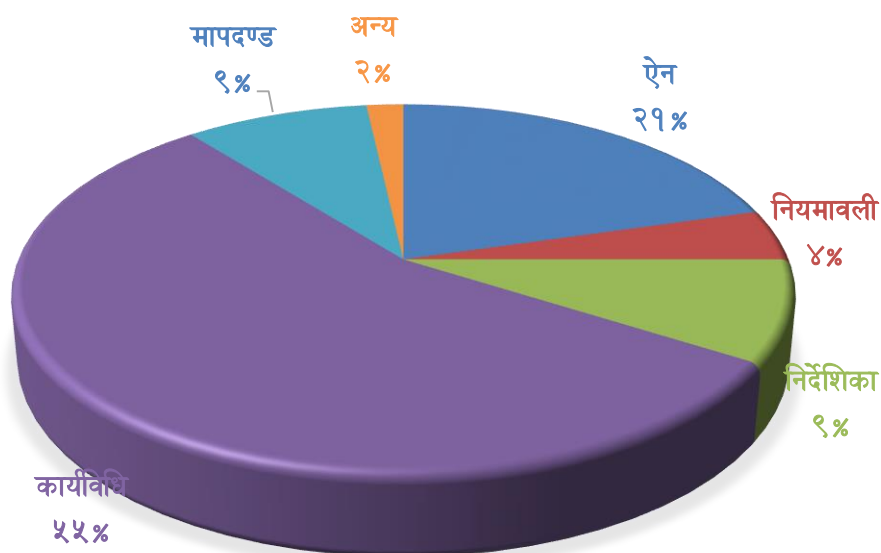
न्यायिक समितिले कानुनले तोकेको प्रक्रियाबाट गरेका निर्णयहरु सन्तोषजनक रहेका छन्। समिती द्वारा विविध मुद्दाहरुमा न्यायको लागी सहजिकरण गरेको छ। सामुदायिक मेलमिलाप सम्बन्धी समिति गठन र क्रियाकलापहरु संचालनमा रहेका छन्।

भरतपुर महानगरपालिका न्यायिक समितिले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा उपदफा (१) र (२) बमोजिमका विविध मुद्दाहरु मध्ये ४७ वटा मुद्दाहरु न्यायिक समितिको इजलासबाट किनारा लगाएको छ। यसका साथै ठाडो निवेदनबाट उजुरी प्राप्त भएका २०१ वटा निवेदनउपर दुवै पक्षको छलफलबाट आपसी समझदारी कायम गराई मेलमिलाप समितिमार्फत सम्बन्धित पक्षलाई न्याय दिलाईएको छ भने न्यायिक समितिको निर्णयउपर चित्त नबुझी चितवन जिल्ला अदालतमा रिट निवेदन दर्ता भएका नौवटै मुद्दामा न्यायिक समितिले गरेको निर्णय नै सदर भै आएको छ।

तालिका ४८ महानगरले विगत पाँच वर्षमा निर्माण गरेका ऐन नियमहरु

विवरण	वटा
ऐन	२३
नियमावली	५
निर्देशिका	१०
कार्यविधि	६२
मापदण्ड	१०
अन्य	२
जम्मा	११२

नीतिनियम सम्बन्धी बनेका ऐन नियमहरू

१४. सामाजिक विकास, सामाजिक परिचालन तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्र

भरतपुर महानगरपालिका लैंगिक समानताको लागि योजनावद्ध तथा कार्यक्रमगत रूपमा अगाडि बढेको छ । महानगरले महिला तथा ज्येष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्यमा पहुँच पु-याउने उद्देश्यले निशुल्क बहिरंग सेवा शुरु गरेको छ । महिलाहरूको नेतृत्व विकास, सशक्तिकरण, उद्यमशिलता तथा सीप विकासका गतिविधिलाई जोड दिएको छ । महिला जनप्रतिनिधीहरूलाई नेतृत्वदायी भुमिका बहन गर्न जिम्मेवारी तथा अधिकार दिएको छ । "हाम्रा बालबालिका हाम्रो भविष्य" भन्ने मुल नारा सहितका कृयाकलापहरू एवम् बालबालिकाका लागि महानगर छात्रवृत्ति कार्यक्रम ल्याएको छ । लक्षित वर्ग कार्यक्रममा जोड दिएको छ । लैंगिक समानताको कार्यक्रमलाई उपलब्धिमुलक बनाउन महानगरले विभिन्न अन्तराष्ट्रिय, राष्ट्रिय सघं सस्थां, युवा, महिला सञ्जाल, सचांर माध्यमहरूसँग सहकार्य एवम् समन्वय गर्दै आईरहेको छ । महिला हिसां, शोषण, बेचबिखन, दुर्व्यवहार अन्त्यका लागि निति अवलम्बन गर्ने योजना रहेको छ । न्यायीक समितिले पनि सक्रिय रूपमा आफ्ना कार्यहरू गर्दै आईरहेको छ । मुख्यतः महिला तथा ज्येष्ठ नागरिकलाई निशुल्क बहिरंग सेवा, किशोरी शिक्षा, आदिवासी, दलितहरूको क्षमता अभिवृद्धि, सिमान्कृत, पिछडा वर्गको लागि सामुदायिक सीप विकास, बाल विकासका क्रियाकलापहरू, महिला जनप्रतिनिधी क्षमता विकास, लैंगिक हिसां न्युनीकरणका क्रियाकलाप, मुस्लिम महिला क्षमता विकास, पिछडा वर्ग शिक्षा तथा छात्रवृत्ति कार्यक्रम आदी रहेका छन् ।

संघ संस्था समन्वय तथा सामुदायिक परिचालनमा महानगर

चालु आ.व. २०७८/७९ मा १४ वटा गैरसरकारी संघ संस्थालाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने अनुमति प्रदान गरिएको छ। यस आ.व. मा जम्मा ६७ वटा सामाजिक संघ संस्थाले वार्षिक कार्यक्रम र बजेट सहित सूचीकृत भएका छन्। जसमध्ये १८ वटा महिलासँग सम्बन्धित संस्था रहेका छन् भने स्वास्थ्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित १२ वटा, विभिन्न विषय र क्षेत्रमा अध्ययन र अनुसन्धानसँग केन्द्रित सामाजिक संघ संस्था १२ वटा र अनाथ, असहाय बालबालिकाको शिक्षा स्वास्थ्य र पोषणसँग सम्बन्धित १९ वटा संस्थाहरू रहेका छन्।

महानगरपालिकाको अभिन्न अङ्गका रूपमा २९ वटा वडामा जम्मा ६४१ वटा टोल विकास संस्थाहरू गठन भई नियमित रूपमा क्रियाशील रहेका छन्।

तालिका ४९: बालक्लबहरूको विवरण

समुदायमा आधारित बालक्लबहरू				विद्यालयमा आधारित बालक्लबहरू				कैफियत
बालक्लबको कूल सङ्ख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	बालक्लबको कूल सङ्ख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	
११ वटा	६३	६२	१२५					११ वटा वडामा मात्र वडास्तरीय बालसंजाल पुनर्गठन भएको

स्रोत:महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ५०: बाल सञ्जालको अवस्था

क्र.स.	बाल सञ्जालको विवरण	सदस्यसंख्या					जम्मा
		लैंगिक आधार		सामाजिक आधार			
		बालक	बालिका	दलित	जनजाती	अन्य	
१	नगर बाल संजाल	१४	१२	१	५	२०	२६

स्रोत:महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ५१: परिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
पारिवारिक संरक्षणविहीन बालबालिकाको कूल सङ्ख्या				
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभई बालबालिका				

मात्र भएको				
अवस्थामा रहेका बालबालिका				
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका	७	४	११	
संस्थागत संरक्षणमा रहेका बालबालिका	४१५	३४०	७५५	बालगृहमा रहेको
सडक बालबालिका		२५	२५	अनाथ बालबालिकाको लागि प्रहरी नागरिक अभियान
जेलमा रहेका				
हिंसा /यातना पीडित	३५	३	३८	आदर्श गृह तथा मन्जु श्री असाय केन्द्र
अल्पत्र वा वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका				
बेचबिखनमा परेका बालबालिका				

स्रोत:महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण शाखा, भरतपुर महानगरपालिका

तालिका ५२: नगरस्तरीय बालसंजाल

क्र.सं.	पद	नाम
१	अध्यक्ष	आदर्श तिवारी
२	उपाध्यक्ष	कल्याणी पौडेल
३	सचिव	स्वस्तिका शर्मा पाठक
४	सह-सचिव	सोसिता किरण अधिकारी
५	कोषाध्यक्ष	कुशल सुवेदी
६	सदस्य	साहिर मिया
७	सदस्य	निलिमा महत्तो
८	सदस्य	नौसरी कुमाल
९	सदस्य	मनिस ओझा
१०	सदस्य	सिजन लामिछाने
११	सदस्य	प्रज्वल आचार्य
१२	सदस्य	कृतज पौडेल
१३	सदस्य	शर्जु थापा
१४	सदस्य	आर्यन पौडेल
१५	सदस्य	शुभ सन्ध्या सुन्दास

सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरणको विवरण

तालिका ५३: आ.व २०७७/०७८ को व्यक्तिगत घटना दर्ता

वडा नं.	जन्म				मृत्यु				सम्बन्ध बिच्छेद	विवाह	बसाई सरी आएको		बसाई सरी जाने		वेवारिसे जम्मा	जम्मा
	पुरुष	महिला	तेश्रो लिङ्ग	जम्मा	पुरुष	महिला	तेश्रो लिङ्ग	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	दर्ता संख्या	सदस्यको संख्या	वेवारिसे जम्मा	जम्मा
१	८२	६८		१५०	३३	२२		५५	३	४६	२४	८४	२३	९५		३०१
२	१२०	१०५		२२५	५०	३८		८८	१६	९०	१०१	३७१	४५	१७७		५६५
३	६८	५५		१२३	३२	२१		५३	१०	६४	६६	२३५	३२	१२४		३४८
४	१०४	१२०		२२४	५७	३७		९४	१०	९६	७९	२९८	३८	१२४		५४१
५	९२	८०		१७२	२३	२२		४५	७	७५	८४	३०६	२९	८७		४१२
६	१६७	१३१		२९८	६०	५३		११३	७	१०२	५४	२०७	३७	११६		६११
७	८५	६०		१४५	२४	९		३३	७	६७	९३	३६८	१८	५२		३६३
८	९३	६३		१५६	२८	१८		४६	५	६५	७६	२९५	३३	८६		३८१
९	६६	५१		११७	२४	१६		४०	३	५२	११४	४१८	२७	७०		३५३
१०	११९	९६		२१५	४२	३०		७२	७	९०	१००	२९४	१०३	३१४		५८७
११	१९३	१७२		३६५	६७	४६		११३	२३	१५७	२४१	८३७	३५	१२२		९३४

१२	१०७	१०४		२११	३४	२९		६३	१२	७२	१२६	४४४	५१	१६३		५३५
१३	८५	६१		१४६	३३	२१		५४	४	७१	९०	२७९	२५	८१		३९०
१४	१२४	१२०		२४४	३६	३२		६८	११	९८	१०१	३६७	५४	१३५		५७६
१५	११७	१०७		२२४	४५	४३		८८	१४	१०१	७८	३१४	५८	१९६		५६३
१६	१५६	१३२		२८८	७४	५०		१२४	१२	१४८	९२	३९६	३०	१०९		६९४
१७	९५	९०		१८५	३२	२८		६०	४	७७	३८	१५९	२०	६२		३८४
१८	८९	८९		१७८	३८	२२		६०	१०	७३	५०	१७०	४८	१२४		४१९
१९	५८	५८		११६	३२	२२		५४	७	५४	५६	१९८	३१	९१		३१८
२०	१०१	१०५		२०६	३०	२६		५६	८	८०	६२	१८३	२७	८१		४३९
२१	७५	७४		१४९	४३	३७		८०	१३	७२	४३	१७५	१७	५६		३७४
२२	७१	५२		१२३	२६	२१		४७	३	५६	५२	१५३	३७	७७		३१८
२३	११७	८९		२०६	३८	२९		६७	४	७७	३१	१११	३४	९५		४१९
२४	७९	६१		१४०	३१	३६		६७	५	६९	१८०	६४१	२२	५८		४८३
२५	१४४	१३३		२७७	४४	२६		७०	५	९९	४०	१२७	७३	२४८		५६४
२६	१४२	१४७		२८९	४४	३७		८१	८	९८	५२	२०९	६९	१७५		५९७
२७	११८	१०९		२२७	३९	२८		६७	२	१०७	४१	१५६	४१	१२०		४८५
२८	११५	१०५		२२०	४३	२४		६७	९	९१	१२	४२	५३	१७९		४५२
२९	८२	९९		१८१	४५	३६		८१	३	७७	१७	६०	१७	६७		३७६
जम्मा	३०६४	२७३६	०	५८००	११४७	८५९	०	२००६	२३२	२४२४	२१९३	७८९७	११२७	३४८४	०	१३७८२

स्रोत: सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण शाखा

तालिका ५४: वसाई सराई सम्बन्धी विवरण

वसाई सराई विवरण	जम्मा परिवार	सदस्य सङ्ख्या
न.पा भित्र आएका	२१९३	७८९७
न.पा बाट बाहिर गएका	११२७	३४८४
जम्मा	३३२०	११३८१

स्रोत: सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण शाखा

तालिका ५५: सामाजिक सुरक्षाको किसिम

क्र.सं.	सामाजिक सुरक्षाको किसिम	मासिक भत्ता दर (रु.)
१	जेष्ठ नागरिक भत्ता (दलित)	२६६०
२	जेष्ठ नागरिक एकल महिला	२६६०
३	जेष्ठ नागरिक भत्ता(७०वर्षमाथि)	४०००
४	जेष्ठ नागरिक क्षेत्र तोकिएको	२६६०
५	अपाङ्गता भत्ता (क वर्ग)	३९९०
६	ख वर्ग (आर्थिक सहायता)	२१२८

७	विधवा (आर्थिक सहायता)	२६६०
८	लोपोन्मुखजाति	३९९०
९	बाल पोषण भत्ता	५३२

स्रोत: सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण शाखा

१५. महानगरपालिकाका वडाहरूमा कार्यरत रहेका संघ संस्थाहरू

- नेपाल रेडक्रस,
- यु एन डि पी
- नेपाल क्षयरोग निवारण संस्था
- उद्योग वाणिज्य संघ चितवन
- चितवन उद्योग संघ
- दियालो परिवार, नारायणगढ
- युथ क्लब नारायणगढ
- भष्ट्राचार विरुद्धको अभियान
- मेड नेपाल
- फरवार्ड नेपाल
- नारी उत्थान केन्द्र
- नारी अम्युदय केन्द्र
- युथ क्लब
- आदर्श नारी बिकास केन्द्र
- मन्जु असहाय महिला तथा बालबालिका सरक्षाण केन्द्र
- मेरी स्टोप्स
- नमूना कल्याण आश्रम
- जनकल्याण युवा
- के आई नेपाल
- ओइन्सडल बालगृह
- सामाजिक परिवर्तन केन्द्र
- सृजनशिल समाज
- प्रकृति तथा बिसहजारी ताल संरक्षण समिति
- महिला समन्वय समिति
- सेतो गुराँस
- माईती नेपाल
- परिचय

- सावरी उत्थान
- अपाङ्ग समाज
- पैरवी मन्च
- बेटर चितवन
- नेपाल पर्माकल्चर समुह
- चितवन सक्रिय महिला प्रतिष्ठान
- महिला सशक्तिकरण तथा:परिवर्तनशील सस्था नेपाल
- नेपाल विकास समाज

१६. अन्य

अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध एवं भगिनी सम्बन्ध विस्तार

- **Sister City and Friend Ship City**
Geermu(Golmud City) of Qinghai Province of China
- **Sister City, 5th February 2017**
Xining Municipality, of Qinghai Province of China
Friendship City, 29 April 2016
- Siping City, Jilin Province of China Sister City, May 13th 2018 for 5 years from the agreement signed date
- Pokhara Metropoliatan City, Nepal
Sister City, 2072 Ashad 25 or 5years
- Lumbini Cultural Municipality, Nepal
Agreement for Inter Municipal cooperation and tourism Promotions 2076 Mangsir 18

Agreement with International Institutions

1. WU Lan County (Ulan County), China
Friendly cooperation framework Agreement
May 9th 2018
2. Central South University, China
Educational Scholarship Agreement
April 10th 2018
3. Jengshi Group Shandang, China
Agreement
May 29 2018

Membership of various international forums:

1. CITYNET
Full Member
2. WeGO (World Smart Sustainable Cities Organization
Member, 12th October 2016
3. ICLEI (Local Governments for Sustainability)
Member, 8th March 2017
4. LUCI (Lighting Urban Communities International)
Member, 11th March 2018
5. APCAT (Asia Pacific Cities Alliance for Tobacco Control and NCDs Prevention)
Member,

स्रोत: सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शाखा

१७. भरतपुर महानगरका उपलब्ध सुविधा/ अवसर

- सिटी हल निर्माणाधीन योजना ।
- अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट रंगशाला निर्माणाधीन ।
- बहुउद्देशीय बहुतले व्यवसायिक भवन निर्माणधीन ।
- नारायणगढको पुलचोक देखि गोन्द्राङ्गसम्म हरितमार्ग सहितको ६ लेनको सडक ।
- हुलाकी मार्ग(हाकिमचोक देखि जगतपुर राप्ती पुल कसरा सम्म) ।
- मुख्य सडकमा, सडक बत्ती ।
- महानगर उप-प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित अनुगमन समितिद्वारा प्रभावकारी भूमिका निर्वाह ।
- स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइट निर्माणको लागि सम्भावना अध्ययन भई डि.पि.आर. तयार भएको ।
- भरतपुरको समग्र विकासको लागि सघन शहरी विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण भैरहेको ।
- सडक निर्माणमा निर्माणको नयाँ प्रविधिको प्रयोग भैरहेको ।
- वातावरण व्यवस्थापन तथा सरसफाईका लागि वृहत क्रियाकलाप ।
- पूर्व पश्चिम राजमार्ग, भरतपुर माडी-ठोरी हुलाकी सडक, भरतपुर-रामपुर-गोलाघाट सडक, बाईपास सडक ।
- महानगरीय रिङ्ग रोडको र लिंक रोडको निर्माणशुरु ।
- भू-उपयोग योजना तयारी अन्तिमचरणमा ।
- औद्योगिक ग्रामस्थापनाको तयारी ।
- अधिकांश मुख्य सडक कालो पत्रे, केन्द्रिय बस टर्मिनल सुधार योजनाजारी ।
- सार्वजनिक यातायातको सरल पहुँच, बस पार्किङको उचित व्यवस्थाको तयारी ।
- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, वरण्डाभार क्षेत्रलाई समेत पर्या-पर्यटन क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने तयारी ।
- नारायणी नदी तट नदी क्षेत्रमा रहेका शान्तिनगर वन जस्ता आइल्याण्डहरूको प्रवर्द्धनका लागि योजना निर्माण र छलफल शुरु ।
- भरतपुर विमानस्थल स्तर वृद्धिको लागि छलफल भइ रहेको ।
- मुख्य बजार क्षेत्रमा खानेपानी, सतहढल, फोहोर पानी ढलको व्यवस्था अन्य स्थानमा सतह ढलको व्यवस्था ।
- देवघाट एक प्रमुख धार्मिक तीर्थस्थल रहेको र यसको महत्वलाई अझ उच्च बनाउने योजना तयारी ।

- नारायणी र राप्ती नदी सँगै जोडिएको हुँदा जल यातायात लगायत मनोरन्जन स्थलको विकास गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना भएकाले यसको दीर्घकालीन सोचको विकास भइरहेको ।
- नारायणी नदीको किनारको उचित व्यवस्थापन गरी आन्तरिक, बाह्य पर्यटक आकर्षण क्षेत्र बनाउने तयारी ।
- वडानं. २९ को पहाडी क्षेत्र, ढुंगाखानी लगायत खानेपानीको मुहान लगायत भ्यु टावर निर्माण र पर्यटन विकास ।
- पोल्ट्री व्यवसाय, पशुपालन, मत्स्यपालन, अन्यसाना, मझौला र ठूला उद्योगहरूको स्थापना ।
- प्रचुर उत्पादनशील कृषि जमिनको भरपुर उपभोगको लागि महानगरबाट कृषक प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन ।
- कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन तथा बजारीकरण साथै तरकारी संकलन केन्द्र एवम् दुई तरकारी बजार सञ्चालनको तयारीमा ।
- ऐतिहासिक तथा धार्मिक एवम् सांस्कृतिक महत्व राख्ने स्थलहरू र पर्यटकीय आकर्षणका ख्याति प्राप्त स्थलहरू पहिचान भइसकेको अवस्था ।
- अन्य नगरपालिकाको तुलनामा महानगरपालिका तुलनात्मक रूपमा नेतृत्व, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक, आर्थिक विकासमा अगाडि बढिरहेको ।
- बढ्दो सहरीकरण र नेपालकै सबै भन्दा धेरै बसाईसराईको चाप रहेको सहर ।

१८. चुनौतीहरू

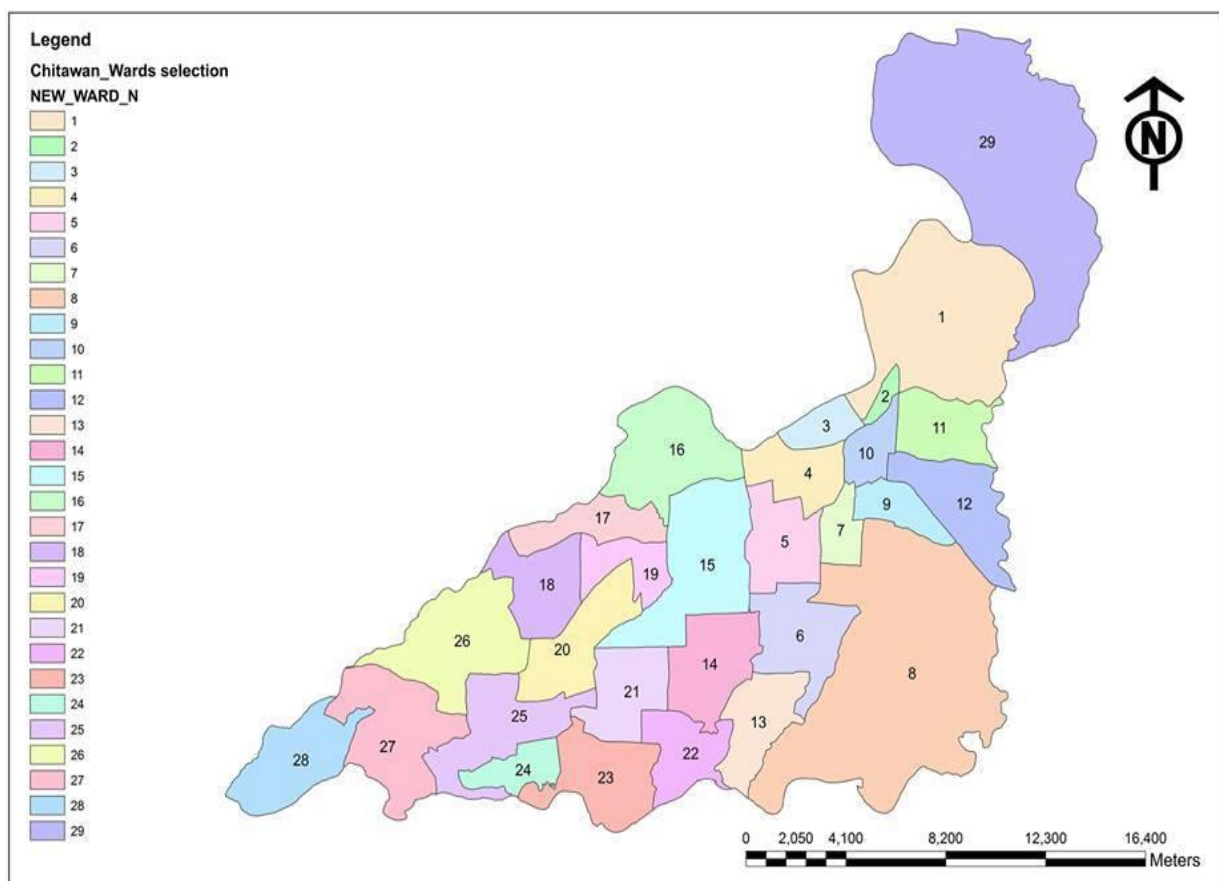
- गा.वि.स.बाट सिधै महानगरपालिकामा गाभिएका क्षेत्रहरू समेत भएका कारण समानुपातिक विकासमा चुनौती ।
- आवश्यकता अनुसारको कार्यालय भवन र कोठाको अभाव ।
- अव्यवस्थित आवास प्लानिङ्गले गर्दा प्रचुर उत्पादनशील कृषि जमिन टुक्राउने काम अत्यधिक रहेको ।
- राजमार्गमा ट्रान्जिट व्यवस्थापनमा कमी, अत्याधिक गतिको कारण दुर्घटना ।
- केन्द्रीय वस टर्मिनल सञ्चालनमा कमजोरी ।
- बढ्दो सहरीकरण र नेपालकै सबैभन्दा धेरै बसाई सराईको चाप रहेकाले शहरी विकासमा केही समस्या हुनसक्ने ।
- शहरी गरिबी एव सुकुम्बासीहरूको व्यवस्थाको आवश्यकता ।
- अधिकांश भित्री सडकहरू मातहत ढलको कमी, जथाभावी भित्री सडक खोल्ने क्रमजारी ।
- आवश्यकमात्रामा निर्माण उपकरणहरूको कमी ।
- मापदण्ड पूरानगरी अझै पनि घरहरू निर्माण हुदै ।
- नदी कटान लगायत बाढीले प्रभाव पार्ने र तटबन्धनको लागि बजेटको कमी ।
- वन्यजन्तु र मानव बीचको द्वन्द, खेती बाली लगायत अन्य धनजनको क्षति ।

- अधिकांश सडकहरू सतहढल विहिन,सार्वजनिक यातायातको अभाव ।
- खुला स्थानको कमी पर्यटनको राम्रो अवस्था रहेको महानगरमा सार्वजनिक शौचालयको अभाव ।
- गुणस्तरीय अभिलेख व्यवस्थापनको आवश्यकता ।

१९.अपेक्षित अवस्था

- जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि आवश्यकता ।
- जमिनको वर्गीकरण गरी सोही अनुसारको व्यवस्थापन आवश्यक ।
- नदी कटान लगायत, बाढीको प्रभाव अन्त्य गर्ने तटबन्धन सहितको कार्यक्रम र बजेटको योजना ।
- वन्यजन्तु र मानव बीचको द्वन्द, धनजनको क्षति कम गर्नको लागि प्रभावकारी योजना ।
- जंगली जनावर र नदी कटानबाट भएको क्षतिको तत्काल राहत व्यवस्था ।
- सुकुम्बासीका समस्या समाधान गरी बस्ती र बसोवास व्यवस्थापन ।
- नगर सडक मासतह ढलको व्यवस्था,सम्पूर्ण स्थानमा खानेपानीको व्यवस्था ।
- वडा कार्यालय भवन नभएका स्थानहरूमा भवन निर्माण ।
- सम्पूर्ण क्षेत्रमा खानेपानीको पहुँच, महानगरभित्रका सबै सडक कालो पत्रे गर्न आवश्यक ।
- पूर्ण सरसफाईको लागि सडकहरूमा ढलको व्यवस्थापन ।
- स्यानेटरी ल्यान्डफिलको संचालन आवश्यक ।
- सहरी क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसारका सार्वजनिक शौचालयको निर्माण ।
- पैदल यात्रु, अपाङ्ग मैत्री सडक, साइकल लेनको व्यवस्था सहितको सडक ।
- गुणस्तरीय अभिलेख व्यवस्थापन ।
- लैंगिक समानता तथा समावेशी करणको लागि लैंगिक बजेटको व्यवस्था ।
- नारायणी नदी किनार दीर्घकालीन योजनाको तयारीको तिब्रता ।

२०. भरतपुर महानगरपालिकाको नक्सा

अनुसुचि २ : भरतपुर महानगरपालिका भित्र रहेका भुमिहिन दलित, भुमिहिन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित परिवारहरुको वडागत विवरण

क्र.न.	वडा नं.	भुमिहिन दलित	भुमिहिन सुकुम्बासी	अव्यवस्थित परिवार	जम्मा
१	१	—	—	—	२०३
२	२	११७	४२३	५५	५९५
३	३	२०	३३	—	५३
४	४	२४	४७	११	८२
५	५	८३	१०८	१९१	३८२
६	६	—	—	—	३३०
७	७	८	—	८	१६
८	८	३७	३३	२०२	२७२
९	९	२३	५६	२६	१०५
१०	१०	२	४३	१	४६
११	११	२०९	७४७	४४५	१४०१
१२	१२	१६	८४	१	१०१

୧୩	୧୩	୨୧୧	୨୬୩	୨୫୮	୮୫୦
୧୪	୧୪	—	—	—	୮୬୩
୧୫	୧୫	୧୪	୬୯	—	୩୨୬
୧୬	୧୬	୫୦	୧୫୦	୧୭୬	୩୭୬
୧୭	୧୭	୭୭	୬୫	୧୧୫	୨୫୭
୧୮	୧୮	୯	୨୯	୨୩	୬୧
୧୯	୧୯	୫	୩୨	—	୩୭
୨୦	୨୦	—	—	୧୬୮	୧୬୮
୨୧	୨୧	—	୩	୨୮୩	୨୮୬
୨୨	୨୨	୭୫	୮୫	୪୫	୨୦୫
୨୩	୨୩	୨୪	୩୫	୬୯୯	୭୫୮
୨୪	୨୪	୪୨	୧୪	୧୭୭୬	୧୮୭୬
୨୫	୨୫	୧୧୯	୧୨୪	୧୨୫	୩୬୮
୨୬	୨୬	୭	୨୧	୧୦୧	୧୨୯
୨୭	୨୭	୪୮	୧୦୫	୧୮	୧୭୧
୨୮	୨୮	୮୮	୪୯୪	୪୪	୬୨୬
୨୯	୨୯	୨୩	୧୧୧	୧୧୫୭	୧୨୯୧
ଜମ୍ମା					୧୨୨୩୪ ଜନା

